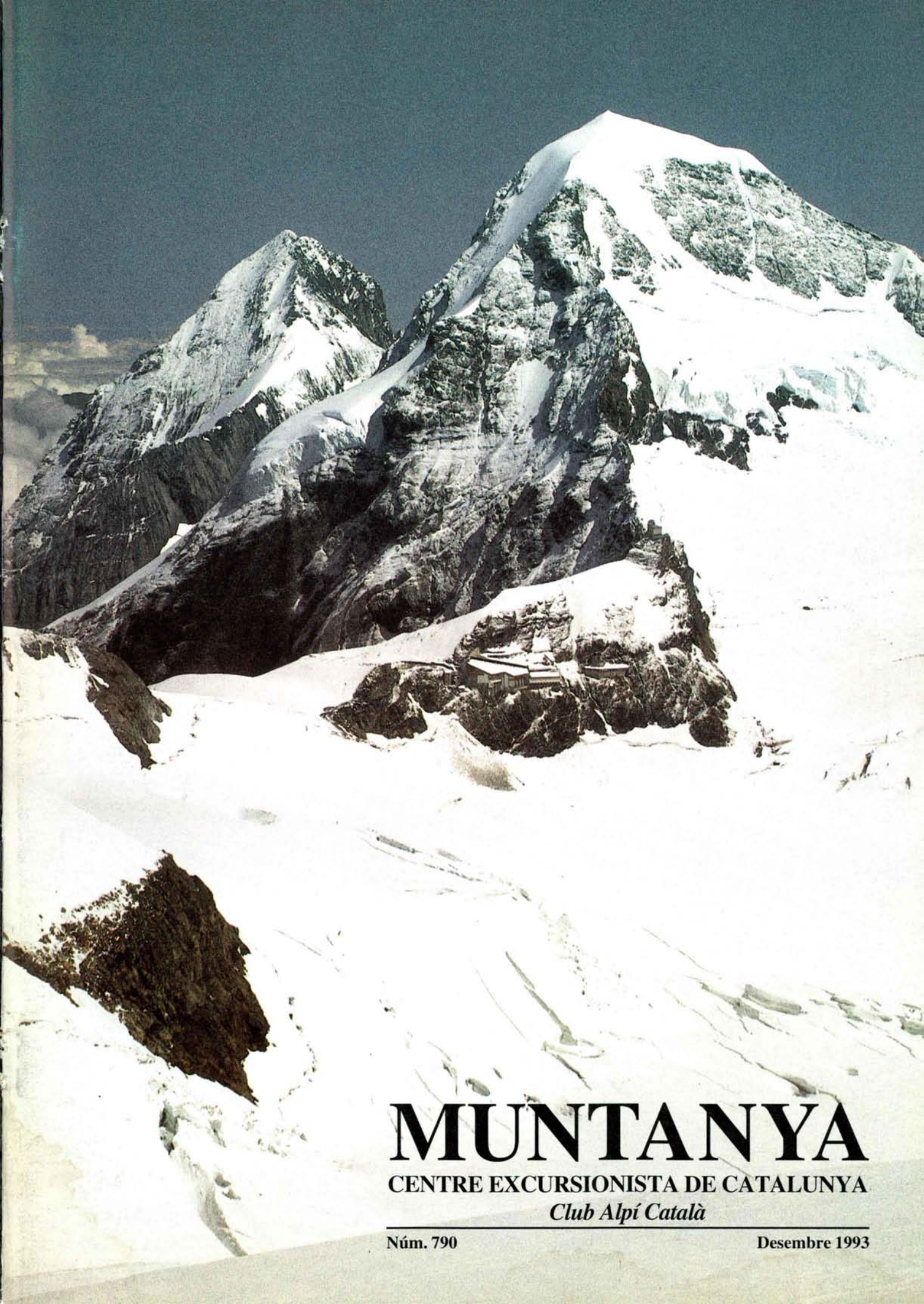

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

Núm. 790

Desembre 1993

PEDRA-NEU

**COMUNICACIONS
METRO:**

LÍNIA-V-BADAL
LÍNIA-III-PL. CENTRE

BUS:

15-54-70-72-43-56-57

OFERTA D'ESQUÍ 93-94

**CINTURÓ DE RONDA
AVDA. DE MADRID**

PEDRA-NEU

CONJUNT ESQUÍ BÀSIC	CONJUNT ESQUÍ COMPLET
ESQUÍS FIXACIÓ I MUNTATGE 19.995,-	ESQUÍS FIXACIÓ BOTES BASTONS I MUNTATGE 31.500,-
CONJUNT ESQUÍ INFANTS	
ESQUÍS FIXACIÓ I MUNTATGE 16.995,-	
CONJUNT ESQUÍ DE FONS	CONJUNT ESQUÍ DE MUNTANYA
ESQUÍS DE FONS FIXACIÓ SABATILLES BASTONS FONS I MUNTATGE 20.995,-	ESQUÍS FIXACIÓ SEGURETAT I MUNTATGE 34.995,-

PEDRA-NEU

EXTRAORDINÀRIES OFERTES d'esquí de muntanya en conjunts de:

FIXACIÓ DE SEGURETAT + PELLIS + ESQUÍS: YETI – HAGAN – PALE, etc.
REPARACIÓ, PREPARACIÓ I MANTENIMENT D'ESQUÍS I FIXACIONS

LLOGUER DE:

BOTES I ESQUÍS – ESQUÍS DE MUNTANYA I PELLIS DE FOCA – ESQUÍS DE FONS
PIOLETS I GRAMPONS – **ARVA (detectors electrònics per a allaus)**

C/ BRASIL, 48 (CINTURÓ DE RONDA / AVDA. DE MADRID). 08028-BARCELONA

☎ **(93) 330 27 74**

HORARI: 11 a 14 h i 17 a 20.30 h. DILLUNS MATÍ TANCAT

PEDRA-NEU

És massa...!!

ESQUÍS

ESQUÍS DE MUNTANYA

ESQUÍS DE FONS

Quins preus!!

I LA ROBA D'ESQUÍ...?

Això és massa...!!

Urgell, 95, bis - 08011 Barcelona
Tel. 453 50 01

BUS: 18-71-45-50-49

A5

BOTIGA ESPECIALITZADA EN DESCENS DE BARRANCS I LLOGUER I VENDA DE MATERIAL ESPORTIU DE MUNTANYA OFERTA DE NADAL

ESCALADA ESPORTIVA		
10 cintes exprés 10 mosquetons rectes 10 mosquetons corbats des de 10.995,-	50 metres de corda Ø 9 1 talabard de competició des de 14.900,-	peus de gat talabard de competició 50 metres de corda Ø 10.5 des de 22.500,-
GEL		
50 metres de corda Ø 8.8 (tot sec) piolet tecnic des de 23.900,-	50 metres de corda Ø9 (tot sec) grampons de 12 puntes des de 24.000,-	folre polar guants de llana greixada mitjons H.H. des de 10.950,-
ESPELEOLOGIA		
200 metres de corda estàtica talabard d'espeleologia des de 37.000,-	talabard de pit talabard d'espeleologia <i>croll</i> nou puny d'ascensió des de 16.500,-	granota PVC guants <i>dressler</i> mosquetó asimètric amb assegurança des de 29.000,-
MUNTANYA	CANONS	
botes de muntanya piolet grampons guants greixats des de 24.600	motxilla per a canons 40 l. PVC BIDÓ 50 m corda per a canons des de 15.500	vestit complet de neoprè talabard descendidor mosquetó de seguretat des de 25.500,-

Al teu nivell

Al teu nivell

- ASSESSORAMENT I INFORMACIÓ DELS DESCENSOS DE BARRANCS, AMB LLIBRES, VIDEOTECA I TOPOGRAFIES, ETC.
- ESPECIALITZATS EN FILMACIONS D'ESPORTS D'ACCIÓ I AVENTURA - VENDA DE VÍDEOS DE LES COL·LECCIONS DE LA SERRA DE GUARA I SPORT EXTREME - LLOGUER DE VESTITS DE NEOPRÈ, BIDONS, ARNESOS, VUTS, MOSQUETONS, GRAMPONS, PIOLETS, MOTXILLES, PEUS DE GAT, BOTES, ETC.

EDUARDO GÓMEZ - JOAQUIN OLMO

BUSCA'NS, ESTEM AMAGATS!

Tel. (93) 408 57 49
C/ Felip II, 197 - Local 4 - 08027 Barcelona
Horari de 10 a 14 i de 17 a 21 h.

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

ANY CXVII, VOL. 97, NÚM. 790, DESEMBRE 1993

SUMARI

Redacció, administració i publicitat:

Paradís, 10. 08002 Barcelona
Tel. (93) 315 23 11

Director:

Josep Nuet i Badia

Secretari:

Joaquim Bordons i Serra

Consell de redacció:

David M. Aloy, Francesc Beato,
Jordi Canals, Francesc Herrera,
Agustí Jolis, Modest Montlleó,
Alfred Montserrat, Josep de Tera

Corrector lingüístic:

Eulàlia Nuet i Badia

Cartògraf i dibuixant:

Armand Ballart

Maquetador:

Josep Nuet i Badia

Publicitat:

Adolf Garcia

Tel. 237 29 21 - Fax: 415 01 88

Fotocomposició:

EDICIÓ LASER - Fotocomposició
Rosselló, 431, entr. 3ª. 08013-Barcelona

Fotomecànica:

T4 Sorrosal, S.A.

Pujades, 68-72, 3r 3ª. 08005-Barcelona

Impressió:

INGOPRINT, S.A.

Maracaibo, 11. 08030-Barcelona

Preu d'aquest exemplar:

600 ptes. (IVA inclòs)

Preu de subscripció anual:

3.100 ptes. + IVA (sis exemplars)

A l'estranger: 4.400 ptes.

Comanda de números endarrerits

a la redacció de la revista

Dipòsit legal: B. 545-1958

ISSN: 0212-2111

Portada: La Jungfrau i el Mönch.

Foto: David Mengual.

Editorial: Llibertat per al muntanyisme amb el respecte a la muntanya 222

L'illa de Gerba: llegenda i record, *Joan-F. Cabestany i Fort* 223

Una maratón, però... de tres mil, *Miquel Capdevila i Miralles* 226

L'Antàrtida, un paradís per a la investigació científica, *Josefina Castellví* 231

La muntanya de les ventades i nuvolades, *Francesc Sàbat* 234

La nova escala europea de perill d'allaus unificada, *Grup de Predicció del Perill d'Allaus a Catalunya, Servei Geològic de Catalunya* 237

El Mekong laosià, *Rafael Battestini* 239

Els camins dels quatre mil, 9. Pel massís de la Jungfrau (Berner Oberland suís), *Lluís Català i Viladevall, Mark Grossmann i Camps, David Mengual i Padrós i Jordi Valls i Roca* 241

Les mòmies de les coves de Sagada (Filipines), *Montserrat Ubach i Tarrés* 248

XXXV Ral·li d'Alta Muntanya (Ventolau - Mont-roig, 3 i 4 de juliol de 1993), *Comitè organitzador* 252

Vies d'escalada, a cura d'*Armand Ballart* 254

Crònica del Centre 256

Crònica del món excursionista 260

Crònica alpinística, a cura d'*Albert Castellet* 260

Llibres i mapes 261

• Els articles publicats a MUNTANYA expressen l'opinió dels seus autors.

• La revista MUNTANYA, editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

© El copyright dels articles, tant de la part literària com de les il·lustracions, és dels autors respectius. Per tant, és absolutament prohibida la reproducció total o parcial, per qualsevol sistema, dels articles de la revista MUNTANYA sense permís escrit dels propietaris del copyright.

NORMES DE PUBLICACIÓ DE MUNTANYA

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir present el següent:

Els articles cal que siguin escrits correctament en català i mecanografiats a doble o triple espai en fulls de mida DIN A-4, deixant uns marges laterals d'un parell de centímetres.

Els articles aniran encapçalats pel títol i portaran a continuació el nom dels autors.

Els peus de les il·lustracions i el nom de l'autor aniran escrits en un full a part, precedits per un número

que es repetirà a la fotografia o dibuix corresponent. Per a facilitar la correcció dels originals, no utilitzeu els subratllats en els textos que vulgueu publicar.

Els mapes, dibuixos i gràfics haurien de ser dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc o vegetal. Les fotografies, en còpies de paper brillant blanc i negre o en diapositives, cal que siguin ben exposades i amb bona definició, que tinguin contrast, però que no siguin excessivament fosques.

Llibertat per al muntanyisme amb el respecte a la muntanya

La darrera Assemblea de la UIAA, celebrada a Santiago de Xile del 30 de setembre a l'1 d'octubre, ha debatut temes de vital importància per al futur de l'alpinisme. Un d'ells fa referència a la pràctica dels esports de muntanya, a la qual dedicarem aquest editorial, i l'altre, relacionat amb les competicions que es desenvolupen a la muntanya, el tractarem en un proper editorial. Amb el clam unànime i emotiu de «Freedom for Mountaneering» (Llibertat per al muntanyisme), la UIAA aprovava un manifest presentat pel Club Alpí Italià, de gran transcendència. El seu text és el següent:

«Cada associació membre de la UIAA, amb el suport del Comitè Directiu de la UIAA, s'ha de comprometre a preservar o obtenir dins el seu propi país la llibertat d'accés als esports de muntanya, especialment l'alpinisme, l'esquí-alpinisme i l'escalada, a títol de pràctica individual per a tots els membres dels clubs associats a la UIAA.»

Aquesta explosió de demanda de llibertat és fruit de nombroses dificultats amb què topa cada cop més la pràctica dels esports de muntanya. Aquests problemes toquen l'essència de la nostra pràctica esportiva: el dret de poder anar a la muntanya. Les limitacions a la nostra activitat sorgeixen en primer lloc

en els països que reglamenten l'accés i fixen els *royalties* de les muntanyes, bàsicament el Pakistan, la Xina, l'Índia i el Nepal, i ara també, Xile (Torres del Paine). Aquesta reglamentació és convenient i ha d'ésser entesa també com un element de dinamització econòmica d'aquests països, però des de fa temps es produeixen situacions d'abús, com ara tarifes de serveis exagerades, obligacions de contraccions de serveis innecessaris i d'altres. Però, sense anar gaire lluny, a casa nostra trobem cada dia noves dificultats per a la pràctica del nostre esport: possible prohibició d'escalar la cara nord del Mont Perdut, limitacions a la pràctica de l'esquí de muntanya al parc d'Aiguestortes i impediments insalvables per a l'acampada.

Analitzem, però, el contingut del manifest de la UIAA. La demanda de lliure accés és feta a favor dels membres de les nostres associacions i a títol de pràctica individual, i es diferencia clarament de tot el que podríem anomenar turisme d'alta muntanya organitzat per empreses privades amb finalitat primordialment comercial.

És, en definitiva, una reivindicació de les entitats excursionistes que des de fa molts anys –i la nostra en fa 117– hem treballat per difondre entre els nostres associats el

respecte a la muntanya i els principis de l'ètica muntanyenca amb la finalitat que cadascun dels nostres membres assumeixi responsablement els seus deures. I fins i tot limiti les seves actuacions, si la conservació de la natura així ho requereix.

Aquesta presa de posició valenta i decidida planteja tot seguit altres reflexions: És que el respecte a la muntanya i a l'ètica muntanyenca és solament patrimoni d'uns practicants amb categoria d'associats a un club? Afirmar-ho, òbviament, seria caure en un perillós maniqueisme, però el que en qualsevol cas és cert és que els qui practiquem els esports de muntanya i de sempre hem estimat i respectat la natura no hauríem de rebre en l'exercici de la nostra activitat les conseqüències d'un zel legislador per part de les administracions –d'altra banda necessari– per a afrontar una massificació de la muntanya.

Davant d'aquest dilema no hi ha una solució fàcil. Hauríem de ser flexibles, buscant propostes que siguin aplicables, i fomentar la col·laboració estreta entre tots els agents implicats, per aconseguir que la lliure pràctica de la muntanya sigui compatible amb el respecte més profund a la seva conservació.

L'illa de Gerba: llegenda i record

Joan-F. Cabestany i Fort

La memòria del domini dels sicilians/catalans a les illes de Gerba i dels Quèrquens seria, segurament, una notícia més, perduda, quasi oblidada en les pàgines d'alguna monografia d'història de Catalunya, sense cap mena de record set-cents anys després d'aquest esdeveniment si no fos que foren conquerides per l'almirall Roger de Lloria i governades durant sis anys pel cronista Ramon Muntaner. És un episodi que Ramon Muntaner recorda en les pàgines de la seva *Crònica*, el *Llibre*, com l'anomena el seu mateix autor, que va redactar a Xilvella (Xirivella) (Horta de València) entre 1325 i 1328.

Roger de Lloria (†1305) va conquerir l'illa de Gerba l'any 1284. Fou, en realitat, un episodi de la guerra entre el comte-rei Pere el Gran (1276-1285) i Carles I d'Anjou (†1285), rei de Provença (1246) i més tard de Nàpols i Sicília (1265). La guerra tenia com a finalitat el domini econòmic de la Mediterrània central. Pere el Gran va concedir al seu almirall Roger de Lloria, la total senyoria de Gerba, a la qual va unir poc després les pròximes illes dels Quèrquens, amb el propòsit d'assegurar el sistema de domini militar pròxim a les costes de Tunísia. Roger de Lloria i els seus descendents van senyorejar aquests territoris fins a l'any 1309, moment en què van incorporar-se a la plena sobirania del regne de Sicília en la persona del seu rei, Frederic II (1296-1337), fill de Pere el Gran.

Quin interès podia tenir el domini

d'aquestes petites illes situades a les costes de Tunísia?

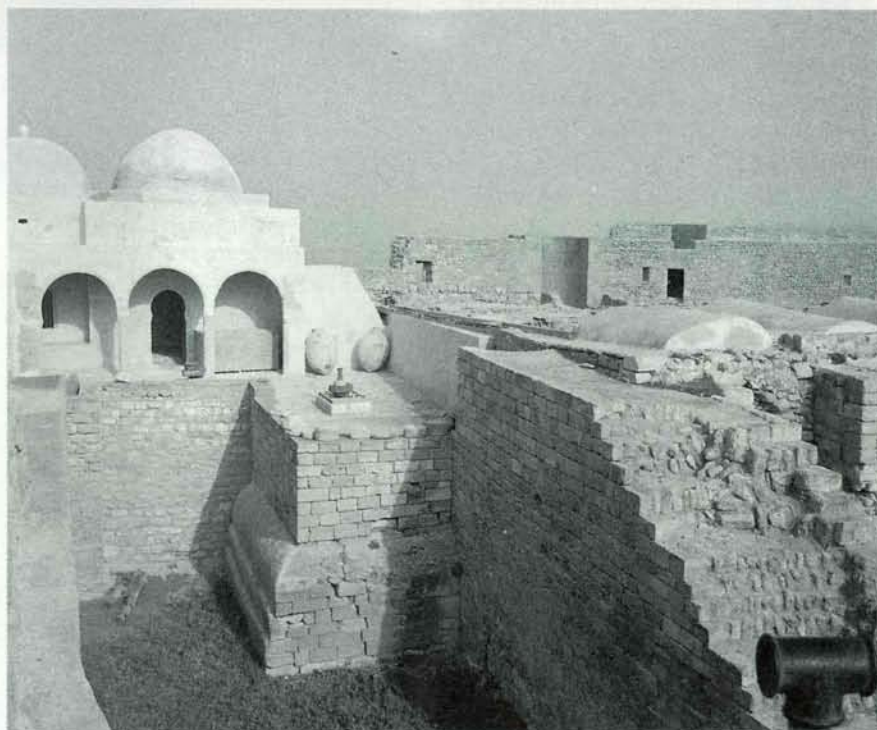
Hi ha una realitat política i econòmica en aquest tombant dels segles XIII i XIV que moltes vegades oblidem: Tunísia era el final de les caravanes que des del Timbuktú i després de creuar el desert del Sàhara arribaven a les costes mediterrànies carregades de valuosos productes exòtics i d'importants quantitats d'or de les mines sudaneses. La ciutat de Tunis era un remarcable centre mercantil, porta d'entrada a l'Europa occidental d'or, metall del qual es

veia mancada aquesta contrada. El domini d'aquesta ruta mercantil fou desitjada per tots els centres mercantils de la riba nord del Mediterrani, especialment Barcelona, Marsella o Gènova i altres ciutats italianes. No és una casualitat que el rei de França Lluís IX el Sant morís com a croat al setge de Tunis (1270).

Els catalans havien establert, des de l'any 1258, un consolat d'ultramars a Tunis. Aquesta institució es justifica pel nombre de mercaders i comerciants domiciliats en aquesta ciutat i la importància dels seus interessos econòmics: calia una representació catalana encarregada de la defensa dels súbdits dels comtes-reis que vivien en aquestes terres nord-africanes.

S'han donat diferents versions i hi ha diverses opinions sobre el significat del pas per Tunísia de Pere el Gran, poc abans de la seva intervenció armada a Sicília contra Carles d'Anjou. El nostre comte-rei va desembarcar a Collo (1282) i des d'aquest punt va mar-

*Un detall de l'interior del castell de Gerba, actualment Fortalesa Ad Bordj El Kebir.
Foto: A. Jolis.*

xar a Sicília. Fou una estratègia militar o fou més aviat un intent que Tunis acomplís els pactes anteriors i respectés l'establiment del consolat d'ultramar. Els esdeveniments que s'havien succeït a Tunísia ens fan pensar que Pere el Gran va voler assegurar la presència catalana a Tunis, compromesa per la presència dels croats de Lluís IX de França. Fossin quines fossin les veritables intencions de l'atac de Pere el Gran contra Collo, restaran desconegudes per a la història perquè manca documentació que ens expliqui la realitat d'aquests fets. Hi ha una realitat: que l'illa de Gerba i les illes dels Quèrquens foren sicilianes/catalanes durant una cinquantena d'anys.

Ramon Muntaner ens explica en el seu *Llibre* que el mes de juliol de 1309 va demanar permís al rei Frederic II de Sicília, el seu senyor polític i militar, per a anar a València a casar-se:

«E és veritat que jo, Ramon Muntaner, en aquella avinentesa venguí en Sicília e demané llicència al senyor Rei [Frederic II] que li plagués que jo pogués anar en les parts de Catalunya a pendre ma muller que havia afermada fadrina en la ciutat de València bé havia deu anys... e així fiu armar mon lleny per venir en Catalunya e compré tot ço que mester me fo per fer les nocces.»

Però el rei Frederic II de Sicília va demanar-li d'ajornar l'anada a València perquè calia la seva presència al govern de Gerba. El desig de servir els seus sobirans va prevaler i va acceptar aquesta missió:

«E com jo fui vengut davant lo Rei, lo senyor Rei me dix davant tots: En Muntaner, vós sabets lo gran dan e gran greuge e deshonor que Nós havem pres en la illa de Gerba, e va'ns molt lo cor que nós ne puscam haver venjança. Per què nós havem posat en nostre cor que nós no havem en nostre regne negun qui, ab l'ajuda de Déu, nos hi pusca tan bon consell donar com vós, per moltes raons, e assenyalamet per ço com vós havets més vist e oït en guerres que hom que sia en nostra terra, e d'altra part, que havets llong temps senyorejada gent d'armes, e sabets com s'han de comportar; d'altra part, que sabets de sarraïns e parlar sarraïnesc, per què po-

dets fer vostres afers menys de torsi-many, així en espies com en altres coses, en la illa de Gerba, e moltes d'altres bones raons que ha en vós. Per què nós volem e us pregam caramente que vós anets ésser capità de la illa de Gerba e dels Quèrquens, e prenats aquest fet ab bon cor e ab bona voluntat. E nós prometem-vos que si Déu vos trau a honor d'aquesta guerra, que nós vos farem més honradament anar en Catalunya a complir vostre matrimoni, que ara no fariets. E així, pregam-vos que per res no ens digats que no. E jo, qui oï que el senyor Rei havia tan gran fe en mi em aquests afers, vaig-me senyar, a ané'm agenollar davant ell, a fiu-li moltes gràcies del bé que a ell plaïa haver dit de mi, e encara de la fe que havia que jo fos tal, que

en tan grans afers sabés donar recapte... féu-me fer les cartes e donà'm tant de poder com a si mateix, així que no es retenc apel·lació neguna. E donà'm poder que jo pogués fer donatius perpetuels e soldejar quals gents jo em volgués, a metre en sou e gitar de sou que em volgués, e fer remissions e perdons a qui en plagués, e fer guerres i paus ab tots aquells que a mi plagués.»

Ramon Muntaner va redreçar el domini sicilià/català de Gerba, abandonat des de la mort de l'almirall Roger de Lloria. L'habilitat diplomàtica i guerrera de Ramon Muntaner, palesa a l'expedició a Orient amb Roger de Flor, li va permetre assolir un triomf total. Amb dos anys va assegurar i garantir el domini militar i polític d'aquestes illes, i a la fi va poder anar

El castell de Gerba, actualment anomenat Ad Bordj El Kebir. Foto: A. Jolis.

a València a casar-se, com ell mateix narra en el seu *Llibre*:

«E venguí-me'n en Sicília e armé una galea, e de Sicília, ab la gràcia de Déu e del senyor Rei, ab bon privilegi que m'hac fet de la dita gràcia, ané-me'n en lo regne de València. E pris ma muller, que no hi estiguí sinó vint-e-tres jorns. E recolli-la en la galea, a gire'm a Mallorques, e ané-me'n a Menorca, e així, partent de Maon, e fui en Sicília, e pris terra a Tràpena.»

De retorn a Gerba i com en una contalla de fades va viure feliç al castell de Gerba, on van néixer dos dels seus tres fills.

«E ané-me'n a Gerba, on fo feta gran festa a mi e a ma muller. E tot seguit donaven de joies, ami, aquells de la illa, mil besants, e atretants a ma muller; e aquells dels Querquens, així mateix, de llur poder me trameteren llur present. E així, ab la gràcia de Déu esteguem en bona pau e alegres e pagats en lo castell de Gerba tots aquells tres anys (1311-1313) que el senyor Rei la m'havia donada.»

L'any 1313, Bernat Carroç, almirall català, al servei de Robert d'Anjou, rei de Nàpols, va rebre ordre d'atacar Gerba. Ramon Muntaner va mobilitzar els defensors, va preparar les defenses i va evacuar de l'illa les persones que no pensava que fossin necessàries per a fer la guerra, i entre aquestes la seva muller i els seus fills:

«E com jo ho sabí, jo noliegé una nau a escar, d'en Lambert de València, qui era a la ciutat de Gabes, «Ventura Bona», que fo mia, e doné-li a escar tres-centes dobles d'or; e mis-hi ma muller e dos fillets que n'havia, un de dos anys e altre de vuit meses, e ella prenyada de cinc meses, e bé acompanyada, e gran quantitat de fembres del castell; e ab la nau qui fo bé armada, jo la'n tramís a València costejant la Barbaria, que trenta-tres jorns estegren en la mar, de Gerba a València.»

L'atac no va produir-se i Ramon

Muntaner, que havia complert sis anys com a governador, va considerar finida, amb el permís del rei Frederic II de Sicília, la seva missió político-militar a l'illa de Gerba:

«Si que tramés missatge al senyor Rei que li plagués que jo vengués en Sicília: e al senyor Rei plagué-li, e ab una galea e un lleny, e els vells de Gerba que vengren ab mi, jo venguí en Sicília e lleixé al castell de Gerba e en la illa bon recapte.»

Després d'altres missions i aventures tant polítiques com militars, va retirar-se a la seva finca de Xilvella a escriure el *Llibre*. Però anys més tard el vell almogàver, als setanta anys d'edat, va retornar a la vida activa com a batlle de l'illa d'Eivissa al servei del rei Jaume III de Mallorca (1335). En aquesta illa mediterrània el va sorprendre la mort, el mes de setembre de 1336, a l'avançada edat de més de setanta anys (recordem que la mitjana de vida en aquella època no era gaire superior als cinquanta anys, i menys en un guerrer, en què no sobrepassava la quarantena). Uns quants mesos abans els tunisencs havien reconquerit l'illa de Gerba. Els darrers dies de la seva vida, Ramon Muntaner va poder contemplar des del castell d'Eivissa el blau Mediterrani i

recordar les seves gestes en aquest mar que havia travessat, i la seva participació en el domini que en tingueren els nostres comtes-reis, i va poder-se preguntar més d'una vegada: «Què us dirè?».

Ramon Muntaner havia nascut a Peralada (Alt Empordà) i havia conegut a casa seva el comte-rei Jaume el Conqueridor.

«E per ço començ al fet del dit senyor rei en Jacme con jo el viu e senyaladament lo viu que jo era fadrí. Dit senyor Rei anà a la dita vila de Peralada, on jo nasquí e posà en l'alberg de mon pare, en Joan Muntaner, qui era dels majors albergs d'aquell lloc e era al cap de la plaça.»

Els anys s'havien escolat des que als onze anys Ramon Muntaner havia abandonat la seva casa de Peralada. Havia viscut intensament la trajectòria d'una generació, de Pere el Gran a Pere el Cerimoniós, havia participat en unes gestes i n'havia escrit la lloança, però a la seva mort s'obria una nova pàgina de la història; el vell almogàver Ramon Muntaner havia assolit un objectiu, que va reflectir en el seu *Llibre*:

«Muntaner, lleva sus e pensa fer un llibre de les grans meravelles que has vistes.»

Una maratón, però... de tres mil

Miquel Capdevila i Miralles

Tot va començar quan, fullejant el llibre *Los tresmiles del Pirineo*, de Joan Buyse, en què s'especifiquen per zones totes les muntanyes pirinenques de més de tres mil metres, vaig veure que a la zona vuitena, de les onze en què divideix el Pirineu, hi havia quaranta cims de tres mil metres i que estaven situats en una zona de terreny relativament petita. Per tant, vaig suposar que en un dia es podrien lligar bastants tres mil. Això de lligar el major nombre de pics de tres mil metres en un dia és una activitat que m'agrada molt i que acostumo a fer, des de fa dues temporades, cada vegada que vaig al Pirineu. D'aquesta manera s'assoleixen un nombre elevat de cims de tres mil metres en una temporada. Jo, per exemple, aquest any ja porto fets uns cent tres mil i encara puc augmentar el compte.

Vaig començar a reunir tota mena d'informació d'aquesta zona: mapes, francesos i espanyols (molt millors els primers); refugis, tant d'un vessant com de l'altre; horaris que marcaven les guies; tipus de dificultat que em trobaria a les crestes, etc. Després d'un estudi molt acurat de tota la informació, vaig arribar a la conclusió que en tres dies seguits es podien trepitjar els quaranta tres mil. Això sí, amb una bona preparació, tant física, com tècnica i psíquica. Aquesta aventura em va il·lusionar molt, ja que mai no havia fet una cosa tan forta al Pirineu i menys en tres dies seguits. En principi, no vaig

comentar aquesta idea amb ningú, perquè haurien pensat que estava tocat del bolet o alguna cosa semblant. Només necessitava trobar un company que estigués a l'altura de les circumstàncies. Per a fer aquesta gran travessa, no sols és necessari estar molt fort físicament (els horaris que marquen les guies s'han de rebaixar fins quasi a la meitat, si no vols que t'agafi la fosca abans d'arribar al refugi), sinó que també cal tenir una mica d'experiència en escalada esportiva, perquè, segons les guies, s'han de superar passos de IV° i, si et despistes una mica per les crestes, la dificultat pot augmentar. No vaig trigar

gaire a trobar un company adequat. Quan vaig comunicar la meua idea al Robert, va quedar fascinat i decidírem que a l'estiu faríem la travessa. El Robert no tenia gaire experiència en cims de tres mil metres, a començament de temporada només en portava dos de fets, però la seva força física (tres participacions en la clàssica Matagalls-Montserrat, quedant entre els cinc primers en les dues darreres), ho compensava sobradament.

Aquesta zona del Pirineu que té com a cim culminant el Perdiguero, amb els seus 3.222 m, està delimitada per les valls de Gias, Molseret, Lliterola i Remunyé, pel que fa al vessant espanyol, i per les valls de Clarabide, dels Gorgs Blancs, d'Oó i de Lis, pel que fa al vessant francès. El nombre superior de refugis, tres contra un, i la seva estratègica situació van fer que l'itinerari dels tres dies transcorregués majoritàriament pel vessant francès.

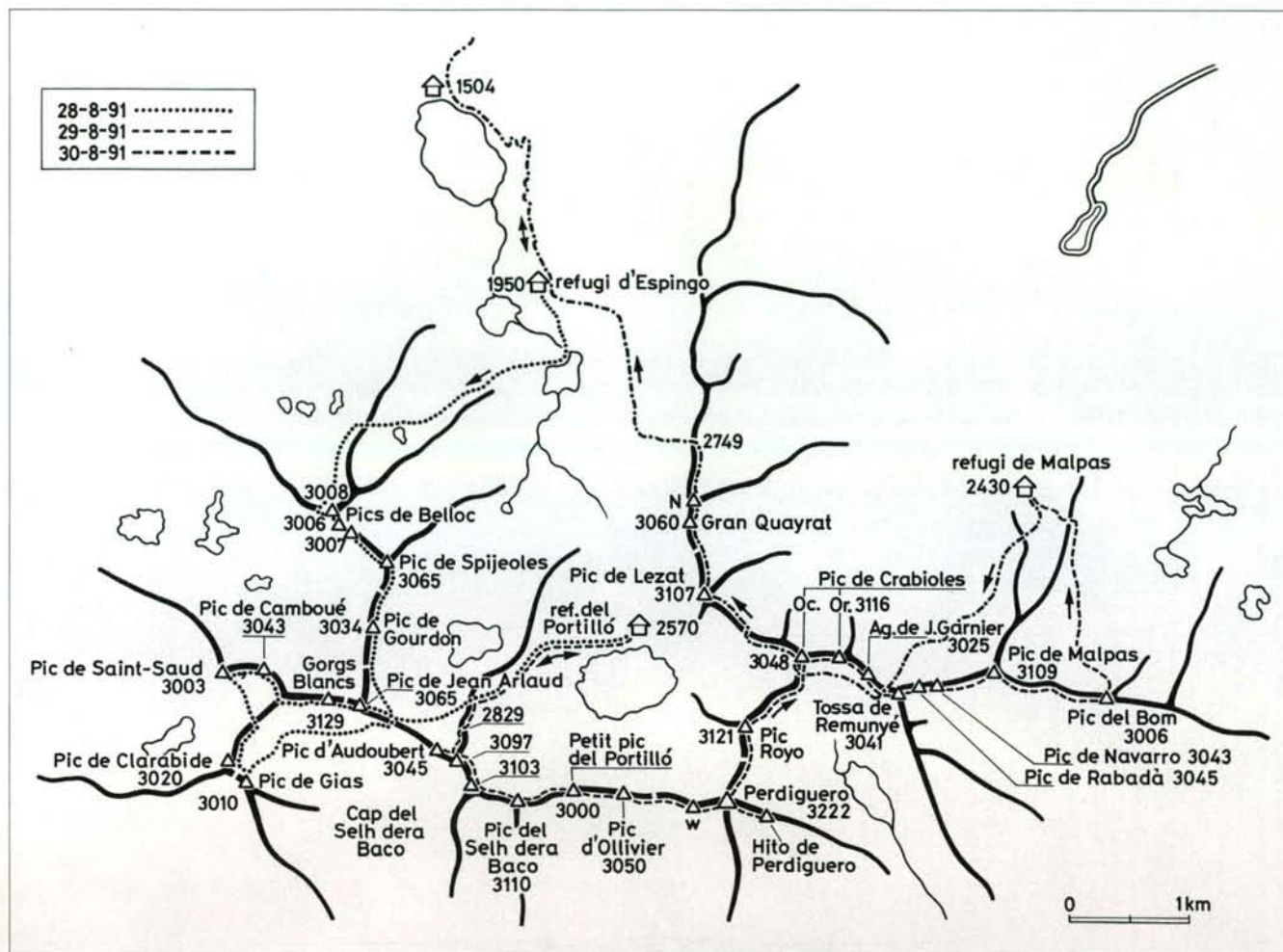
L'APROXIMACIÓ

Eren les vuit del matí d'un 27 d'agost quan vaig anar a buscar el Ro-

*El pic de Jean Arlaud i el dels Gorgs Blancs, baixant del pic de Gourdon.
Foto: Miquel Capdevila.*

LES NOSTRES MUNTANYES

bert a casa seva. Com sempre, em va fer esperar uns quants minuts, i a un quart de nou sortíem de Reus per la carretera de Montblanc en direcció a Lleida. La manera més fàcil i ràpida de fer l'aproximació en cotxe és anar a Viella i travessar la frontera pel Portilhon. La baixada d'aquest coll ens portà a Luixon, que es traspassa, i on s'agafa el desviament cap al coll de Pèirasorda, però tot just passat Saint Avertin, anem alerta, ja que en sortir del poble, s'ha d'agafar una desviació a l'esquerra que ens portarà al petit poble d'Oó, que dona nom a la vall on es troba. Es segueix la carretera en direcció a l'estany d'Oó, però, en arribar a les granges d'Astau, la carretera es converteix en pista. És aquí on la majoria de gent deixa el cotxe i continua a peu vers l'estany d'Oó. Però, si ets una mica atrevit o portes un 4x4, pots continuar un parell o tres de quilòmetres, ja que al principi la pista és plana i no presenta dificultats, però a mesura que el pendent s'accentua, els clots i les pedres

són més grans, i es fa cada vegada menys transitable. Nosaltres vam fer una mica el valent i vam tirar fins al primer revolt accentuat que vam trobar. Eren quasi la una del migdia quan començàvem a dinar a la vora del cotxe, i una hora més tard quan iniciàvem la marxa cap al refugi d'Espingo. Mentre pujàvem, vaig quedar parat de la quantitat de francesos que ens vam trobar i de la fal·lera que tenen aquesta gent per la muntanya. Vaig veure nens petits que feia poc que havien après a caminar, avis i àvies que amb prou feines s'aguantaven sols, i tots cap amunt. Veritablement, a França hi ha molta més tirada a la muntanya que aquí a Catalunya.

La pista, a mesura que ens anàvem apropant a l'estany d'Oó, s'anava fent més estreta fins a convertir-se en un gran senderó. I després d'una sèrie continuada de revolts, vam arribar al majestuós estany d'Oó, amb la seva gran cascada al fons. Al costat de la presa hi ha un alberg-refugi, on la gent,

després de beure una cervesa ben fresca, es queda a prendre el sol a la terrassa. Aquí és on la majoria de gent acaba l'excursió. Només són uns pocs els qui continuen fins al refugi. La progressió es fa agradable, perquè sempre tens a vista l'estany d'Oó, que fa que el paisatge sigui de fotografia. I després d'una altra sèrie continuada de revolts, arribem al coll d'Espingo, on es troba el refugi. Eren al voltant de les tres de la tarda, i el primer que vam fer va ser anar a presentar-nos al guarda per reservar plaça per a dormir i sopar. El panorama des d'aquest refugi és superb, ja que es dominen dos estanys i un grapat de cims de més de tres mil metres. A l'esquerra es veia el pic de Lezat i el Gran Cairat i s'endevinava el camí que baixava d'aquest últim, que és per on nosaltres havíem de baixar l'últim dia, si tot anava bé. Al mig destaca en primer terme la tossa de Montarqué, que, encara que no sigui un tres mil, 2889 m, ocupa una situació privilegiada, pel fet d'estar al mig d'un circ

*El pic de Gias a primer terme
i el massís de Posets al fons.
Foto: Miquel Capdevila.*

quasi perfecte, format per més d'una dotzena de pics de tres mil metres. També es distingeix clarament el camí que porta al refugi del Portilhon. En canvi, a la dreta no s'endevina gens el camí que puja al pic de Belloc, que és precisament per on hem de sortir l'endemà. Això no ens preocupa gaire, en principi, perquè sabem que l'endemà tindrem lluna plena i ens anirà molt bé fins que no claregi el dia.

Estava mirant de recordar què deia la guia sobre la pujada al pic de Belloc per comprovar-ho sobre el terreny, quan la caiguda d'unes gotes molt grosses em va distreure dels meus pensaments i vaig entrar al refugi de seguida esperant que el xàfec parés. En-

tre una cosa i l'altra, l'espera per a anar a sopar no es va fer llarga, i ja em veig enmig de francesos menjant un bon i abundant sopar. Una parella de francesos, ja una mica grans, que tenia al costat em van preguntar què faríem l'endemà, jo els vaig respondre que anàvem al pic dels Gorgs Blancs, per dir alguna cosa, perquè, si els hagués dit que faríem quinze tres mil, per dins haurien dit: ...«ils sont fou».

Abans d'anar a dormir, vaig anar a fora a donar una ullada, per veure com estava el temps: la lluna encara no havia sortit, però els estels brillaven amb tota la seva resplendor. Al voltant de les nou ja estàvem sota l'escalfor de les mantes, perquè ens havíem proposat llevar-nos a dos quarts de cinc.

Quan faltaven uns quants minuts per dos quarts de sis, ja baixàvem pel camí que porta a l'estany Saussat. La presència de la lluna ens va permetre d'avançar, al començament, sense el frontal. Però quan vam haver de deixar

el camí del Portilhon, ni el frontal ni la claror de la lluna no ens van servir per a trobar el camí del pic de Belloc. El fet que anéssim una mica a cegues no ens va deixar anar amb la rapidesa desitjada. Tot i així, abans de tres quarts de vuit del matí ja érem a dalt del pic de Belloc. Arribar al coll dels Gorgs Blancs no ens va costar gens. La manca de dificultats tècniques va ser la nota general de tota la jornada. Eren dos quarts de deu i teníem dues opcions per a triar: la primera consistia a atacar el pic de Jean Arlaud per la bretxa que el separa dels Gorgs Blancs, i la segona era anar primer al port d'Oó i pujar el Jean Arlaud per la cara est. La primera opció tenia l'inconvenient que havíem de traspasar una glacera, amb un gel gris molt dur, i no portàvem ni piolet ni grampons. La segona tenia el petit inconvenient que la cara est està catalogada de PD (poc difícil). Es tracta d'una placa d'uns cinquanta metres, amb poques preses, però una mica in-

LES NOSTRES MUNTANYES

D'esquerra a dreta, els pics de Malpàs, de Navarro, de Rabadà i la tossa de Remunyé.

Foto: Miquel Capdevila.

clinada i amb bona roca. Ens vam decantar, sense dubtar-ho, per la segona opció: tenia el gran avantatge que vam poder deixar les motxilles al port d'Oó, ja que hi havíem de tornar a passar, per a anar al refugi del Portilhon. Això ens va permetre fer la resta de la travessa només amb la cantimplora i la màquina de fotografiar. Aquest fet ens va fer possible avançar amb una certa facilitat, i així, quan faltaven nou minuts per a la una, trepitjàvem l'últim tres mil del dia, el pic de Gias. Havíem fet quinze cims de tres mil metres i no ens vam topiar amb ningú, i això que eren cims prou visitats i coneguts, com el d'Spijeoles, el dels Gorgs Blancs i els Clarabide. Un tros una mica pesadet va ser el recorregut del pic de Gias al port d'Oó i d'aquest al coll del pluviòmetre, ja que has de baixar bastant de desnivell per a després tornar-lo a recuperar. Al cap de dues hores de sortir del pic de Gias ja érem al refugi del Portilhon saludant l'Anne Marie.

Després d'aquesta dura i gran jornada ens sentíem molt satisfets i no gaire cansats, encara. Durant tot l'hivern i a l'estiu ens havíem preparat molt bé. Havíem fet travesses molt llargues i dures com del pic d'Estaragne a la pala Crabounouse, pics de l'Infierno - Argualas, coll d'Erist - Espases - Posets, Forquetes i pics d'Erist, pic dels Veterans - Posets - Bardamina, circ de Tromosa i alguna altra sortida més.

El bon temps i algun núvol ens van acompanyar durant tot el dia; va ser així que, després de rentar-nos una mica, ens vam arriscar a rentar roba, perquè començava a fer pudor de tigre. No va passar mitja hora que vam haver de sortir corrent a recollir-ho tot. La tempesta de mitja tarda va arribar puntual com cada dia. Al final vàrem haver de dormir amb la roba mullada al costat perquè s'eixugués amb l'escalfor del cos.

El sopar també va ser molt bo, fins i tot millor que el del refugi d'Espingo;

es va notar la veterania de l'Anne Marie. Com que podíem repetir, ens vam afartar al màxim i vam anar a dormir puntuals, ja que també volíem llevar-nos d'hora.

El fet d'haver de pujar pel mateix camí per on havíem baixat el dia anterior ens va permetre d'avançar, a les fosques, amb una certa rapidesa perquè coneixíem una mica el camí. En arribar al coll del pluviòmetre, va començar a clarejar i és allà on ens vam desviar cap a l'esquerra, en direcció a la cresta del Selh dera Baco. I va ser així que a un quart de vuit del matí ja érem a dalt del pic d'Audoubert. El temps pintava com el dia anterior. Hi havia algun núvol per a adornar el cel, que no t'acabava de convèncer. La progressió per la cresta fins al petit pic del Portilhon, va ser ràpida, ja que era ampla i plana. Això ens va permetre d'anar gaudint del panorama que ens oferia cadascun dels vessants. No va ser així per a arribar al portilló d'Oó, la cresta es va tornar aèria i entretinguda pel nombre de blocs que havíem de superar. Tot i així no vam treure la corda fins a la següent dificultat de la jornada, que va ser l'ascensió del Perdiguero per la cresta W. Es tractava d'uns deu metres (IV), ja equipats, amb reunió i tot, raó per la qual no va caldre posar res. I la resta fins al pic de Perdiguero, una passeja-

da. Vam ser els primers del dia a arribar al cim, i no va ser fins que tornàvem del Hito de Perdiguero, que ens vam trobar amb les primeres persones de la jornada.

Si seguim el recorregut, la següent dificultat, encara que no excessiva, no la vam trobar fins al descens del Crabiols Oriental, en direcció al pic de Malpàs. La cresta era entretinguda, però només vam treure la corda per fer un ràpel d'uns set metres, per superar un pas que de pujada està catalogat de III. Si la pujada al Malpàs no va presentar cap problema, sí que ho va fer la baixada. El començament és fàcil i fas via, però quan estàs a meitat de trajecte, la cresta es torna molt aèria, amb uns blocs o agulles molt incòmodes de superar, i, per tant, això fa que la progressió sigui molt lenta. Aquí el lògic és progressar conjuntament, però això comporta trigar més del doble de temps i, com que era tard i el cel cada vegada estava més tapat, vam decidir no encordar-nos, i només vam treure la corda per fer els ràpels que ens anàvem trobant. L'ascensió al pic del Bom també va ser delicada. La dificultat que ens vam trobar allà es podria definir com un III° podrit i bastant vertical. Encara que la dificultat no era excessiva, ja portàvem més de deu hores caminant i escalant per crestes. Comen-

1	Aproximació	De les granges d'Astau (1.140 m) fins al refugi d'Espingo (1.950 m): 1 h 30'.
	Nit	Al refugi d'Espingo.
2	Sortida	Del refugi d'Espingo (1950 m).
	Ascensió	Per la via normal al pic de Belloc (3.008 m): 2 h 20'.
	Cresta	Del pic de Belloc al coll dels Gorgs Blancs: 3 h 15'. Del port d'Oó al port superior de Gias: 4 h 39'. Del port superior fins al pic de Gias: 5 h 4'.
	Descens	Del pic de Gias (3.010 m) al port d'Oó: 5 h 47'; al refugi del Portilhon (2.570 m), passant pel coll del pluviòmetre: 7 h 1'.
	Nit	Al refugi del Portilhon.
3	Sortida	Del refugi del Portilhon (2.570 m).
	Ascensió	Pel coll del pluviòmetre al pic d'Audoubert, (3.045 m): 1 h 27'.
	Cresta	Del pic d'Audoubert al portilló d'Oó: 2 h 40'. Del portilló d'Oó al Perdiguero: 3 h 40', al coll superior de Lliterola: 4 h 6', i al coll inferior de Lliterola: 4 h 35'. Del coll inferior de Lliterola al pic de Crabioles, per la bretxa de Mamy, i al coll de Crabioles: 5 h 43'. Del coll de Crabioles al pic de Malpàs: 6 h 18', i al pic del Bom: 7 h 38'.
	Descens	Del pic del Bom (3.006 m), al refugi de Malpàs, (2.430 metres), per la via normal: 8 h 25'.
	Nit	Al refugi de Malpàs.
4	Sortida	Del refugi de Malpàs (2.430 m).
	Ascensió	Del refugi de Malpàs al coll de Crabioles i coll inferior de Lliterola: 2 h 13', fins a la punta de Mamy (3.048 m): 2 h 21'.
	Cresta	De la punta de Mamy al pic de Lezat: 4 h 20', al Gran Cairat i Cairat N: 5 h 25'.
	Descens	Del Cairat N (3.046 m), al refugi d'Espingo, (1.950 m): 6 h 31', i les granges d'Astau: 7 h 35'.

çàvem a notar el cansament, i el fet que tot estigués podrít va requerir per part nostra la màxima atenció i el màxim control. Les ganes que teníem de fer l'últim tres mil i acabar va fer que pugéssim al pic del Bom en divuit minuts des del coll.

Havíem fet vint pics de tres mil metres i n'estàvem farts. L'absència de dificultats en la baixada al refugi de Malpàs va fer que per a nosaltres fos com un relax. De tots tres refugis, el de Malpàs és el que t'ofereix una vista més impressionant. Es veu tota la vall de Lis, amb l'estació d'esquí de Superlanhèras al fons, i el circ dels Crabioles, amb les seves grans parets verticals i les seves glaceres, que ara, a finals d'estiu, feien pena.

Ens vam rentar una mica a l'estany i després vam anar a donar un tomb per gaudir del paisatge. El sopar va ser una mica fluix, perquè el noi que s'encarregava del refugi no estava per gaire feina. Vam anar a dormir de seguida; ja portàvem dos dies molt durs caminant i les cames començaven a fer figa.

A l'hora de llevar-nos vam romançar una mica. Tot i que se sentien trons i es veien les resplendors dels llampecs, en direcció al nord, nosaltres vam anar fent com si no passés res. Quan faltaven pocs minuts per a clarejar, vam emprendre el camí vers el coll dels Crabioles. Anàvem trobant fites, però no sabíem si eren les que portaven al coll o a un altre lloc. Però com que la major part del temps vàiem cla-

rament el coll, no vam tenir problemes per a arribar-hi. Vàrem haver de baixar un bon tros per a flanquejar els Crabioles i arribar al coll inferior de Lliterola.

El cel continuava parcialment tapat i, com que no semblava que el temps hagués d'empitjorar, ens vam enfilars fins a la bretxa de Mamy. Aquí vam iniciar el recorregut per cresta, que no es va complicar gaire fins que, passada la bretxa de Lezat, vam topar amb el gendarme blanc, on vàrem haver de recórrer al segur estàtic. Com que en aquesta última jornada no havíem de fer gaire cosa, vam continuar encordats fins que vam haver superat les dificultats més importants. Durant l'ascensió al pic de Lezat vam topar amb unes agulles o puntes, que, si les comparem amb d'altres, considerades com a tres mils, se'ls hauria de concedir l'entrada al cens de tres mils com a cims secundaris. Superats els obstacles més importants, vam guardar la corda i arribàrem de seguida al pic de Lezat. La baixada, continuant la cresta, s'assembla a la del pic de Malpàs, al començament es camina còmodament i fas via, però a meitat de camí neix una cresta esmolada i aèria, que fa que la progressió sigui entretinguda i lenta. A aquesta cresta, s'hi accedeix amb un ràpel de quasi deu metres, per a superar una petita bretxa. Ja només ens queda la pujada al Gran Cairat que, comparada amb l'anterior, no presenta problemes remarcables, encara que les mans es fan anar contínuament.

Després de fer-nos la foto a dalt del monòlit característic que hi ha al cim del Gran Cairat, ens vam dirigir cap a l'últim tres mil. Eren tres quarts d'una del migdia quan trepitjàvem el cim del Cairat Nord. Ens vam abraçar. Havien estat tres dies molt durs amb un temps una mica insegur a mesura que avançava el dia. No em creia que s'hagués pogut fer realitat el meu petit somni. Després de tirar unes quantes fotografies, vam començar a baixar per la via normal del Gran Cairat.

Ara tocava arribar sans i estalvis a casa. El refugi d'Espingo, ens el vam empassar: teníem ganes d'arribar als cotxes i a casa. Faltaven uns quants minuts per a les tres de la tarda quan arribàvem als cotxes, i eren les vuit del vespre quan entràvem a Reus.

L'Antàrtida, un paradís per a la investigació científica

Josefina Castellví

Ens plau, en aquest número de MUNTANYA, publicar dos importants treballs sobre l'Antàrtida. Volem recordar que, modernament, hi han aparegut els articles «Península antàrtica, somnis de glaç» (núm. 750 d'abril de 1987) d'Olga Farràs i Albert Ventayol, «Un excursionista a l'Antàrtida» (núm. 758 d'agost de 1988), del professor d'investigació del CSIC, Antoni Bataller i Nolla, i, més recentment, «De l'Aconcagua al mont Vinson» (núm. 783 d'octubre de 1992), de l'alpinista Josep A. Pujante i Conesa.

Avui hi col·laboren Josefina Castellví i Francesc Sàbat, els quals ens parlen dels treballs científics de la base Joan Carles I a l'illa de Livingston, i de l'ascensió al cim del Friesland, respectivament.

Josefina Castellví i Piulachs és doctora en Ciències Biològiques i professora d'Investigació al CSIC. Gestora del programa nacional antàrtic, ha participat en vuit expedicions i és cap de la base Joan Carles I, des d'on es porten a cap les activitats científiques.

Francesc Sàbat i Montserrat és professor de Geologia de la Universitat de Barcelona, ha practicat l'escalada i l'alpinisme entre els anys 1965 i 1982, amb ascensions a Montserrat, el Pirineu, els Alps, els Andes, el Hoggar, l'Indukush i l'Himàlaia.

Ha participat en quatre expedicions a l'illa de Livingston per a estudiar la geologia i la geomorfologia de l'illa i ha estat el responsable de l'equip de

sis geòlegs de la Universitat de Barcelona que ha treballat durant les dues darreres campanyes (1991-1992 i 1992-1993).

Agustí Jolis

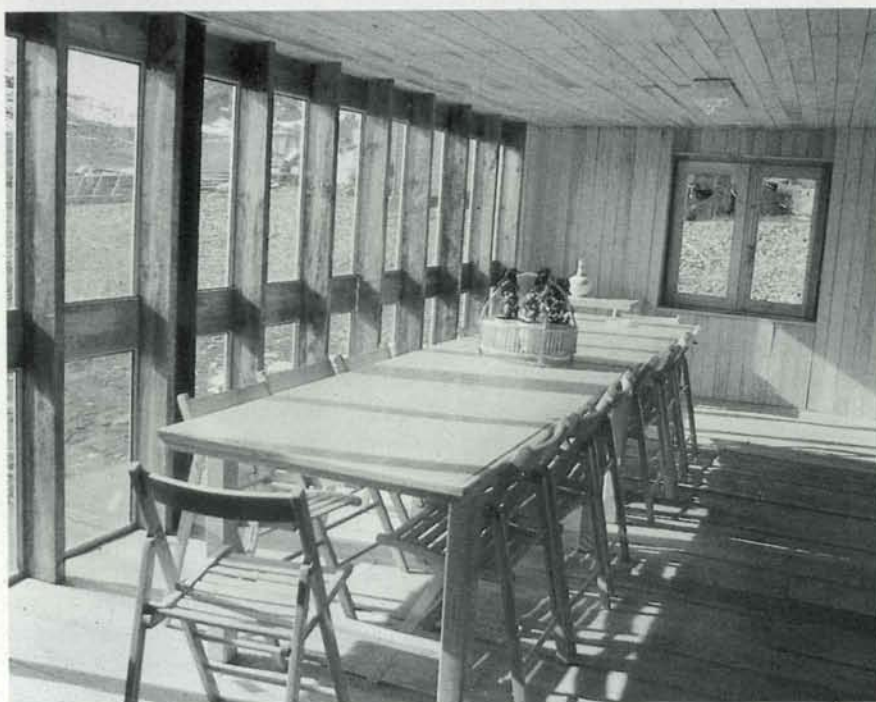
El continent antàrtic és l'única regió de la Terra que no ha estat habitada per l'home fins als temps contemporanis. Atesa la seva llunyania, duresa climàtica i difícil accessibilitat, s'ha pogut mantenir en el seu estat natural fins als nostres dies. Se'l pot definir com el laboratori natural per excel·lència, amb

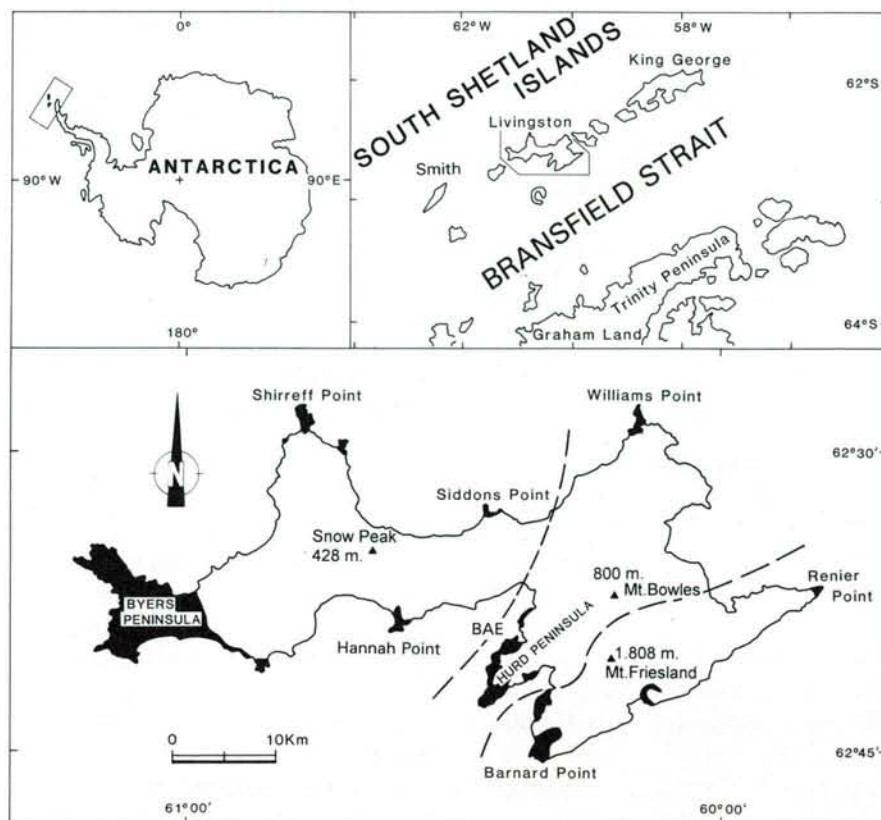
unes condicions per a l'estudi de les ciències de la Terra i l'espai irreproducible en qualsevol altra latitud. Els temes d'estudi són infinits i, pràcticament, tots es poden enquadrar en l'anomenada investigació fonamental, és a dir, en l'aportació al coneixement dels fenòmens naturals.

Esquemàticament, els estudis que es duen a terme en latituds australs poden centrar-se en dos aspectes. En primer lloc, es realitzen investigacions relacionades amb els fenòmens naturals locals, incloent-hi els processos d'adaptació biològica per selecció natural, que en molts casos han anat per camins ben diferents d'aquells que coneixem d'altres latituds. En segon lloc, el continent antàrtic es presenta com el lloc ideal per a l'estudi de fenòmens de transcendència planetària i de coneixement de l'evolució de la Terra.

L'Any Geofísic Internacional, celebrat en 1957, és la manifestació científica que obre l'Antàrtida a la investigació internacional. Fins aleshores, l'aspecte més important d'aquest continent era el descobriment de llocs i accidents geogràfics, però en la dècada dels sei-

Interior de la base antàrtica espanyola Joan Carles I.

Els tres requadres de la figura mostren alguns trets de l'illa de Livingston, la situació d'aquesta illa en el conjunt de les Shetland del Sud i la situació d'aquest arxipèlag en relació amb la resta de l'Antàrtida. El dibuix està retolat en anglès perquè originalment va ser fet per a una revista internacional.

En el requadre que fa referència a l'illa de Livingston s'han marcat en negre les zones desproveïdes de gel; la resta de l'illa és recoberta per gel. Les línies de ratlles discontinües divideixen l'illa en tres zones diferents. La zona situada més al SE té un relleu alpí i és constituïda per muntanyes altes de vessants escarpats; les geleres són abruptes i plenes d'esquerdes i seracs (el pic més alt és el Friesland, de 1.808 metres). La zona intermèdia té un relleu més moderat, els pics no són gaire alts (el punt culminant és el Bowles, de 800 metres), en general les muntanyes queden separades per geleres planes i poc esquerdes. La zona occidental és molt plana (el relleu més elevat és el Snow Peak, de 428 m), poden haver-hi relleus abruptes, però de poc desnivell; el tret característic són les grans planes de neu.

La base antàrtica espanyola (BAE) és situada a la costa NW de la península de Hurd.

xanta, la comunitat científica comença a interessar-se per l'estudi dels fenòmens naturals en aquest enclavament de característiques climatològiques úniques.

El fet que el nostre país hagi arribat a ser membre consultiu del Tractat Antàrtic i que avui en dia tingui un Programa Nacional d'Investigació Antàrtica, està lligat a l'expedició que el professor Antoni Ballester realitzà l'any 1966 com a convidat de científics belgues. L'experiència científica seguida pel professor Ballester en aquesta ex-

pedició li féu veure la transcendència que podia tenir aquesta mena d'investigació, especialment per als científics relacionats amb l'oceanografia. En aquell moment, però, la comunitat científica no estava preparada, ni materialment ni mentalment, per a aquest tipus d'empresa. Aquest germen d'inquietud per la realitat antàrtica no fructificà fins a la dècada dels vuitanta, quan s'hi sumà l'interès polític, a escala nacional, per formar part del Tractat Antàrtic.

En 1987 s'instal·là la base Joan Car-

les I a l'illa de Livingston, i en 1988 s'aconseguí l'acceptació del Tractat Antàrtic. Així començà una singlada lenta, però ferma, que féu possible que durant la campanya de 1992-93, 87 científics espanyols desenvolupessin els seus projectes científics a l'Antàrtida.

Livingston és una illa de costa molt retallada i té una part muntanyosa i una part plana. La longitud màxima de l'illa és d'uns setanta quilòmetres i l'amplada oscil·la entre 25 i 8 km. Tota l'illa (o quasi tota) és recoberta de gelceres, que normalment tenen un gruix de gel de 200 m (el gruix mínim és d'uns trenta metres i el màxim és de 400 m).

La investigació que s'hi duu a terme està relacionada fonamentalment amb estudis sobre ciències de la Terra i l'espai. Així, es desenvolupa un gran programa de geologia i geofísica, que comprèn l'estudi detallat de la geologia de l'arc de l'arxipèlag de les Shetland del Sud, incloent-hi les zones submergides a l'estret de Bransfield, l'estudi de gelceres i les manifestacions sísmiques i volcàniques derivades de l'activitat del volcà de l'illa de Decepció.

A causa del desconeixement de la zona i, per tant, de la manca de dades de base, calia desplegar una estratègia d'aixecament de mapes, tant hidrogràfics, per a assegurar una navegació segura, com de topografia terrestre a escales adequades, per a garantir la investigació en curs.

L'estudi meteorològic centrat en la base Joan Carles I i en connexió amb altres centres semblants de la zona, permet l'acumulació de dades necessàries per a un estudi posterior sobre la climatologia. L'alta atmosfera, amb l'anàlisi detallada de la distribució d'ozó en l'estratosfera, és un altre objectiu científic del Programa.

Dins la investigació biològica es treballa en dos camps concrets. Per un costat, l'estudi dels líquens com a màxims representants de la flora antàrtica, de la qual l'illa de Livingston és un enclavament altament afavorit per la quantitat i diversitat d'espècies, i, per l'altre, el cicle biològic dels pingüins *barbijo*, amb una especial atenció als detalls de la seva reproducció.

La construcció del vaixell oceano-gràfic *Hespérides*, amb capacitat de navegació polar, obrí àmplies possibilitats en la investigació marina. Aquest vaixell disposa d'un equipament científic molt modern i té una capacitat d'allotjament de científics suficient per a poder abordar grans programes oceanogràfics. Així, des de 1991, s'han desenvolupat campanyes de geologia marina, biologia dels primers graons de la cadena alimentària, productivitat primària i estudis sobre reconeixement de masses d'aigua i la seva dinàmica.

La instal·lació de la base antàrtica espanyola a l'illa de Livingston es féu amb un doble objectiu: per un costat, proporcionar els mitjans d'habitabilitat i facilitats de laboratori als científics que desenvolupen la seva activitat a l'Antàrtida i, per l'altre, perquè es pugui dur a terme aquesta activitat amb el menor impacte ambiental possible.

Per raons de seguretat, la base està dividida en tres àrees dins del campús. Una àrea d'habitabilitat, amb capacitat per a dotze persones, amb dormitoris,

cuina, menjador, serveis sanitaris i sala d'estar. Una àrea científica, que comprèn laboratoris de biologia, química, meteorologia, fotografia i biblioteca, i una àrea de serveis, amb la sala de generadors elèctrics, tallers i magatzems. A més, a una cota de 110 m, al peu de la glacera, es troba un refugi de muntanya, on hi ha les motos de neu i els trineus.

El corrent elèctric s'obté de generadors diesel i es distribueix per totes les dependències de la base. El subministrament d'aigua s'aconseguí mitjançant una línia des d'una llacuna situada a 1 km de distància i 140 m d'altitud.

En vista de l'aïllament a què es troben sotmeses les bases antàrtiques, un servei essencial és el de les comunicacions amb l'exterior. La base Joan Carles I disposa d'equips de ràdio de gran potència que li permeten la connexió amb qualsevol part del món, a més d'equips locals de VHF i sistemes de telèfon, fax i tèlex via satèl·lit.

Pel que fa a l'impacte ambiental, es prengueren les mesures necessàries per

La base antàrtica espanyola Joan Carles I a la costa NW de la península de Hurd.

a reduir-lo al mínim. Per al tractament de les aigües residuals produïdes per la base, hi ha fosses de digestió de matèria orgànica amb filtre biològic. Els residus sòlids orgànics es cremen en un incinerador de doble fase, i les cendres, així com llaunes, vidres i plàstics, compactats en una premsa hidràulica, s'ensaquen i es carreguen al vaixell *Hespérides* al final de cada campanya, per tal de treure'ls de l'Antàrtida.

La recent signatura del Protocol de Madrid del mes d'octubre de 1991, com a part fonamental del Tractat Antàrtic, desplegarà una sèrie de normes i recomanacions sobre la conservació dels sistemes naturals a l'Antàrtida, perquè les noves tecnologies i els nous mitjans de comunicació no permetin la degradació de l'últim reducte natural del planeta.

La muntanya de les ventades i nuvolades

Francesc Sàbat

Estem dins de la tenda, a fora bufa un vent d'uns seixanta o setanta quilòmetres per hora que arrossega neu. En aquestes condicions no ens podem moure ni fer gran cosa més que deixar passar les hores esperant una millora de temps. Estem acampats a la punta de Hannah, a 180 m sobre el nivell del mar, a l'illa de Livingston, a l'Antàrtida.

Durant l'estiu austral, el temps, a tota la perifèria de l'Antàrtida i a l'illa de Livingston en particular, és abominable (una borrasca persegueix l'altra i mai no es té una situació anticiclònica clara), sovint plovisqueja o cau aigua-neu, a vegades neva, les ventades són molt freqüents i les boirades són quasi constants. El vent és perillós, però la boira és realment empipadora: ens obliga a navegar a cegues per aquestes geleres grandioses, on la manca de visibilitat fa que els desplaçaments siguin molt laboriosos.

Així, doncs, sempre estem damunt de la gelera i això ens obliga a anar sempre encordats, tant si ens desplaçem amb esquís com si ens desplaçem amb moto. Actualment disposem de dues motos de neu i de dos trineus aptes per a transportar 450 kg cada un (els primers anys només disposàvem d'esquís). Amb les motos i els trineus formem una mena de tren que va tot unit per un cordó umbilical de seguretat de 20 mm de diàmetre i les persones van lligades a aquesta corda principal (hi ha tota una petita tècnica desen-

volupada pels britànics i que nosaltres hem copiat).

Som els sis únics habitants de l'interior de Livingston (cinc geòlegs i un tècnic: Joan Manuel Vilaplana, Jaume Calvet, Raimon Pallàs, Josep M. Casas, Jorge Enrique i jo mateix). A la costa, a la badia Sud, hi ha la base antàrtica espanyola, amb capacitat per a dotze o tretze persones (inclosos nosaltres sis); la base està a 30 km del nostre campament. A la punta de Shirreff, en direcció oposada a la base i a 25 km, hi ha tres xilens i una mexicana en un petit refugi de l'Institut Antàrtico Chileno. Nosaltres pertanyem a la Universitat de Barcelona i estem estudiant des de fa quatre anys diferents aspectes de la geologia de Livingston. Ens interessa conèixer l'origen d'aquesta illa volcànica i la seva evolució al llarg dels temps geològics. L'etapa final d'aquesta evolució correspon al modelat glacial, aspecte al qual dediquem una atenció especial.

Avui fa onze dies que vàrem sortir de la base, hem estat treballant a la punta de Shirreff i a la punta de Hannah. Només hem tingut dos o tres dies de temps acceptable, però hem anat duent a terme la feina programada. Ahir al migdia estàvem disposats per al retorn, però la tempesta ens té bloquejats; esperem que no duri. L'any passat, una tempesta similar, però amb més neu, ens va enterrar les tendes durant tres dies. La inactivitat forçosa dins les tendes ens fa recordar, a en

Jorge Enrique i a mi, la nostra ascensió al Friesland de l'any passat.

Quan vàrem arribar a Livingston per primer cop, la muntanya més alta de l'illa ja tenia nom —es diu Friesland i té 1.808 m—, però no havia estat mai pujada. És una muntanya fantàstica, s'assembla força a les de la Cordillera Blanca dels Andes del Perú; regalima gel esponjós pertot arreu, de les arestes pengen cornises en forma de ceba i les parets més abruptes estan adornades amb canelobres, les geleres d'algunes comes escarpades estan trencades i formen cascades de seracs. És una muntanya majestuosa, pel cantó SE arrenca directament del mar, el vessant NW domina l'àmplia gelera de Huntres, situada a 200 m d'altitud, i pel N enllaça amb el pic de Bowles (800 m) a través d'un coll molt ample de 550 m; per tant, el Friesland té desnivells i vessants abruptes pertot arreu. Però el més rellevant d'aquesta muntanya és el seu misteri. Rarament es deixa entreveure per entre els núvols; només excepcionalment es pot contemplar sencera durant una estona abans que les ventades de què us parlava l'emboliquin en una nova nuvolada.

Des del primer cop que vaig entreveure aquesta muntanya de les tempestes i ventades va néixer, en algun racó del meu cor, la il·lusió de pujar-la. Aquesta il·lusió, però, em semblava fora del meu abast per diverses raons. La dificultat principal radica en aquest temps abominable de Livingston, que, d'altra banda, realça el misteri i l'encís de la muntanya. Realment, em semblava quasi impossible poder estar dret damunt la cresta sense que una ventada ens tombés, i és impossible seguir un itinerari desconegut pel flanc d'una muntanya com aquesta embolcallats per la boira. La rapidesa i brusquedat dels canvis de temps (sempre a pitjor) fan que l'ascensió al pic de Friesland em semblés molt difícil i arriscada. La segona dificultat era ser en el lloc oportú en el moment adequat, ja que no estàvem pas a Livingston per fer alpinisme, sinó per fer geologia i no podríem pas estar al peu del Friesland esperant el bon temps.

Durant les dues primeres estades a Livingston no vàrem poder fer cap intent d'ascensió. No disposàrem d'un

període de bon temps suficientment prolongat; si el va fer, no estàvem en el lloc oportú per a iniciar l'ascensió. Durant la campanya de l'any passat (1991-92) vam utilitzar per primer cop les motos de neu; això va augmentar la nostra autonomia i va reduir dràsticament la durada de l'aproximació al peu del Friesland, de manera que va esdevenir possible d'iniciar l'ascensió des de la base espanyola.

L'oportunitat es va presentar l'any passat, a la tornada d'una estada de tres dies a la punta de Siddons (un cap situat al nord de l'illa). El recorregut des de la punta Siddons a la base es va efectuar amb bon temps; les muntanyes estaven cobertes de núvols, però no feia vent i el sol lluïa a la part plana de l'illa; la pressió atmosfèrica pujava lentament, però progressivament. Al migdia vam arribar a la base i l'endemà estava previst descansar. En Jorge Enrique i jo vàrem estar tota la tarda pendent del temps. A les set de la tarda feia un temps molt bo i mai no havíem vist la pressió tan alta; decidírem

intentar l'ascensió i començarem a fer els preparatius. Vàrem sopar i a les dotze de la nit sortírem de la base cap al Friesland.

L'ASCENSIÓ AL FRIESLAND

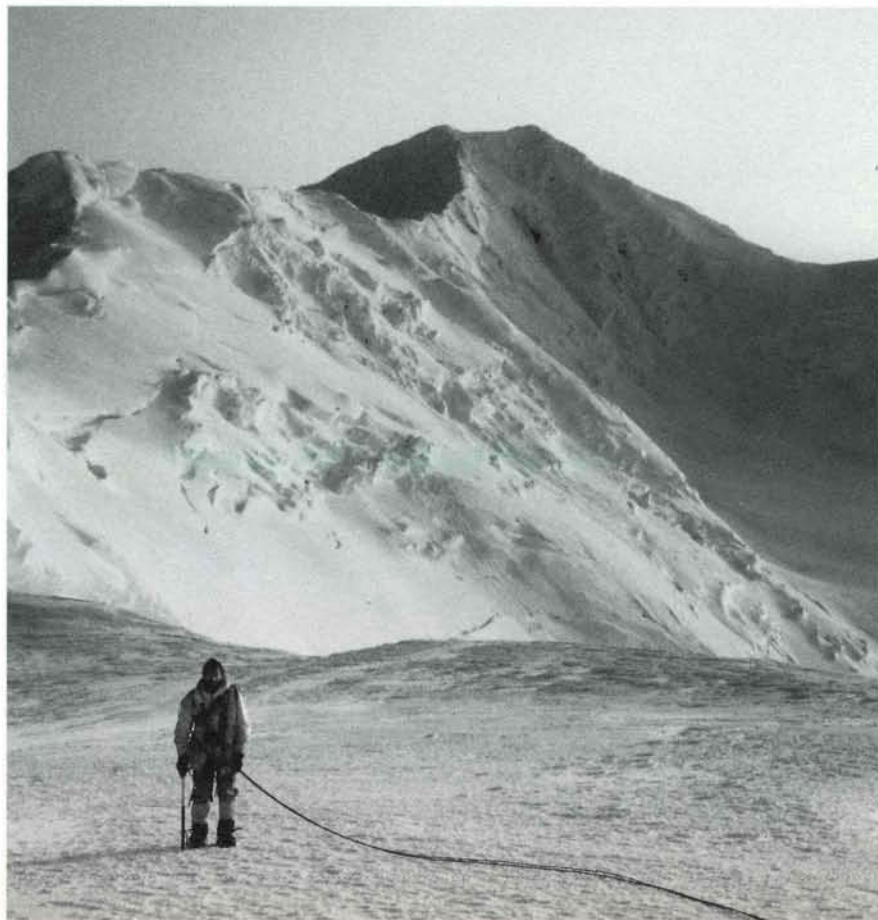
Amb els esquís als peus i en cosa de vint minuts arribàrem al peu de la gelera, en el lloc on teníem les motos aparcades. Amb les motos encordades i a bona velocitat (30 km/h) vàrem pujar cap al coll del Burdick, que dóna accés a l'interior de l'illa. Vàrem parar un moment per gaudir del paisatge. En aquesta hora de la nit la llum és tènue, sense ombres; el Friesland ens dominava en més de 1.500 metres, en el cel no hi havia ni un núvol i la lluna semblava una tallada de meló. Un espès banc de boira s'estenia pel peu de la muntanya.

Amb les motos travessàrem els plans immensos de l'altra banda del coll i ens dirigim cap a l'ampli i suau coll del Bowles (550 m), que separa el pic de Bowles (800 m) del Friesland.

Campament de Shirreff (80 m). Al fons, a la dreta, es veu un iceberg tabular.

Foto: Francesc Sàbat.

Aviat entrem dins del banc de boira i ens veiem obligats a deixar les motos a 600 m d'altitud. Amb els esquís i orientant-nos amb la brúixola, ens dirigim cap al peu de la comella que dóna accés al coll i a la cresta del Friesland. La neu està en unes condicions excel·lents i guanyem altura amb regularitat i rapidesa tot zizaguejant per entre alguns seracs i algunes esquerdes. Aviat sortim de la boira i remuntem el pendent fort del fons de la comella fins molt a prop del coll. A 1.100 m considerem que el pendent és massa fort per als esquís i ens calcem els grampons; al cap d'un quart d'hora som dalt del coll (uns 1.250 m), són les quatre de la matinada i el paisatge és increïble. Pel cantó per on hem pujat dominem quasi tota l'illa de Livingston i també la veï-

Coll del Friesland (1.250 m). Al fons el cim d'Helmet. Foto: Francesc Sàbat.

na de Greenwich; les costes de gel es retallen amb nitidesa contra el mar, pel qual suren alguns icebergs; dominem ja des de molt amunt totes les muntanyes de la part central i nord de l'illa, en algun dels pics més baixos sobresurten pinacles de roca, però en el nostre entorn immediat tot és gel. Per l'altra banda del coll del Friesland, el paisatge és molt diferent, sota nostre hi ha el mar, de color vermellós perquè el sol encara no està gaire alt per damunt de l'horitzó, i al fons es retallen les muntanyes de la Península Antàrtica, situades a uns cent quilòmetres. A banda i banda del coll surten llarguíssimes crestes, que, per una banda, porten al Helmet i, per l'altra, al Friesland. La cresta del Friesland és espectacular, té trams que guanya força desnivell i trams horitzontals, a banda i banda s'obren parets regulars, totes de gel i de pendent fort. Una d'aquestes parets baixa fins al mar i l'altra quasi. A la cresta, no hi aflora ni una roca i és aèria, sovint hi ha pinacles de gel i cornises en forma de ceba que queden sobrepelomades sobre el buit. Aquesta

cresta, però, té unes característiques molt especials, té un conjunt d'esquerdes paral·leles a la mateixa cresta. Hi ha un gruix tan considerable de gel damunt de la muntanya, que el gel rellisca cap a un vessant i cap a l'altre, de manera que en el fil de la cresta es forma una esquerda; a vegades dues esquerdes s'entrecreuen i dificulten la nostra progressió. D'altra banda, les condicions són excel·lents, el gel està al descobert, sense gens de neu al damunt, però el gel és molt bo i segur; es tracta de grosses agulles de gebre (10 cm per 1.5 cm) totes elles orientades pel vent i ben empaquetades i soldades entre si. Els grampons hi mosseguen fàcilment i amb seguretat, i nosaltres avancem molt ràpidament. A pesar que en algun tram curt el pendent era fort (60°) i la timba, increïble, no tinguérem necessitat d'utilitzar cap pitó de gel.

El cim del Friesland té dues puntes, d'altituds molt similars i en algun moment vàrem dubtar de quina seria més alta. Optàrem per la punta que estava més a prop, que és on convergeixen els

esperons més potents i la que, tant vist des de lluny com a través de la foto aèria estereoscòpica, sempre ens havia semblat que era el cim.

A les sis del matí en Jorge Enrique i jo som dalt del cim, d'un sol cop d'ull dominem tota l'illa i algunes illes veïnes (a excepció d'algunes zones tapades per boires i núvols baixos), en 360° a la rodona res no sobresurt per damunt nostre.

Una encaixada, un seguit de fotos, mig litre de suc de poma per a cadascú i avall. La sensació que tenim és que som uns intrusos; la muntanya de les ventades i nuvolades ens ha concedit una treva, una mena de gràcia, perquè amb uns quants bots provéssim d'arribar a aquest cim, que dintre de pocs moments segurament tornarà a quedar embolcallat per les boires i fuetejat per les agulles de gel arrossegades pel vent. Tenim la sensació que d'un moment a l'altre caurem del llit i tot això no haurà estat més que un somni. Aquesta no ha estat una ascensió real, d'aquest món; ha estat una ascensió llargament acariciada i, finalment, una ascensió intensament somiada.

El somni continua amb la davallada vertiginosa. Els grampons mosseguen perfectament aquest gel acicular i, amb quatre salts —ara no hem ni de triar l'itinerari—, som al coll i als esquís. Dubtem uns segons, no sabem si continuar amb els grampons o calçar-nos els esquís, ja que el pendent és fort i les esquerdes estan obertes. Ens calcem els esquís i perdem altura ràpidament.

El banc de boira s'esvaeix, allà lluny veiem dos puntets petits, que són les nostres motos. Uns viratges amplis per damunt d'una neu fantàstica ens permeten d'arribar-hi en pocs minuts. A les nou del matí estem asseguts a les motos. És l'hora de comunicar per ràdio amb la base, d'explicar-los que tot ha anat molt bé i que en cosa d'una hora o una hora i mitja serem allà. Aquest dia 30 de desembre de 1992 vàrem dinar amb cava per celebrar-ho.

La nova escala europea de perill d'allaus unificada

**Grup de Predicció del Perill d'Allaus a Catalunya
Servei Geològic de Catalunya**

El Servei Geològic de Catalunya (Departament de Política Territorial i Obres Públiques) emet des de la temporada 1990-91 i de manera continuada un Butlletí de Risc d'Allaus setmanal (cada dijous), consultable per via telefònica (contestador automàtic) o a través de l'Ibertex i dirigit a la gent que freqüenta la muntanya a l'hivern amb finalitat turística (alpinistes, esquiadors de muntanya, excursionistes, etc.). Aquest butlletí és vàlid únicament per al Pirineu de Catalunya.

Aquest butlletí consta de tres parts: un resum de la predicció meteorològica, una descripció detallada de l'estat del mantell nival i el valor de risc d'allaus corresponent. Això es fa per cadascuna de les vuit zones diferenciades dins del Pirineu català, establertes segons les seves condicions nivomeeteorològiques.

Fins a la temporada 1992-93 l'escala de risc que s'utilitzava tenia vuit graus, la mateixa que utilitzaven els italians i els francesos. El fet de pertànyer el Pirineu tant a l'Estat espanyol com a l'Estat francès, això no comportava cap problema a l'hora de consultar

els butlletins de risc d'allaus francesos perquè ambdós països utilitzàvem la mateixa escala i no hi havia possibles confusions.

Això no passava als Alps, massís muntanyós repartit entre diversos països, cadascun dels quals tenia la seva pròpia escala de risc amb valors variables des de 5 fins a 8 i basats en diferents conceptes.

Aquest fet comportava un problema important per a l'usuari quan consultava el butlletí del país veí amb una escala de risc diferent de la del seu país. El mateix passava quan una persona del nostre país consultava els butlletins

de risc de la zona alpina: excepte els italians i els francesos, els altres països utilitzaven valors de risc diferents dels nostres.

A causa d'aquests problemes, des de l'any 1980, els països europeus que disposen d'un servei de predicció d'allaus s'han anat reunint periòdicament per tal de posar-se d'acord i confeccionar una escala unificada per a tots.

El passat mes d'abril hi hagué la VI Trobada Internacional de Serveis de Predicció d'Allaus a Wilbad Kreuth, Baviera (Alemanya). Els països participants en aquesta trobada foren Alemanya, Àustria, Espanya (Catalunya), França, Itàlia i Suïssa, així com un representant de la CISA (Comissió Internacional de Salvament Alpí). En aquesta reunió s'arribà finalment a un acord de tots els països participants i es confeccionà la nova escala unificada de risc d'allaus, amb cinc graus de risc. Aquesta escala serà utilitzada per tots aquests països a partir de la propera temporada 1993-94.

CARACTERÍSTIQUES PRINCIPALS DE LA NOVA ESCALA

Un primer canvi conceptual important ha estat substituït el terme *risc* pel de *perill*.

Una allau de placa.

Foto: Servei Geològic de Catalunya.

S'entén per *risc* la probabilitat que es produeixi un dany personal o material (un esquiador, per exemple) per efecte d'un element causant d'aquest dany (una allau en el nostre cas). Es tracta d'un terme molt relatiu, ja que el valor d'aquest pot variar si una allau afecta persones, construccions, vies de comunicació... o simplement no afecta res.

La *perillositat* és un terme uniforme: es manté constant mentre les condicions siguin les mateixes, tant si pot causar algun dany com si no.

La nova escala consta de quatre apartats: l'índex de perill, l'estabilitat del mantell nival, la probabilitat de desencadenament i les indicacions per a l'esquí fora pista i recomanacions.

El nombre de valors d'aquesta escala és de cinc, des de feble a molt fort,

valor en el qual s'ha de renunciar a les excursions. És important tenir en compte i entendre bé el significat de cada valor de perillositat per a assumir la responsabilitat personal i del grup a l'hora de fer una sortida. És molt important no quedar-se només amb el número de perill i oblidar-se de la resta.

Podeu rebre la informació del Butlletí de perill d'allaus a Catalunya a través de:

Contestador Automàtic del Servei Geològic de Catalunya: (93) 442 98 04.

Servei Ibertex (031): *Catalunya#, seleccionar per Serveis: allaus.

Sobre la probabilitat de desencadenament d'allaus cal tenir en compte la diferència entre una *sobrecàrrega forta* i una *sobrecàrrega feble*, la qual ja ve explicada en les definicions adjuntes a la mateixa escala.

Cal recordar també que, com en l'escala de risc antiga, el *desencadenament accidental* és aquell causat per la intervenció de l'home o d'animals, mentre que el *desencadenament natural* és aquell pel qual les allaus cauen per si soles.

La propera reunió del Grup Internacional de Serveis de Predicció d'Allaus estarà destinada a la posada en comú de l'experiència, a cada país, en el llançament d'aquesta nova escala i els problemes que hagin pogut sorgir, per acabar de polir-ne els possibles defectes.

ESCALA EUROPEA DE PERILL D'ALLAUS

Índex de perill	Estabilitat del mantell nival	Probabilitat de desencadenament	Indicacions per a l'esquí fora de les pistes i recomanacions
1. Feble	El mantell nival està ben estabilitzat a la majoria dels vessants.	El desencadenament només és possible per una sobrecàrrega forta** en pendents inclinats* extrems. De manera natural poden desencadenar-se petites allaus.	Les excursions i el descens amb esquís són possibles gairebé sense restriccions.
2. Moderat	El mantell nival està moderadament estabilitzat en pendents inclinats*. A la resta està ben estabilitzat.	Només és possible el desencadenament accidental d'allaus a causa d'una sobrecàrrega forta** o en pendents inclinats* d'orientació i altitud indicades. No s'esperen caigudes naturals d'allaus de grans dimensions.	Cal una planificació acurada de les excursions. S'aconsella prudència en la selecció de l'itinerari; sobretot cal evitar els vessants inclinats amb l'orientació i l'altitud indicades.
3. Marcat	El mantell nival està entre moderadament i feblement estabilitzat.	És probable el desencadenament accidental d'allaus per una sobrecàrrega feble**. En algunes situacions són possibles les caigudes naturals d'allaus que poden tenir grans dimensions.	Cal evitar els vessants inclinats en les altituds i orientacions indicades. Es requereix molta experiència i una bona capacitat d'apreciació del perill d'allaus.
4. Fort	El mantell nival està feblement estabilitzat.	És probable el desencadenament d'allaus per una sobrecàrrega feble**. En algunes ocasions, s'han d'esperar nombroses caigudes naturals d'allaus de mida mitjana i, de vegades, gran.	Les excursions s'han de limitar a zones amb pendent moderat. En alguns casos la part baixa dels pendents hi està igualment exposada.
5. Molt fort	La inestabilitat del mantell nival és generalitzada.	S'esperen nombroses caigudes naturals de grans allaus.	S'ha de renunciar a les excursions.

Definicions:

* Generalment descrites de manera més detallada en el *Butlletí d'Allaus* (Altitud, exposició, topografia, etc).

** **Sobrecàrrega:**

– **forta:** p.e. un grup d'esquiadors, màquines, explosius, etc.

– **feble:** p.e. esquiador, excursionista sense esquís.

Pendents inclinats: Pendents amb una inclinació superior a uns 30°.

Pendents inclinats extrems: Desfavorable pel que fa a la inclinació, la configuració del terreny, proximitat a la cresta i rugositat del sòl.

Esponània: sense intervenció humana.

Exposició: punt cardinal vers el qual cau el pendent.

Exposat: en aquest cas vol dir «particularment exposat al perill».

El Mekong laosià

Rafael Battestini

La «mare dels rius», traducció del laosià Mekong, ens defineix la importància d'aquest riu per al sud-est asiàtic, la Indo-xina i, més concretament, per a Laos.

Malgrat tenir 4.180 km de recorregut, el Mekong només és un dels dotze grans rius de l'Àsia. Com la majoria d'aquests, neix al Tibet, on rep el nom de Dze Chu; el seu origen és la cadena del Nien Xen Tag, el Tanglha dels xinesos, que domina el trencall entre l'altiplà tibetà i la Xina. Aquesta barreira muntanyosa recull les pluges copioses aportades pels vents procedents dels mars del Japó i de la Xina, actua com a centre de distribució d'aigües i dona naixença als rius Huang He, Yang Tsé, Dze Chu-Mekong i Saluen, a més de donar pas al Tsang Po-Brahmaputra.

Una ràpida davallada porta el Mekong pel Yunnan cap a la frontera entre Birmània i Laos. Travessa aquest país, penetrant-hi fins a Luang Prabang al nord o Paksé al sud, o formant-hi la frontera amb Tailàndia a Vientiane i Savanakhét; finalment penetra a Cambodja i forma un ampli delta navegable, amb braços importants, on hi ha

els ports de Phnom Penh i Saigon-Ho Chi Minh al Vietnam, l'antiga Cotxinxina. En aquest delta hi ha un curiós mecanisme de regulació hidràulica, gràcies al llac Tonle Sap, amb un afluent efluent: a l'època de les pluges el llac acumula l'excés de les aigües, atenuant les inundacions, amb un curs afluent del Mekong al llac; a l'estació seca el procés s'inverteix i el curs es converteix en efluent, que alimenta el riu amb les aigües del Tonle Sap.

De fet, Laos és fill del Mekong, que hi té un trajecte de 1.800 km, a prop de la meitat del seu recorregut total. Ja a partir del baix Yunnan, el Mekong queda ben alimentat per les pluges de

règim monsonic, que rep amb les aigües procedents de la cadena de l'Annam, que separa Laos del Vietnam. El seu cabal oscil·la entre 60.000 m³/seg. a l'estació de les pluges, de juny a febrer, i 15.000 m³/seg. a l'estació seca. Un seguit de ràpids, entre Luang Prabang i Vientiane, impedeixen una navegació continuada i sols un miler de quilòmetres del seu trajecte laosià són navegables tot l'any.

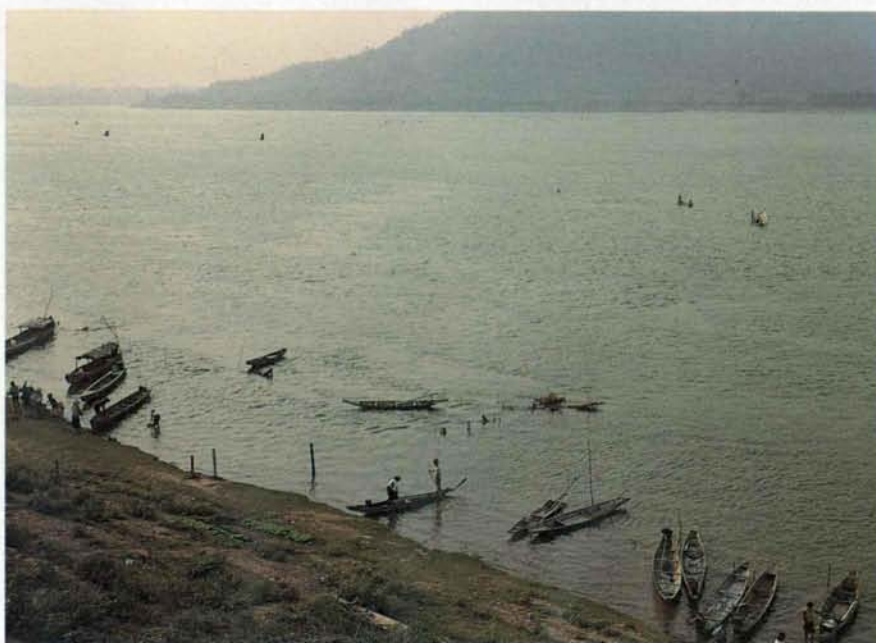
El Mekong ha obert àmplies valls a tot Laos, que ha anat omplint amb els seus sediments al·luvials, en les periòdiques crescudes que inunden fins a 21.000 km²; aquestes valls queden convertides en planes fèrtils, ben irrigades i aptes per als conreus, particularment l'arròs.

Com a contrapartida als seus beneficis, les aigües del Mekong, en quedar estancades, permeten la proliferació de mosquits i paràsits, i afavoreixen la persistència del paludisme i l'esquistosomiasi.

Com a via fluvial, el Mekong fou ruta de migracions per part d'ètnies diverses, com lao, meo i, sobretot, thaï, vingudes de Xina; també fou ruta de penetració de religions: primer l'hinduisme als regnes khmer del sud i posteriorment el budisme, que descendia des del nord i s'ubicà en grutes sagrades o ja en temples a les ciutats.

Actualment la majoria de la població laosiana, un 75% dels seus gairebé quatre milions d'habitants, viu als vol-

El Mekong és un riu ampli, cabalós i amb molts trams navegables. Port de Paksé, al sud de Laos. Foto: Rafael Battestini.

TERRES I POBLES

Molts poblats només es comuniquen pel gran riu. Poblal al nord de Luang Prabang. Foto: Rafael Battestini.

reix un seguit d'estampes típiques: poblats, amb cases elevades o palafits, conreus d'arròs i hortalisses, ramats de búfals, destil·leries de *lao-lao*, el seu aiguardent d'arròs, pescadors amb canya o xarxa i des de terra o en barquetes, buscadors d'or, transportistes i, finalment, alguna resta d'embarcació militar, com a mut testimoni que el Mekong també va participar en la terrible guerra del Vietnam.

El Mekong és una gran artèria plena de vida que, a més a més, dona vida a un gran petit país: Laos.

tants del Mekong: en ciutats com Vientiane al centre, Savanakheth o Paksé al sud i Luang Prabang al nord; hi ha agricultors, que cultiven arròs, tuberculs, hortalisses, cafè, fruites tropicals o te, i pastors, que crien bàsicament búfals i alguns zebús. Molts viuen directament del riu, pescant-hi una espècie de carpes i uns barbs gegants, o transportant-hi fusta, canya, arròs i altres productes, amunt i avall o d'una vorera a l'altra, ja que no hi ha cap pont. Finalment, en algunes zones amb sorres auríferes es veuen buscadors d'or, amb els seus sedassos.

Les piragües laosianes són molt esveltes, inicialment es manejaven i es propulsaven amb un llarg bambú i un rem curt i ample. Algunes piragües estan cobertes amb un sostre corbat de bambú, altres hi afegeixen una rudimentària vela quadrada quan els vents són favorables. Actualment moltes embarcacions tenen un motor forabord i hi ha grans barcasses per a càrrega i passatgers, totes motoritzades, i algunes força ràpides. Tanmateix, les piragües més interessants són les dels monestirs, amb molts remers, de trenta a seixanta, que es dediquen a unes rega-

tes rituals sacres al novembre.

La navegació pel Mekong és una experiència inoblidable, ja que ens ofe-

L'hinduisme va penetrar a Laos remuntat el Mekong des del sud. Temple khmer a la regió de Paksé. Foto: Rafael Battestini.

Els camins dels quatre mil, 9 Pel massís de la Jungfrau (Bernar Oberland suís)

**Lluís Català i Viladevall, Mark Grossmann i Camps,
David Mengual i Padrós, i Jordi Roca i Valls**

El Berner Oberland bernès possiblement és la regió més visitada de la Confederació Helvètica, i ho és precisament perquè, turísticament parlant, és molt atractiu.

Interlaken, a cavall entre el llac de Thun i el de Brienz, és pràcticament el centre neuràlgic de la zona. Hi ha tota mena de serveis, des de càmpings econòmics fins als hotels més confortables, botigues de tota mena, bancs, oficina de turisme, bones comunicacions...

Des d'aquí, amb bicicleta, tren, autobús, cremallera, vaixell, o de qualsevol altra manera que us pugueu imaginar, es poden visitar una infinitat de llocs interessants.

TURISME A VOL D'OCELL

Ràpidament direm que val la pena de conèixer el petit poble de Grindelwald, situat al fons d'un vall entre l'Eiger i el Wetterhorn, i des d'allà, amb el cotxe, pujar a la collada de Grosse Scheidegg, des d'on gaudirem d'un impressionant panorama sobre el massís central, d'una banda, i sobre la vall de Rossenlaui, de l'altra. Aquesta vall és senzillament allò que tots veiem quan ens imaginem una vall alpina. Hi té tots els ingredients: retallades crestes rocoses i nevades, prats d'herbei, avets, un riu, rierols i torrents, cabanes, cases de muntanya, vaques, esquiroles... Recórrer-la de dalt a baix és d'allò més interessant.

També és interessant, des d'Interlaken, navegar pels estanys i arribar fins a Brienz o fins a Thun, i visitar, per exemple, el nucli antic i el castell, que domina tota la població.

També val la pena d'anar a conèixer Kandersteg i, ja que hi som, si teniu ganes de caminar, en quatre o cinc hores, podeu arribar fins a l'hotel del port de Gemmi, sobre la vall del Roine, amb interessants vistes sobre el Valais meridional.

Si voleu «fer altura» i no voleu caminar, amb un telefèric o amb un funicular i un tren (això va a gustos), podeu pujar al poble de Murren, localitat on es practiquen gairebé tots els esports de muntanya. I des d'allà, amb un altre telefèric, podeu arribar als 2.970 metres del Shiltorn (Piz Gloria), on un restaurant giratori dalt del cim us permetrà contemplar els 360 graus de panorama.

Si us voleu mullar de valent, no deixeu d'anar a veure les cascades de Trummelbach, molt a prop de Lauterbrunnen. Set o vuit cascades a l'interior de la muntanya són el desgua sordidor de les neus perpètuas de la Jungfrau.

I, evidentment, la Jungfrau. Un interessant i caríssim tren us permetrà arribar als 3.475 metres de Jungfraujoch, l'estació de tren més alta d'Europa. Un parell de restaurants, un *self-service*, una sala d'exposicions, una sala de conferències, un palau de gel, algun bar i nombroses terrasses-mirador... tot

muntat per a satisfer el turista més exigent. I vistes. Bones vistes sobre el cim de la Jungfrau i sobre la gelera d'Alets, la més llarga dels Alps; però d'això, ja en parlarem més endavant. Si pugueu a Jungfraujoch procureu no deixar de fer una parada a l'estació de Kleine Schiedegg. Des d'allà gaudireu de la millor posició per a observar la mítica paret nord de l'Eiger.

Així que, ja ho veieu. Procureu aprofitar el temps. la regió s'ho val. Si, a més, teniu sort, en una o altra banda trobareu alguna festa popular i tradicional amb balls, danses i molta gresca.

Si finalment decidiu fer aquestes visites amb transports públics, sapigueu que a l'estació de tren d'Interlaken es poden adquirir uns abonaments per a 4, 7, 10, 15 o 30 dies, que són realment econòmics pel que és el país.

CAP ALS CIMS

Si, a més de tot això, decidiu fer alguna cosa de muntanya, aquesta és la nostra proposta.

De fet, cal dir que va sortir del tot diferent de com l'havíem preparada per allò del mal temps sempre tan oportú, però, tanmateix, va ser molt interessant.

Cansats d'esperar uns dies de bon temps a Interlaken (vessant nord del massís) per a accedir a Jungfraujoch amb el tren, com és habitual, vam decidir provar sort pel vessant sud des de Fiesch i accedir a la zona per la gelera d'Alets, la qual cosa, per altra banda, no és pas precisament la via normal, per dir-ho d'alguna manera.

Per a anar d'Interlaken a Fiesch amb vehicles propis hi ha dues rutes normals i llargues, i una de curiosa i econòmica, en temps i en diners. les rutes normals comporten donar una volta d'aproximadament cent cinquanta quilòmetres per carreteres de muntanya, bé pel pas de Gimsel, al vessant est del massís central, o bé pel coll de les Mosses i Martigny, al vessant oest.

L'altra forma és pujar fins a Kandersteg i allà carregar el cotxe al tren, en un tren especial, és clar. Sense ni baixar del vehicle, en poc més de mitja hora, arribem a Goppstein, des d'on, novament per carretera, podem fer els

MUNTANYES DEL MÓN

La gelera d'Alets i la Jungfrau des del cim de l'Eggishorn.

Foto: David Mengual.

pràcticament quaranta quilòmetres que ens resten fins a Fiesch. El sistema és ràpid. Aquests trens van molt seguits i el preu compensa l'estalvi de temps i de quilòmetres.

QUELCOM SOBRE LA GELERA D'ALETS

Si bé accedir a Jungfraujoch tot remuntant la gelera d'Alets era pràcticament la ruta habitual fa molts anys, la construcció del cremallera fa gairebé cent anys va deixar aquesta ruta relegada a un segon terme.

Ara, a l'estiu, tot just hi passen quatre curiosos. A l'hivern, en canvi, és una llarga pista d'esquí de muntanya d'allò més atractiva.

Alets és la gelera més gran i ampla dels Alps. Orientada de nord a sud, baixa pràcticament des dels 4.100 metres de la zona de la Jungfrau fins als 1.500 de la vall del Roine. Té una superfície d'uns vuitanta-cinc quilòmetres quadrats i una llargada de gairebé vint-i-cinc quilòmetres. L'amplada màxima és d'uns quatre quilòmetres. A més de les morrenes laterals, n'hi ha dues de centrals molt característiques, anomenades Kranzberg i Trugberg, noms que procedeixen dels cims on s'originen. A la part central, a uns 2.750 metres d'altitud, hi ha l'anomenada Plaça de la Konkordia, on s'uneixen a l'eix principal (Jungfraufirn) tres geleres més: Aletschfirn per l'oest, Ewigschneefäld pel nord-est i la petita i costeruda Grüneggfirn per l'est. Tot plegat forma una enorme superfície glacial de dos quilòmetres de diàmetre i, segons sembla, en aquest indret el gel té una profunditat d'uns vuit-cents metres. Sí, sí, vuit-cents metres! L'horitzó està tancat per cims com l'Alets

(4.195 m) al sud-oest, els Kranzberg (3.666 m) i la Jungfrau (4.158 m) al nord-oest, el Trugberg (3.932 m) i el Mönch (4.099 m) al nord, el Fiescher (4.048 m) al nord-est i per l'Eggishorn (2.926 m) al sud-est.

A l'est de la plaça, i uns vuitanta metres més amunt, sobre un esperó rocós, hi ha el refugi Konkordia (2.840 m), construït originàriament al nivell de la gelera, a finals del segle passat.

Des de llavors el refugi no ha canviat d'ubicació, però la gelera ha anat retrocedint i, per tant, perdent altura. Els vuitanta metres de desnivell que els separen actualment se superen fàcilment mitjançant unes llargues escales metàl·liques, sense les quals seria molt difícil d'arribar-hi.

L'ITINERARI

El vam dividir en quatre jornades, les quals van anar més o menys tal com expliquem a continuació.

PRIMERA JORNADA

Estació superior de l'Eggishorn (2.893 m) - Eggishorn (2.926 m) retorn a l'estació - llacs de Marjelen (2.300 m) - gelera d'Alets (de 2.250 a 2.750 m) - Plaça de la Konkordia (2.750 m) - refugi Konkordia (2.850 metres).

Sortim del poble de Fiesch (1.060 metres), a la vall del Roine, amb el telefèric de l'Eggishorn. Hi ha una parada intermèdia amb canvi de cabina a Künboden (2.212 m). De fet, per a anar al refugi Konkordia des de Fiesch no cal passar pel cim de l'Eggishorn ni de bon tros. Podem arribar als llacs de Marjelen des de Fiesch per un sender senyalitzat que, en unes tres o quatre hores, supera els més de mil metres de desnivell que hi ha. Si no voleu fer aquest desnivell, des de Künboden, en menys de dues hores, també hi podeu anar per camins senyalitzats. De fet, aquesta ruta que fa el llarg flanqueig del cim seria la més lògica i còmoda.

No obstant això, si fa bon temps, val la pena començar aquest itinerari al cim de l'Eggishorn (2.926 m). És un mirador extraordinari amb vistes sobre la Jungfrau, d'una banda, i el Valais, de l'altra.

A més de veure la gelera d'Alets pràcticament en tota la seva llargada, també es veu la totalitat de la ruta que seguirem els propers quatre dies i, per tant, és força interessant per a fer-nos una idea bastant clara dels Camins dels Quatre mil que seguirem.

Dit això, sortim des de l'estació superior i en tan sols deu minuts arribem al cim per un camí perfectament fresat. Des d'aquí val la pena fixar-se en la gelera i en la Plaça de la Konkordia i començar a estudiar el millor itinerari.

Retornem a l'estació i agafem el camí de Marjelen, que baixa molt dret cap al nord-est tot fent moltíssimes zig-zagues. Ens dirigim cap a un collet situat a 2.600 metres, on retrobem un dels camins procedents de Künboden. Davallem cap als llacs de Marjelen

La Jungfrau des del Mönch. S'aprecia pràcticament tota la ruta normal d'accés al cim. Foto: David Mengual.

(2.300 m) i un cop hi arribem, hem de creuar la vall cap al vessant nord per a anar a buscar la pista procedent de Frieschertal, que, per altra banda, és l'única que hi ha i que veiem.

L'agafem cap a l'esquerra (W) i anem vers la gelera. Sense perdre altura la pista es converteix en un camí i, finalment, s'acaba sobre una gran pedra plana que forma un mirador natural, situat uns cinquanta metres per damunt del gel.

Ara aquesta baixada és força dreta, però unes estakes i unes escales metàl·liques ens faciliten la tasca.

I a partir d'aquí... És molt difícil aconsellar sobre la millor ruta per a arribar a Konkordia, car l'estat de les esquerdes varia notablement cada any i

no hi ha cap mena de senyalització. Tot i així, abans ja hem dit que hi ha dues morrenes centrals molt clares i des d'aquí es veuen molt bé. És qüestió de mantenir-se entre la primera morrena central (Trugberg) i la lateral, que ens cal creuar per a entrar de ple a aquesta enorme massa glacial. Repetim que la ruta a partir d'aquí no està senyalitzada de cap manera i que, a més, no hi passa pràcticament ningú.

Cal mantenir tota l'estona una clara direcció NNW i carregar-se de paciència per a fer les moltíssimes ziga-zagues a dreta i esquerra necessàries per a saltar les mínimes esquerdes possibles, la qual cosa sempre comporta un cert risc.

També cal dir que normalment es va molt millor sense els grampons per a aquesta mena de rutes, però això ja és molt personal.

En total, en línia recta, no són més de vuit o deu quilòmetres, però fàcilment es doblen a base de donar voltes i més voltes. La sensació de solitud durant tot aquest tram és impressionant. Tres o quatre hores acostumen a ésser suficients.

En arribar a les proximitats de la Plaça de la Konkordia, fàcilment, a mà dreta distingirem el refugi sobre un esperó rocós, així com les escales metàl·liques que hi menen.

No hi aneu directament. La morrena lateral que ens separa és molt ampla, inestable i de molt mal passar. Per tant, dirigiu-vos cap al nord, com si anéssiu directament a Jungfraujoch, tan a prop de la morrena lateral com pugueu, i, sense sortir del gel fins que passeu de llarg el refugi i ja veieu l'inici de les escales.

Llavors doneu la volta com si tornéssiu enrera, travesseu les quatre pedres que hi ha entre el gel i les escales, i amunt.

Fent aquesta mena de volta de circumval·lació de l'esperó, l'accés és molt més fàcil.

Procureu arribar al refugi abans de les sis de la tarda o molt probablement us quedareu sense sopar. Després no us perdeu la posta del sol...

SEGONA JORNADA

Refugi Konkordia (2.850 m) - Plaça de la Konkordia (2.750 m) - Jung-

fraufirn (de 2.750 a 3.450 m) - Jungfraujoch (3.475 m) - refugi del Mönch (3.650 m).

«Val a dir que, des del refugi Konkordia, es pot fer el cim de la Jungfrau i baixar cap al refugi del Mönch en una sola jornada. De fet, aquesta era la nostra intenció inicial, però, de fet, els guardes del refugi aquella matinada es van adormir i tot i que l'esmorzar era a quarts de sis no van obrir el menjador, on teníem gran part del nostre material, fins després de les vuit del matí, amb la qual cosa per a nosaltres ja era massa tard. Això i la forta nevada que va caure des del migdia i fins ben entrada la nit següent ens va obligar a canviar els plans. Aquell dia, doncs, vam fer la ruta fins al refugi del Mönch.»

Estant així les coses, sortim del refugi escales avall fins a arribar novament a la gelera. Ara cal remuntar fins a Jungfraujoch. Aquest tram és més freqüentat que no pas l'anterior, car actualment aquesta és la ruta normal d'accés al refugi Konkordia. Això vol dir que, tot i que tampoc no està senyalitzat, és més fàcil trobar-hi alguna traça. Com el dia anterior, al principi cal mantenir-se tan a la dreta com ens sigui possible i mirar de seguir la direcció cap al NW.

Procureu trobar alguna traça tot just a l'entrada de Jungfraufirn perquè hi ha un riu que es creua mitjançant un precari pont de fusta que ben segur que cada any canvia de situació. Tot i així, aquest riu enmig de la gelera té la seva gràcia. Un cop creuat, cal anar guanyant altura sense cap més problema.

Tan sols una remarca. A mesura que guanyem altura hi ha més neu i, per tant, les esquerdes estan més tapades. Compte! És molt útil portar un pal d'esquí a més del piolet per a temptejar el terreny. Així, i sense cap altra dificultat destacable, arribarem a Jungfraujoch (3.475 m).

Parada i visita. Per cert, als lavabos hi ha aigua corrent freda i calenta. Tot un luxe que, per altra banda, no us acabarà de sorprendre quan entreu en aquest magnífic recinte.

Des d'aquí, per a anar al refugi del Mönch, cal seguir una pista d'esquí repassada diàriament per la màquina llevaneus del refugi. En 45 minuts hi arribem. Formen la instal·lació dues

construccions de fusta penjades d'una paret de roca a 3.650 metres d'altitud, tot just a sobre del coll del Mönch.

TERCERA JORNADA

Refugi del Mönch (3.650 m) - Jungfraujoch (3.475 m) - coll de Rottalsattel (3.885 m) - Jungfrau (4.158 metres) i retorn.

Sortim del refugi per la pista d'esquí i baixem a Jungfraujoch. És curiosa, la solitud d'aquest lloc abans no arriba el primer cremallera del matí.

Des d'aquí, si mirem cap a la Jungfrau, a l'esquerra del cim, a sota del Rottalhorn i molt avall, uns cinquanta metres per sobre de la gelera, al capdamunt d'unes roques, veureu un pluviòmetre a 3.411 metres d'altitud.

Cal anar cap allà tot travessant la part superior de la gelera. Al pluviòmetre, no cal pujar-hi. Tan sols ens servirà com a punt d'orientació. Aquest aparell està situat al final d'un esperó de roca que mena directament al coll de Rottalsattel.

Cal donar-li tota la volta per la base sense deixar la neu.

Primer cap al sud i després cap a l'oest, mirant sempre de mantenir l'altura.

Arriba un moment que a la nostra dreta la roca dona pas a una pala de neu força dreta que mena al capdamunt de l'esperó.

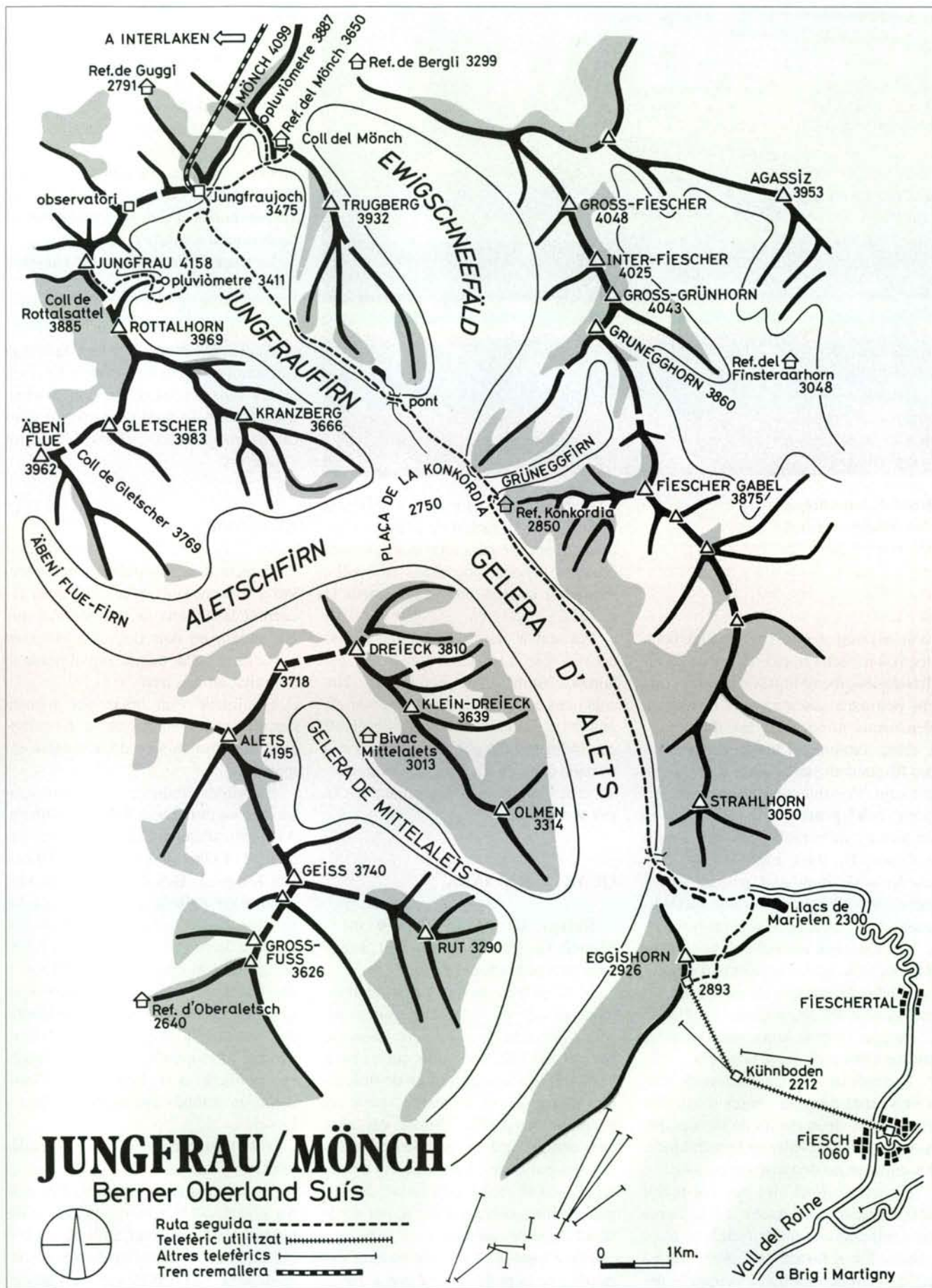
Cal remuntar-la tot fent ziga-zagues fins que guanyem el fil de la carena.

A mà esquerra (W) ens queda el coll de Rottalsattel. Anem cap allà. Aquest tram pot ser delicat i convé no entretenir-s'hi. Es tracta de flanquejar el cim del Rottalhorn (3.969 m) i dalt de l'aresta que tenim al damunt hi ha uns seracs i unes cornises que han provocat més d'un ensurt.

El darrer tram que dona accés al coll és molt dret. És una paret de neu d'uns cinquanta metres de desnivell que se supera sense gaires problemes, tot i la inclinació.

Situats al coll (3.885 m), cal deixar el veí Rottalhorn a l'esquerra i anar cap a la dreta, vers al nord. La ruta guanya uns pocs metres de desnivell i llavors fa un llarg flanqueig cap a l'esquerra (W) per a anar a buscar l'aresta cimera. En aquest flanqueig, delicat i

MUNTANYES DEL MÓN

*Alets: el silenci del gel.
Foto: David Mengual.*

molt exposat, convé trobar molt bona neu (o una bona traça). Hi ha un parell d'estaques metàl·liques llargues que ens permeten assegurar-nos una mica. Però aquí no acaben les dificultats. L'aresta cimera és, tanmateix, delicada. El pendent no és gaire fort en cap moment. Possiblement no arriba a superar els 45 graus d'inclinació, però és un terreny mixt amb poca neu i molt mal posada, molt exposat per totes bandes i de molt mal passar. Novament, unes llargues estaques metàl·liques ens permeten d'assegurar-nos.

Val a dir que des del coll al cim cada any hi ha molts accidents, la majoria d'ells per excessos de confiança. És més delicat del que realment sembla.

El cim té molt bona vista sobre el Berner Oberland, sobre la gelera...

Poc més de set-cents metres de desnivell i més de quatre hores d'activitat ens separen de la munió de turistes que es passegen pels voltants de Jungfraujoch. La sensació no deixa de ser curiosa.

Per a assolir el cim des del refugi són necessàries de quatre a cinc hores en condicions normals i amb la traça oberta. En el nostre cas, però, ens va costar gairebé vuit hores perquè la ne-

vada de la nit anterior ens va obligar a obrir més de la meitat de la ruta. Afortunadament, un guia amb dues clientes ens van avançar poc abans del coll i d'aquesta manera ens vam repartir la feina.

Per acabar, només direm que el descens és per la mateixa ruta i que cal comptar amb quatre hores més. Tan sols hem de remarcar que remuntar els gairebé tres-cents metres de desnivell que hi ha entre la gelera i el refugi a la tornada es fa un xic fatigós, i és que això d'acabar les sortides pujant no és pas agradable.

QUARTA JORNADA

Refugi del Mönch (3.650 m) - Mönch (4.099 m) i retorn a Jungfraujoch passant pel refugi.

El Mönch és un cim curt i relativament senzill, car no té cap tram complicat. La ruta normal, però, discorre per l'aresta ESE i val a dir que és molt fina i àeria, sense cap tipus de dificultat perquè es fa caminant, però no exempta de perills. Primer cal anar amb compte amb les cornises i després amb les patinades. La inclinació a banda i banda és molt i molt forta i deu ser gairebé impossible mirar d'aturar qualsevol mena de caiguda.

Per a anar-hi, sortim novament del refugi per la pista que va cap a Jung-

fraujoch. Al cap de deu minuts ens desviem cap a la dreta (N) i prenem l'inici de l'aresta. Els primers quatre-cents metres de desnivell són per un terreny rocós de bon caminar i tot sovint per un accidentat sender traçat que ens deixa a 3.887 metres d'altitud, punt on hi ha situat un pluviòmetre. L'aresta llavors esdevé de neu, a cavall entre el vessant nord i el sud, amb molts metres de desnivell a banda i banda.

La traça és fina i el creuament entre cordades, delicat.

El cim és petit i la vista, evidentment, similar a la de la veïna Jungfrau.

Acabarem dient que tant la Jungfrau com el Mönch es poden fer, i de fet es fan, sortint del refugi a trenc d'alba, amb la qual cosa es pot gaudir de magnífiques vistes durant tot l'itinerari.

EL RETORN

Teníem dues possibilitats per a tornar a Fiesch. Baixar per la gelera recorrent la vintena de quilòmetres que ens separaven dels llacs del Marjelen per a, des d'allà, baixar cap al poble, o bé tornar amb el tren.

Finalment vam optar per aquesta darrera opció. Vam anar a Jungfraujoch i la cosa va anar de la manera següent.

El primer cremallera que vam agafar ens va dur fins a Kleine Scheidegg. Allà vam dinar als peus dels tres gegants de l'Oberland: l'Eiger, el Mönch i la Jungfrau. Des d'allà vam prendre un altre cremallera que ens va dur a Interlaken Ost. Un tren de rodalies que anava a Bern ens va dur fins al poble de Spiez, a la riba del llac de Thun i, des d'allà, un tren de llarg recorregut que anava a Milà, procedent de Berna, ens va portar a Brig, passant per Kandersteg i Goppstein, pobles dels quals anteriorment ja us hem parlat. Finalment, un autobús ens va dur de Brig a Fiesch.

Tot plegat quatre hores de cremalleres, trens i autobús.

Va ser una tarda moguda. Per acabar potser val la pena dir que des d'Interlaken Ost vam anar amb un sol bitllet i que els trens enllaçaven perfectament sense haver d'esperar més de deu

MUNTANYES DEL MÓN

minuts o un quart a cada estació. El preu, però, va ser una mica car (unes deu mil pessetes per persona) i és que el tren de la Jungfrau és dels més cars d'Europa. La volta, però, és interessant, especialment si us agrada viatjar amb tren.

RECOMANACIONS

Com sempre diem, és difícil fer recomanacions per a aquesta mena de rutes relativament llargues.

Potser el més important és no iniciar la ruta si el temps no és bo, bàsicament per dos motius:

Si pugeu amb el tren directament, perquè val molts diners i seria una llàstima arribar a Jungfrauoch i no poder fer res.

Si pugeu per la gelera, cal pensar que és una ruta que requereix una bona visibilitat i, per tant, un temps relativament bo.

La Jungfrau no és un cim difícil, però és un cim molt complet des del punt de vista muntanyenc. La ruta travessa una gelera, supera trams de neu molt drets i exposats, i té un tram mixt que es pot complicar bastant segons l'estat de la neu.

El Mönch és senzill. Aeri i exposat al final, però senzill.

ELS REFUGIS

Konkordia:

Situat a 2.850 metres d'altitud, uns vuitanta metres per sobre de la gelera d'Alets, sobre un esperó rocós i a l'est de la Plaça de la Konkordia.

Pertany a la Secció de Grindelwald del Club Alpí Suís.

Disposa de 133 places i el menjar és bastant bo.

Tel.: (036) 55 13 94.

Mönch:

Situat a 3.650 metres d'altitud al coll del Mönch, penjat de la paret del vessant est del cim.

És privat i disposa de 125 places. El menjar és força bo.

Tel.: (036) 71 34 72.

Finalment cal dir que a Jungfrauoch es pot menjar, però no es pot dormir.

*La finíssima aresta cimera del Mönch.
Foto: David Mengual.*

ALTRES REFUGIS DE LA ZONA

Finsteraarhorn: Club Alpí Suís, 3.048 m, 115 places, guardat. Tel.: (036) 55 29 55.

Bergli: Club Alpí Suís, 3.299 m, 22 places, lliure.

Mittelalets: Club Alpí Suís, 3.013 m, 13 places, lliure.

FITXA TÈCNICA

Jornada 1

Pujada: 635 m; baixada: 710 m; dificultat: itinerari per gelera, esquerdes abundants, fàcil.

Horaris: De l'estació sup. al cim de l'Eggishorn: 10 min.

Retorn a l'estació: 10 min.

De l'estació als llacs de Marjelen: 1 h.
Dels llacs al peu de la gelera d'Alets: 15 min.

Remuntar la gelera fins al ref. Konkordia: 3-4 h.

Total: 5-6 h, aprox.

Jornada 2

Pujada: 800 m; dificultat: itinerari per gelera fins a Jungfrauoch, fàcil.

Horaris: Del ref. Konkordia a Jungfrauoch: 4 h.

De Jungfrauoch al ref. del Mönch: 45 min.

Total: 4 h 45 min.

Jornada 3

Pujada: 1.035 m; baixada: 1.035 m; dificultat: poc difícil o difícil, segons l'estat de la neu. Hi ha esquerdes abundants en el tram de la gelera. Trams de neu molt drets abans i després del coll de Rottalsattel. Flanqueig molt exposat entre el coll i l'aresta cimera, equipat amb estaques metàl·liques. Passos de II grau a l'aresta cimera, que és mixta.

Horaris: Del refugi del Mönch al cim: 4-5 h.

Descens: 4 h.

Total: 8-9 h.

Jornada 4

Pujada: 449 m; baixada: 625 m; dificultat: poc difícil. Molt fina i àeria l'aresta final de neu. Passos de II grau a la roca.

Horaris: Del refugi del Mönch al cim: 2-3 h.

Descens: 2 h.

Del refugi a Jungfrauoch: 45 min.

Total: 4-5 h.

Totals

Pujada: 2.919 m; baixada: 2.370 m; horari: 25 h, aproximadament.

Material: Piolet i grampons, pals d'esquí, especialment útils a la gelera, talabard, corda, rapelador, bagues i dos o tres claus de gel.

BIBLIOGRAFIA

R. C. BACHMANN, *Glacières de los Alpes*, Editorial RM, Barcelona 1981.

Richard GOEDEKE, *4000 des Alpes*, Editions Frank Mercier, Annency, France 1991.

CARTOGRAFIA

JUNGFRAU, Mürren - Lötschental - Aletschgletscher, núm. 264 S, esc. 1:50.000, amb itineraris d'esquí.

Itinerari realitzat amb Jordi Mengual, del Centre Excursionista de Catalunya, durant la segona setmana d'agost de l'any 1992.

Les mòmies de les coves de Sagada (Filipines)

Montserrat Ubach i Tarrés

Vespreja, i el cel, com cada dia en aquesta hora, s'ha enfosquit en un no res i deixa caure les primeres gotes. És l'època dels tifons a Filipines.

Els trons, esclatants, es van acostant a la llum que els precedeix, una llum engegadora, que fa inútil la de les nostres llanternes de carbur.

Tot just ens trobem al vestíbul de la cova. L'olor de terra mullada de l'exterior es barreja amb la subterrània i amb aquella, inconfusible, de fusta podrida i de restes humanes. Aquí i allà, caixes esberlades i ossos espargits per un terra lliscós i negre. És un cementiri dels igorrots del poblat de Sagada.

Els llamps, cada cop més insistents, no deixen que els ulls s'acostumin a les quasi tenebres. Mirem per darrera vegada aquell cel torturat que no sembla voler-se calmar, i ens endinsem, pendent avall, en la caverna.

Com un d'aquells llampecs, passen pel nostre cap pensaments que evocuen Edgard A. Poe. Quin marc més perfecte per a les seves tètriques històries! Somriem per aquestes idees tan extravagants, però reconeixem, en el fons, que flota en l'ambient la màgia, el misteri i allò sobrenatural que envolta les creences religioses de les tribus

que viuen en aquestes muntanyes.

També es cert que, si hi ha una cosa que ens intranquil·litza, no són pas les mòmies que descansen en les tombes, ni els esperits dels seus avantpassats que els custodien —segons les tradicions dels igorrots— sinó els mateixos indígenes.

Recordem la conversa mantinguda aquest matí amb el prestigiós historiadore anglès William Henry Scott, que viu des de fa anys retirat a Sagada estudiant i escrivint sobre les ètnies filipines: segons les seves informacions —seguides d'un toc d'alerta— els igorrots no permeten que els seus morts siguin destorbats. Qualsevol persona, doncs,

que s'endinsi en les coves-cementiris, pot ésser considerada profanadora de tombes. En els darrers anys, alguns col·leccionistes, curiosos i turistes han arribat a obrir les caixes i a emportar-se cossos momificats. És lògica la sensibilització dels aborígens davant aquests fets.

Scott ens comentava que, l'any 1986, un periodista filipí es va estimbar (?) en aquesta cavitat i es produí múltiples fractures. Havia entrat sol amb una destreal i, aparentment, es disposava a obrir alguns sarcòfags. També *Indonesian Observer* va publicar, el 1985, un article titulat «Mummier Curse American tourist», que explicava com quatre americans havien mort ens estranyes circumstàncies en intentar treure a l'exterior de la cova un dels fèretres.

Les nostres intencions són ben pacífiques i respectuoses: explorar la Matangkib Cave, aquesta cavitat que forma part d'un dels complexos més importants del carst de Sagada i, alhora, estudiar els costums igorrots de les coves funeràries, amb la determinació de la tipologia dels sarcòfags i el seu emplaçament i la seva disposició en les galeries subterrànies.

LA RELIGIÓ DELS IGORROTS

Igorrot és el nom genèric que reben les tribus que habiten la província de la

Els barons igorrots que ja no poden procrear s'encarreguen de preparar el difunt. Foto: Montserrat Ubach.

Obrint el taüt d'una mòmia en el cementiri subterrani de Lomyang.
Foto: J. Lloret.

Muntanya al nord de l'illa de Luzon. Les principals són: isneg (apayo), kalinga, bontoc, ifugao, kankanai, ibaloi, tinguian (itneg), gaddang i ilongot, totes elles formen part d'un conjunt de minories ètniques filipines que assoleix els cinc milions de població.

La seva religió és animista. La creença d'una ànima antropomòrfica en tot tipus d'éssers, orgànics i inorgànics, i en els fenòmens de la natura es manifesta constantment en la seva vida. Les pedres, els arbres i els animals tenen per a ells una significació especial.

El caràcter sobrenatural dels fenòmens de la natura, com el llamp o l'arc de Sant Martí, els produeix una reacció de terror. Són tantes les coses sagrades d'aquestes tribus, que han desenvolupat un fort sentiment d'impuresa que només s'alleuja amb les cerimònies purificadoras oficiades pels sacerdots.

Aquesta classe social, l'*insupak*, posseeix el do de la interpretació dels senyals i auguris. També, mitjançant l'estat de trànsit o del son, poden comunicar-se amb els déus i amb els ancestres, a l'hora que transmetre la seva voluntat als homes.

Els déus van baixar a la terra per ensenyar els igorrots a plantar arròs, encendre foc, teixir, etc. També es van casar amb ells i els van donar descendència: els bunis, considerats com els primers avantpassats. Són ells qui, en el cel, intercedeixen pels igorrots i els protegeixen.

Per als bontocs, només hi ha cinc déus. En canvi, per a altres grups, com els ifugaos, són innumbrables. Per a tots, però, n'hi ha de superiors i bons, i d'inferiors, alguns indiscutiblement dolents i, d'altres, com el sol, que tant els ajuden com els perjudiquen. Tots viuen en un dels quatre cels superposats que hi ha sobre la terra. En el més alt, anomenat Judog, hi habiten els més poderosos, entre ells Vhigan, el progenitor dels igorrots.

Curiosament, les divinitats del cel

inferior han de comunicar les noves a les de dalt i així successivament. Els de nivells superiors no veuen directament el que passa més avall, com va succeir al principi dels temps: el món es trobava tan a prop del cel que, en aixecar la llança, els igorrots el tocaven. Aquesta proximitat feia que Manajahut, un déu dolent, aprofités qualsevol pretext per a baixar i menjar-se els homes. A poc a poc, els igorrots anaven desapareixent. Per mitjà del sistema de comunicació ascendent, se'n va assabentar Balinhoban, que estava assegut en el quart cel. En sentir-ho, es va posar dret, indignat, amb la qual cosa el cel de Ma-

najahut també es va elevar. Des d'aquell moment, les seves incursions a la terra no van ésser tan freqüents.

EL MÓN DELS A-NI'-TO

L'univers de l'igorrot volta entorn dels A-ni'-to, l'esperit dels morts. La societat dels difunts reproduïx fidelment la dels vius, amb la seva divisió de classes; per tant, en l'altre món, els rics seran més importants que els pobres. Els vells i els prestigiosos són els A-ni'-to més evocats per l'ètnia. Dalt d'aquest nivell hi trobem els A-ni'-to

Els sarcòfags s'apilen en nou pisos dins la cova Lomyang, a Sagada, al nord de l'illa de Luzon. Foto: Montserrat Ubach.

fundadors, els dels avantpassats comuns a diversos pobles, els que s'han manifestat als vius i els que han aportat elements a la seva cultura.

La malaltia és, per als igorrots, un tipus de mort. Si un d'ells emmalalteix, segueix el mateix camí dels difunts. Mentrestant, la família ha de celebrar un gran nombre de sacrificis. Per una banda, han de satisfer els déus perquè el deixin continuar vivint i, per l'altra, perquè un cop hagi gaudit de les comoditats de l'altre món, vulgui tornar a casa.

Quan una persona es mor, el seu cos

es converteix en un *li-mum*, un ésser vivent invisible que es deixa, però, veure sovint. Perquè trobi el camí per a entrar al món dels A-ni'-to, cal que es realitzin les cerimònies adequades segons la seva posició social, riquesa i la mort que ha tingut.

Els sacerdots, mitjançant l'observació del fetge i del fel, determinen exactament la durada de la cerimònia i el tipus de sacrificis, generalment d'animals. Si aquest ritual no se celebra, l'ànima del mort ocasiona danys a la família i vaga pel poblat sense descans.

Al cap de set dies o d'un any, segons les regions, cal oficiar un segon sacrifici, a vegades acompanyat del trasllat del cos a una altra sepultura.

El poble ifugao, entre altres, creu que el difunt ha de recórrer setze etapes fins a arribar a l'última: la Cadungayan, on un porter, Baggayan, el rep i

crida els seus parents morts. Són ells els que han de decidir si es queda. Comproven que realment és mort i, després, si duu ofrenes i si els vius han realitzat els rituals oportuns. En cas contrari, el mateix porter els acompanya a veure el sacerdot i la família, i no deixen el poblat fins que tot s'ha complert. En aquest moment, el difunt passa a ésser protector dels humans.

Si la mort ha estat violenta i, especialment, causada per un llamp, una serp, un caiman o durant el part, va al cel de Manajahut, déu del foc, del sol, de la foscor i de l'inframón. El camí que ha recórrer és horrible i torturant. En aquest cas, el difunt viurà una semi-mort i s'haurà d'assossegat amb ofrenes. Pot fer molt mal. Només si ha estat decapitat, un cop venjat pels familiars, podrà sortir d'aquesta fase tumentosa.

ELS CAÇADORS DE CAPS

La cacera de camps humans és una de les tradicions més arrelades dels igorrots. Fa poc encara es practicava. Les fotografies que hem vist a Bontoc, el nucli més gran de la tribu, són esfeïdores.

Per motius religiosos i de prestigi, aquest ritual tenia lloc en època de la collita de l'arròs o durant els actes i les cerimònies importants. Un grup d'homes amb sagetes es dirigia al poble veí i l'atacava. Una vegada morts els cinc o sis més desprevinguts, els tallaven el coll amb una destrat. El mateix mànec servia per a transport el cap, un cop separat del cos.

La represàlia, per part de la tribu asfaltada, es podia evitar amb una forta compensació. Si no, el poblat agressor ja es preparava per a afrontar la possible matança i el posterior desgrec, amb la qual cosa les venjances i contravenjances solien prolongar-se durant anys. Curiosament, però, aquesta revenja, tant col·lectiva com familiar, no podia efectuar-se fins que els assassins duguessin a terme les festes, que duraven trenta dies. Aquestes cerimònies eren tan benefactores per als difunts com per als caçadors, que obtenien la possessió de la víctima i també la seva protecció. Pel que fa als parents, no aconseguien una relació positiva amb el mort fins que el venjaven.

Durant aquells trenta dies, acostumaven a tenir lloc els rituals de pas de nens a joves, al temps que es coïen els caps per a treure'n la part tova i després es col·locaven, com a trofeu, davant les cases dels vells o del noble que havia pagat la festa. El cos, que quedava a mans de la família, no aconseguia un tracte gaire millor: s'apallissava i s'arrossegava pels carrers i se l'enterrava provisionalment sense roba, perquè es trobés ben incòmode, i sense cap mena de queviure, perquè no emprengués el viatge. Si algú plorava, tot el procés es retardava. Passat un mes, com a mínim, i una vegada complida la venjança, es portava el cos a casa i s'iniciaven les mateixes cerimònies funeràries que per a qualsevol mort natural.

L'ENTERRAMENT

En morir un adult, un cop net i arreglat, es lligava al *sangachil*, una cadira de fusta que es col·locava a l'entrada de la casa. Els amics i els parents li oferien diners, vi, tabac i menjar, tot entonant cànctics de condol i d'exaltació de les seves virtuts. Durant els dies que duraven les cerimònies —de tres a deu, segons el nivell econòmic familiar— s'oferien sacrificis d'animals als déus i banquets als sacerdots i convidats.

Arribat el moment de l'enterrament, prop de l'hora baixa, els barons que ja no podien procrear forçaven les extremitats del cadàver fins a col·locar-lo en posició fetal. El fèretre, buit, es transportava al lloc previst, mentre que el difunt, embolicat en un sudari, era llençat «com una pilota de bàsquet» entre tots aquells que formaven la comitiva fúnebre. Els documents que descriuen la cerimònia son eloqüents: «Fills i néts es disputaven l'honor de transportar-lo i de tacar-se i banyar-se amb la seva sang i els sucus orgànics de l'inici de la putrefacció. Amb això heretaven la sort i la fortuna de què el finat havia gaudit en vida».

Les caixes i els cossos es dipositaven en indrets de difícil accés: dalt dels arbres, al bell mig de les cingleres, agulles de rasclers o, la majoria, a l'interior de coves. Per a penjar els taüts en els espadats —on sovint s'apilaven l'un sobre l'altre—, utilitzaven bastides de troncs, que muntaven i desmuntaven cada vegada. En alguns casos, en vida, el difunt ja havia escollit el lloc on volia descansar i ell mateix s'hi havia col·locat la caixa.

Aquests rituals, que es celebraven fa només quinze anys, han estat substituïts, de mica en mica, per les tradicionals exèquies i la inhumació cristiana, si bé, actualment, en les coves funeràries continuen reposant generacions i generacions de mòmies i són els llocs sagrats dels igorrots.

EN EL CEMENTIRI SUBTERRANI DELS IGORROTS

Un pas estret ens obliga a ajupir-nos. Després, les tenebres absolutes i,

de lluny, trencant el silenci, el soroll d'un riu subterrani.

La flama de la llanterna de carbur brolla de sobte, i les imatges ens apareixen clares i macabres. Ens trobem quasi al sostre d'una profunda galeria en una estreta cornisa que voreja el precipici. A la nostra dreta, mig encastat a la roca, un taüt obert. Sobre la tapa, la mirada penetrant d'una calavera ens recorda que hem entrat al cementiri dels igorrots.

L'ignorem i continuem avançant per la minsa balconada, a vegades drets, altres arrupits i moltes reptant per un terra que, mossegat per l'abisme, no ens permet altra cosa. A cada revolt, a cada racó, les caixes apareixen i s'amunteguen, quan poden, l'una sobre l'altra. La bellesa pètria de les estalagmites es barreja amb la de les tètriques formes mortuòries. La visió és sinistra i gairebé dantesca.

El jaciment de la cova Matangkin, on ens trobem ara, és diferent del de la cova Lomyang, visitada ahir. En aquella, ocupava una part del seu grandios vestíbul, i els més de cent trenta sarcòfags s'apilaven fins a nou estrats superposats, en una espectacular edificació.

Aquí, els sepulcres, mig penjats, formen un rosari l'un al costat de l'altre i assoleixen, en punts molt concrets, un màxim de tres pisos.

Com en la cova Lomyang, n'observem de dos tipus: els més arcaics, de forma cilíndrica i mides curtes, fets amb troncs d'arbres buidats, gruixuts, grollers i de laboriosa fabricació; i els més moderns, llargs, construïts amb taules de fusta clavetejada i lleugerament més estrets en un dels extrems. En total en comptem 104.

En alguns, els cossos s'han reduït a petits ossams i, en la majoria, apareixen esquelets sencers, restes de roba, sudaris, cabells i pell apergaminada: són les famoses mòmies de les coves de Sagada.

El bloc de notes s'omple de dibuixos, mides i dades de totes menes. El temps s'escola sense adonar-nos-en i, aviat, la llum agonitzant de la llanterna de carbur ens indica la fi de la jornada. Tombes, déus i igorrots reposen. Cap no sembla haver-se adonat de la nostra presència.

XXXV Ral·li d'Alta Muntanya (Ventolau – Mont-roig, 3 i 4 de juliol de 1993)

Comitè organitzador

En la mateixa línia de la 34ª edició, aquest any es proposà als participants un ral·li amb un itinerari de la categoria d'or molt més llarg i ajustat pel que fa al temps per a recorre'l que no pas les altres dues categories, de manera que s'intenta compaginar un vessant purament competitiu (itinerari de la categoria d'or) amb organitzar una activitat col·lectiva i oberta a tots els muntanyencs. La regió triada per l'organització fou la dels pics de Ventolau i Mont-roig, una àrea caracteritzada per la presència de desenes d'estanys de totes mides entremig de cims relativament poc coneguts.

A les persones que vam preparar aquest ral·li, aquesta zona ens agradà enormement. Esperem que també agrada als equips participants.

La preparació d'un ral·li requereix la intervenció de molta gent des de molt abans que la prova no tingui lloc. Això és sabut de tothom, però no deixa de ser la més cruel de les realitats dels ral·lis: el treball de mesos es materialitza i es clou en dos dies (dissabte i diumenge), a tot estirar.

Des del dijous que la majoria dels controls (joves socs que ja es troben en període de vacances) fan viatges des de la pleta del Prat fins als Tres Estanys (uns mil metres de desnivell) per carregar el menjar que se subministrerà als equips en arribar el primer dia i com a esmorzar de la segona etapa. A més a més, munten tendes de l'organització i ressegueixen, una vegada més,

els itineraris que s'ofereixen per a cada una de les tres categories.

Des del dijous que plou amb intermitència: ara fort, ara fluix, ara pedrega. De tant en tant la pluja s'atura. El divendres a la tarda arriben els últims controls al final de la pista. Durant el trajecte en cotxe els ha plogut un xic, però ara ja no plou. Tota la muntanya regalima aigua. Comencen a caminar fent l'última càrrega i a dos quarts de dotze arriben al campament. No els ha plogut, però estan ben molls, dels arbustos i les herbes del camí. Demà comença el ral·li i el servei meteorològic pronostica bon temps. El cel està ben obert i la lluna, quasi plena, fa innecessaris els frontals.

A les sis del matí del dissabte, després de fer una mica el ronsa, tothom ja és dempeus, menjant. Bon dia! Dia bo! A les set surten els controls cap als cims i colls que tenen assignats. A les nou en punt, amb tots els controls a lloc, es fa la sortida amb el següent itinerari:

Categoria de bronze (itinerari bàsic): Graus (1.360 m) – barranc de Mascarida – pic de la Coma del Forn (2.683 m) – coll del Forn (2.522 m) – els Tres Estanys (2.415 m). Desnivell aproximat de pujada: 1.300 m.

Categoria d'argent: itinerari bàsic amb el pic dels Tres Estanys (2.758 m) i el pic de Ventolau (2.849 m). Desnivell: 1.900 m, aproximadament.

Categoria d'or: itinerari bàsic amb el pic dels Tres Estanys (2.758 m) – pic de Ventolau (2.843 m) – pic de la

Gallina (2.714 m) – pic Major de la Gallina (2.758 m) – coll Curiós (2.428 metres) – estany de la Gola (2.249 m) i campament als Tres Estanys. Desnivell: 2.200 m, aproximadament.

La boira que s'enganxà a la carena entre el Ventolau i els pics de la Gallina va dificultar el retorn d'alguns dels equips de l'itinerari de la categoria d'or. Aquesta és l'anècdota més destacada de la primera jornada.

Un cop acabada la primera etapa, mentre els equips reprenen forces i preparen l'acampada amb allò que han carregat, l'organització fa l'ascensió al pic de Mitjana i es pren la decisió d'anul·lar aquest cim, atesa la dificultat de la seva pujada. Aquest fet es comunica als equips a la reunió del vespre, que es fa mentre els controls canvien de zona i s'instal·len sota l'estany Major de la Gallina. L'endemà es llevaran a les quatre de la matinada per estar en posició quan es faci la sortida dels equips, a les sis. L'itinerari del diumenge fou:

Categoria de bronze (itinerari bàsic): els Tres Estanys (2.415 m) – pic dels Tres Estanys (2.758 m) – pic de Ventolau (2.843 m) – estany de la Gallina (2.280 m) – Roia de Mollàs – pleta Palomera (1.700 m) – bordes de Noarre – Graus (1.400 m). Desnivell de pujada: 600 m.

Categoria d'argent: els Tres Estanys (2.415 m) – estany de la Gola (2.249 metres) – pic de la Gallina (2.714 m) – pic Major de la Gallina (2.758 m) – estany de la Gallina (2.280 m) – Roia de Mollàs – pleta Palomera (1.700 m) – bordes de Noarre – Graus (1.400 m). Desnivell de pujada: 700 m.

Categoria d'or: els Tres Estanys (2.415 m) – estany de la Gola (2.249 metres) – coll de la Cornella (2.500 m) – Mont-roig (2.864 m) – Mont-roig de França (2.558 m) – pic de l'Estanyet (2.660 m) – pic de la Roia de Mollàs (2.641 m) – pic de Mariola (2.661 m) – barranc d'Escobes – pleta Palomera (1.700 m) – bordes de Noarre – Graus (1.700 m). Desnivell de pujada: 1.100 metres.

A les dues de la tarda –quan començava a ploure altre cop, però sense gaires ganes– la majoria dels equips ja havien signat a l'arribada i els controls ja estaven anant-hi. A dos quarts de qua-

XXXVè RAL-LÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA D'ALTA MUNTANYA. VENTOLAU – MONT-ROIG

MEDALLES OR

CL.	EQUIP FORMAT PER	ENTITATS	1r DIA	2n DIA	TOTAL
1	Joan Antoni Barril	UEC Gràcia	5 h 7'	5 h 29'	10 h 36'
	Oriol Rosselló	UEC Gràcia			
1	Josep Sedeño	F. Martinenc	5 h 7'	5 h 29'	10 h 36'
	Dani Cruz	F. Martinenc			
3	Raimon Junyent	UEC Cornellà	7 h 12'	6 h 50'	14 h 2'
	Vicenç Sánchez	CEC			
4	Cèsar Ramón Roman	AE Muntanya	7 h 2'	7 h 44'	14 h 46'
	Julio Romero	AE Muntanya			

MEDALLES ARGENT

1	David Brossa	UESMAP	4 h 42'	4 h 21'	9 h 3'
	Xavi León	UESMAP			
2	Josep M ^a Jiménez	AE Muntanya	4 h 59'	4 h 21'	9 h 20'
	Enrique Murga	AE Muntanya			
3	Elisenda Turriella	AE Muntanya	5 h 3'	4 h 37'	9 h 40'
	Pilar Canes	AE Muntanya			
4	Andreu Ogaya	UEC Horta	5 h 30'	4 h 37'	10 h 7'
	Carles Molas	UEC Horta			
5	Xavier Batista	CEC	5 h 42'	4 h 37'	10 h 19'
	Josep M ^a Corbella	CEC			
6	Angel del Hoyo	AE Muntanya	5 h 20'	5 h 8'	10 h 36'
	German Sobrino	AE Muntanya			
7	Lluís Valiente	AE Muntanya	5 h 32'	5 h 8'	10 h 40'
	Fèlix Valiente	AE Muntanya			
8	Toni Castelló	ATALAIA	5 h 41'	5 h 22'	11 h 3'
	Joan Toledano	Vilanova i G.			
9	Xavier Farreras	UESMAP	5 h 38'	5 h 35'	11 h 13'
	Cristina Mestre	UESMAP			
10	Manuel Domènech	CEC	6 h 6'	5 h 9'	11 h 14'
	Joan Ramón	Pirenaic			
11	Oriol Garcia	CEC	7 h 35'	3 h 55'	11 h 30'
	Oriol Ramon	CEC			
12	Albert Pujol	CEC	7 h 21'	6 h 15'	13 h 46'
	Joan Solà	CEC			
13	Cristina Carrasco	CEC	7 h 52'	5 h 56'	13 h 48'
	Jaume Mestre	CEC			

MEDALLA DE BRONZE

1	Joaquim Casanovas	CEC	4 h 21'	5 h 14'	9 h 35'
	Gabriel Bas	CEC			
2	Àngel Pous	CE Besalú	5 h 9'	5 h 14'	10 h 33'
	Antonio Pardina	CE Besalú			
3	Jose M ^a Cuevas		4 h 42'	5 h 46'	10 h 26'
	Carme Muzas	CEC			
4	Joan M ^a Vidal	CEC	4 h 50'	6 h 17'	11 h 7'
	Josep Lluís Martínez	CEC			
5	Enric Garcia	CEC	4 h 51'	6 h 52'	11 h 43'
	Montserrat Martínez	CEC			
6	Carles Sales	CEC	5 h 50'	6 h 15'	12 h 5'
	Raimon Rovira	CEC			
7	Margarida Rheinfelder	CEC	5 h 8'	7 h 3'	12 h 11'
	Simone de Ridder	CEC			
8	Aurora Galbé	AE Muntanya	5 h 38'	7 h 23'	13 h 1'
	Agustí Lluçà	AE Muntanya			

tre (una hora més tard del que estava previst) comença l'àpat de cloenda, presidit per Conrad Blanc, Josep Abril i Albert Mans. El ral·li 1993 ja era història, i una part destacada d'aquesta història ho són els participants. Aquesta és la classificació oficial definitiva:

Número de classificació – número d'equip – nom dels components i club pel qual participaven – temps

No voldríem cloure aquesta breu ressenya sense comentar alguns dels maldecaps que ens han fet anar de corcoll fins a última hora.

1^a) No hi ha hagut forma de posar d'acord el Consell Comarcal i els Ajuntaments pel que fa a permisos. Seria bo que entre ells es coordinessin i establissin un protocol per aconseguir les autoritzacions que corresponguin. De fet, el Consell Comarcal, que en teoria pretén promoure el Pallars, només sap posar entrebancs: així es quedaran ben sols!

2^a) Com l'any passat, el Ral·li era una prova puntuable de la Copa Catalana de Ral·lis d'Alta Muntanya que organitza la FEEC. Com l'any passat, les relacions amb els responsables de la Copa han anat a empentes i rodelons, de manera que ésser inclosos en el circuit de la Copa ha comportat un llast per a l'organització. Si bé és ben cert que una bona part dels equips inscrits ho feien com a equips participants en la Copa, segons la nostra opinió, aquesta vinculació del Ral·li a la Copa no aporta res de nou al nostre Ral·li.

Finalment, només ens queda agrair a tots els equips la seva participació, als controls el seu treball desinteressat i a les cases comercials i les institucions la seva col·laboració.

EQUIPS DESQUALIFICATS

Teresa Larrieu	CM Hospitalet
Teresa Reverter	SEAS
David Hita	UESMAP
Eduard Garcia	UESMAP
Aurora Montserrat	CEC
Núria Pubill	CEC
Xavier Bramon	CE Besalú
Albert Salvatierra	CE Besalú
Josep R. Izquierdo	CE Gràcia
Joan Izquierdo	CE Gràcia

VIES D'ESCALADA

MAESTRAT (Órgano de Montoro)

Via «El sotrac de cardaxato» (175 m, MD sup.), 1ª asc.: primavera del 93, per Carles Moyà, Daniel Garin, Antonio García i Xavi Michelena. Material: 8 pitons, ganxo, joc de tascons i *friends*.

PORTS DE BESEIT (roca Dreta)

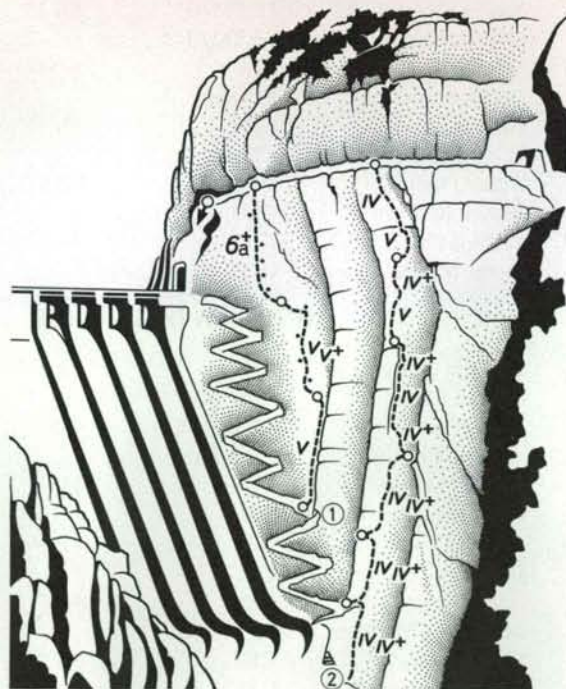
Via «Secreta vida» (200 m, 6c), 1ª asc.: hivern del 91, per «Nando» i «l'Indio». Material: 15 cintes exprés. Via equipada.

MONTSEC D'ARES (sector de Sant Miquel)

Via del silenci (250 m, MD inf.), 1ª asc.: 28-III-93, per Joan Armengol (sol). Material: joc de tascons. Via semiequipada.

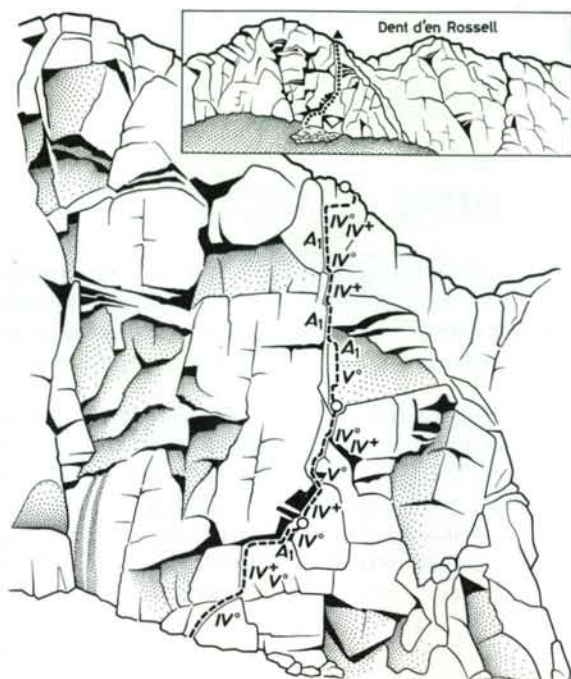
SOPEIRA (embassament d'Escales)

- ① Via «Skubidhu» (110 m, ED inf.), 1ª asc.: 18-II-93, per Luis Alfonso, David Brascó i Armand Ballart. Material: joc de tascons i *friends*.
- ② Via «Esperó dels Elfs» (180 m, MD inf.), 1ª asc.: tardor del 82, per Eloi Ferrer i Manel Solís. Material: joc de tascons.

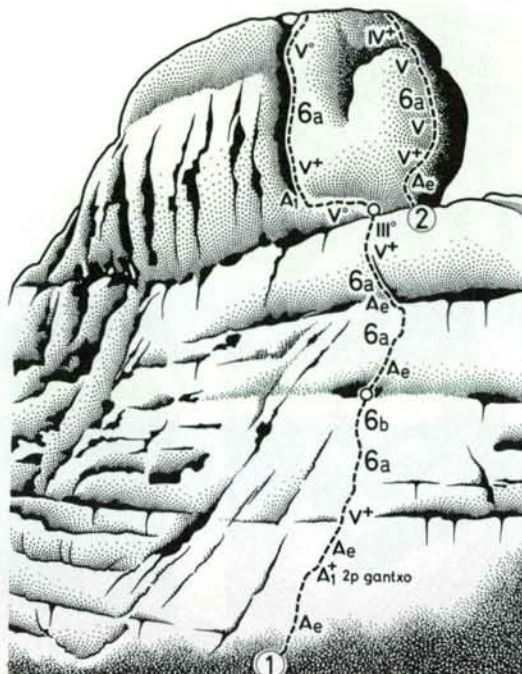
VIES D'ESCALADA

NÚRIA (contrafort de la Dent d'en Rossell)

Via «Tempesta de mitja tarda» (90 m, MD inf.),
1ª asc.: 9-VIII-93, per Joan Armengol (sol).
Material: 7 pitons, tascons i friend 3,5.

MONTSERRAT (roca Plana dels Llamps)

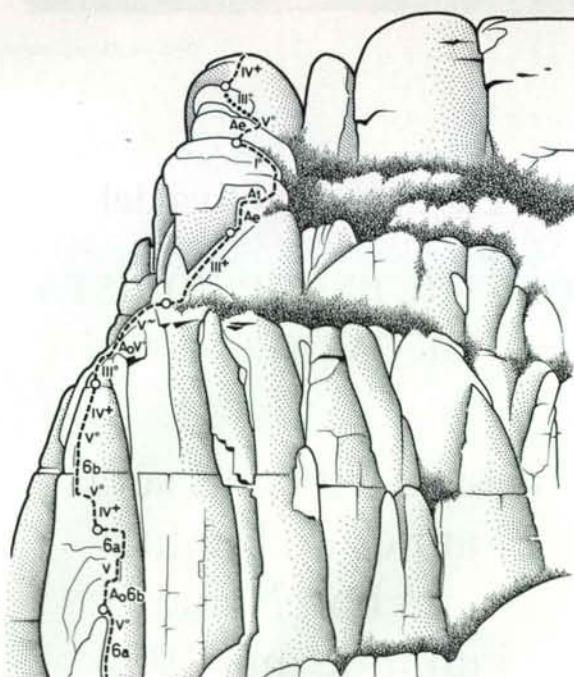
- ① Via «A recer del mestral» (110 m, ED inf.),
1ª asc.: 12-I-93, per Joan Rovira i Amadeu Pagès.
Material: 2 ganxos, 3 pitons i tascons variats.
- ② Via «Yayüs» (30 m, ED inf.), 1ª asc.: 20-I-93, per Amadeu Pagès i Joan Rovira. Material: 3 pitons variats.

MONTSERRAT (la Proa)

- ① Via «Brollador de Silenci» (110 m, ED inf. A3),
1ª asc.: 21-VIII-93, per Manuel Pérez «Lete» i Miquel Isanta. Material: 10 pitons, ploms i 1 ganxo.
- ② Via Lluís Barrios (110 m, MD sup. A2),
1ª asc.: 24-VII-93, per Esteban i Manuel Pérez.
Material: 7 pitons variats, tascons i 1 ganxo.

MONTSERRAT (paret de Santa Cecília)

Via «El vianant» (200 m, MD sup.),
1ª asc.: 9-VI-93, per Joan Rovira i Amadeu Pagès.
Material: 12 cintes i algun tascó (semiequipada).

Xilografia d'Antoni Gelabert

La junta directiva del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

desitja a tots els socis
i amics de l'entitat
un bon Nadal
i un feliç any 1994

CRÒNICA DEL CENTRE

PRESENCIA DEL COLLSACABRA AL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

El passat mes de juny, Tàvertet i la comarca del Collsacabra van tenir una simpàtica presència al nostre Centre. El dia 1 de juny s'hi presentà un nou llibre de Jordi Sanglas i Puigferrer, que nasqué i viu a Tàvertet, i tot seguit s'inaugurà una exposició amb material aplegat pel mateix autor.

L'acte de presentació del llibre, titulat *Tàvertet i els seus verals* i editat per Els Cingles, tingué lloc a la sala d'actes i s'inicià amb unes paraules de benvinguda a càrrec de Francesc Gurri, vice-president de l'entitat. A continuació, el nostre soci Ernest Gutiérrez glossà la figura de l'autor, Jordi Sanglas, destacant la seva trajectòria humana i la seva afable personalitat com a amic i expert coneixedor del poble i del terme de Tàvertet, així com la seva tasca de posar a l'abast dels altres uns racons i un paisatge d'una gran bellesa. Seguidament, Anna Borbonet comentà el llibre *Tàvertet i els seus verals*, on —digué— el lector trobarà el resultat d'aquest constant escorcollar al llarg dels anys, amb la descripció dels indrets més característics de la contrada i deu itineraris —glossa i guia, com diu el llibre— narrats amb precisió i amb l'entusiasme que l'autor deixa entreveure pel seu estimat país, i amb unes reflexions que comporten una actitud cívica i respectuosa davant la naturalesa. Després, Jordi Sanglas digué unes emotives

paraules amb què exposà les raons de la seva afeció i expressà el seu agraïment per l'acollida del Centre Excursionista de Catalunya. També ens féu participar del contingut i les imatges del llibre amb la projecció d'una cinquantena de fotografies pròpies, del poble i els seus voltants, comentades per ell mateix. Va cloure l'acte un breu parlament del president del Centre, Conrad Blanch.

La inauguració de l'exposició, amb el suggeridor títol de «Pinzellades artesanals del Collsacabra», que restà oberta al públic fins al dia 15 de juny, aplegà, igual que la presentació del llibre, un bon nombre de persones, que quedaren agradablement sorpreses de l'originalitat del seu contingut: unes quaranta arrels de boix de formes fantàsiques, recollides i reviscolades per Jordi Sanglas al llarg dels anys, procedents de la seva col·lecció particular i de la del museu de Tàvertet; una vintena de plafons amb dibuixos incisos sobre fusta de faig de temes relacionats amb el Collsacabra, i també unes quinze fotografies en blanc i negre, algunes d'arrels i d'altres de Tàvertet i el seu entorn, tot obra de Jordi Sanglas, el qual ens deia en un text de l'exposició referit a la col·lecció d'arrels, titulat *Un món sota terra*: «Caldria dir que mai no podem imaginar els secrets que la Natura guarda més avall de flor de terra; però avui pensem en la part vegetal: les arrels. Si passem per una torrençera o riu, ens adonem que en les barbacanes de les ribes, excavades per les torrentades o riuades, hi podem descobrir infinitat d'arrels amb les formes més exquisides que ens podem imaginar. Tanmateix, també les podem trobar en llocs on s'han remogut les terres per obrir camins o d'altres afers agrícoles. Gairebé totes tenen alguna forma o semblança que ens recordarà alguna bèstia o silueta humana; sols cal tenir imaginació i desbrostar el que hi sobra. De bon segur que ens donaran alguna agradable sorpresa».

Així, l'autor del llibre *Tàvertet i els seus verals* i

d'aquesta interessant exposició aprofita ben encertadament la inspiració que li ofereix la naturalesa i la història d'aquest petit món voltat de cingleres que és Tavertet.

Anna Borbonet

CONCURS DE FOTOGRAFIA DE TEMES OBLIGATS

Manuel Canals i Franch, Hilari Sanz i Gonel i Joan Sabadell i Contel actuen de jurat i van donar la puntuació següent:

Blanc i negre:

«Carregant», de Roser Romaní (7,3 punts); guanyadora de l'apartat; «Cavall», d'Àngela Riu (6,8); «Bous», de Maria Lampert (6,3); «Carro», de Josep Camp (5,3); «Corral», d'Àngels Sagrera (5); «Trillat», de Josefina Garriga (5); «L'era», d'Eduard Estrada (4,8); «Sulfatant», de Josep Basagaña (4,6); «Piles», de Roser Bou (4,5); «Ramat», d'Antoni Figueres (3,6); «Cabrits», de Conxita Riba (3,1), i «Bledes», de M. Assumpció Giralt (2,8).

Paper color:

«Munyint», de Sílvia Magem (7,6 punts); guanyadora de l'apartat; «Després de la pluja», de M. Teresa Marquet (7,5); «Verema», de Josep Camp (7,1); «Ramat», d'Eduard Estrada (7); «Sènia», de Conxita Riba (6,8); «L'hort», de Neus Sánchez (6,3); «Parella», de Roser Bou (6,3); «Vaques pasturant», d'Antoni Figueres (6,1); «Mamant», d'Àngela Riu (6); «El ramat», d'Estanislau Torres (5,5); «Pasturant», de Josefina Garriga (4,6); «Vaques», de Josep Basagaña (4,5), i «Carregat», de Roser Romaní (4,1).

Diapositives:

«Bous», d'Eduard Estrada (6,1 punts), guanyadora de l'apartat; «La verema», de Josep Camp (6); «Bous i palla», de Josefina Garriga (6); «Xais», de Conxita Riba (5,6); «Va-

ques», de Maria Lampert (5,6); «A l'hort», de Josep Basagaña (5,3); «Cabres», d'Àngela Riu (5,1); «Mas de l'Om», de Roser Romaní (4,8); «Palla», de Roser Bou (4,3), i «Corral», d'Àngel Sagrera (3,3).

RESULTAT TOTAL DEL CONCURS SOCIAL DE TEMES OBLIGATS 1992-93

Blanc i negre:

Roser Romaní, 21,2 punts; Roser Bou, 20,1; Àngela Riu, 18,5; Josep Basagaña, 18; Eduard Estrada, 16,3; Josep Camp, 15,4; Josefina Garriga, 13,9; Mercè Ferrer, 12,1; M. Assumpció Giralt, 11,8; Estanislau Torres, 9,6; Antoni Figueres, 9,5; Antoni Borrell, 9,2; Maria Lampert, 8,9; Jaume Puyol, 8,8; Neus Sánchez, 8,7; Núria Martí, 8,3; Conxita Riba, 7,9; Glòria Mateu, 6,1; Xavier Gregori, 5,6; Sílvia Magem, 5,5; Àngels Sagrera, 5; Francesc Crespo, 3,6.

Paper color:

Sílvia Magem, 26,2 punts; Neus Sánchez, 25,4; Àngela Riu, 23,4; Roser Romaní, 22,9; Roser Bou, 22,6; Josefina Garriga, 21,5; Josep Basagaña, 21,3; Antoni Borrell, 18,1; Estanislau Torres, 17; Eduard Estrada, 16,7; M. Assumpció Giralt, 15,4; Antoni Figueres, 13,3; Conxita Riba, 13,1; Josep Camp, 12,4; Núria Martí, 10,9; Josep Ramon, 9,6; Mercè Cornet, 9,5; Jaume Puyol, 8,3; Xavier Gregori, 8; M. Teresa Marquet, 7,5; Àngels Sagrera, 7,1; Glòria Mateu, 5,8; Francesc Crespo, 4,3.

Diapositives:

Eduard Estrada, 23,7 punts; Roser Romaní, 22,3; Àngela Riu, 20,8; Josep Basagaña, 19,6; Josefina Garriga, 15,7; Josep Camp, 13,3; Neus Sánchez, 13,1; Maria Lampert, 12,4; Roser Bou, 12,4; Núria Martí, 11,8; Àngels Sagrera, 11,3; Jaume Puyol, 10,5; Conxita Riba, 9,9; Glòria Mateu, 7; Xavier Gregori, 5,5; Josep Ramon, 5,3; Mercè Cornet, 3,6.

GUANYADORS DEL CONCURS SOCIAL DE TEMES OBLIGATS 1992-93

Apartat blanc i negre:

1r. premi: Roser Romaní; 2n. premi: Roser Bou; 3r. premi: Àngela Riu.

Apartat paper color:

1r. premi: Sílvia Magem; 2n. premi: Neus Sánchez; 3r. premi: Àngela Riu.

Apartat diapositives:

1r. premi: Eduard Estrada; 2n. premi: Roser Romaní; 3r. premi: Àngela Riu.

EL CENTRE, ELEMENT ACTIU EN L'ESPORT URBÀ

Durant les Festes de la Mercè d'enguany, el Centre Excursionista de Catalunya ha tornat a formar part activa de la gresca urbana, tot deixant ben manifest la seva implicació en la vida de la ciutat comtal.

Per segon any consecutiu, l'Ajuntament de Barcelona va instal·lar al Parc de la Ciutadella estands per a clubs i associacions esportives. El Centre també en va tenir un i, a més, li van muntar un circuit de sorra per a ensenyar l'esquí nòrdic als més petits. Un grup de voluntaris de les Festes organitzava les cues de nens que s'amuntegaven des de primera hora, mentre que dos monitors de la Secció d'Esquí els ensenyaven amb paciència les posicions bàsiques d'aquesta modalitat d'esquí. Malgrat que el circuit de sorra no era l'única activitat infantil del Parc, es pot dir que sí que era una de les més populars.

Mentrestant, a l'estand del Centre, els fulls de propaganda —i la veu de qui els repartia— s'anaven esgotant cap a última hora de la tarda. «Més d'un ens ha preguntat si regalàvem els esquís de la paret». I a l'Aurora se li escapa el riure quan mira la peça de museu que la Sra. Montserrat (l'antiga mestressa del Xalet de la Molina) va donar a la Secció d'Esquí. L'estand era petit, però ben aprofitat. Dos quadres de concursos d'esquí i trineus a Ribes del 1911 i unes fo-

tos espectaculars de l'ERE (Equip de Recerques Espelològiques) decoraven i feien atractiu aquell espai tan diminut.

Segons Lluís Arnau, l'organitzador de la representació del Centre al Parc de la Ciutadella, allò que més preguntava la gent era si es feien activitats per a infants i, sobretot, informació sobre sortides econòmiques per a la butxaca.

«Fa quatre anys que organitzem curssets d'esquí de fons a la platja de la Barceloneta i cada temporada trobem més fal·lera i més interès. És la manera més barata i fàcil d'apropar l'esquí nòrdic a la gent de ciutat». L'Arnau és d'aquells que mai no s'escandalitzen per l'ús de l'esport al servei de la població urbana.

S. M. G.

ASSEMBLEA GENERAL DE LA UIAA A SANTIAGO DE XILE 30 SETEMBRE - 2 OCTUBRE 1993

El Centre Excursionista de Catalunya, representat pel seu president, Conrad Blanch, ha estat present com a membre de la UIAA a l'Assemblea d'enguany celebrada a Santiago de Xile. A més dels punts ordinaris en tota assemblea, com la presentació dels informes de les diferents Comissions (Seguretat, Jovent, Protecció de la Muntanya, Expedicions, Mèdica, Alpinisme de Competició i Documentació), aprovació de l'estat de comptes i pressupost, hem de destacar tres temes importants de fons. El primer el calm unànime de tots els alpinistes del món en defensa de la llibertat d'accés a la pràctica dels esports de muntanya amb el respecte que la natura es mereix. En aquest sentit l'Assemblea General va aprovar un manifest que per la seva transcendència és objecte de l'editorial de la nostra revista.

Un segon punt de debat fa referència a la política que ha de seguir la UIAA respecte a les competicions que es desenvolupen a muntanya (la UIAA ha estat acceptada pel Comitè Olímpic Internacional com a

Federació Internacional d'Esports de Muntanya el passat 22 de juny). Aquest tema és també d'una gran importància, ja que ha de definir les línies d'actuació de la UIAA en relació amb la competició considerant, específicament, la seva viabilitat amb el respecte a la protecció de la muntanya, a la seguretat i a la mateixa essència de la pràctica muntanyenca. En l'actualitat existeix ja una disciplina de competició reconeguda i promoguda per la UIAA: l'escalada de competició. La seva candidatura per a formar part del programa olímpic d'estiu, ha estat ja presentada al COI en la recent reunió de Montecarlo. La segona disciplina amb més probabilitats d'ésser reconeguda per la UIAA és l'esquí-alpinisme.

En aquesta línia hem de recordar que el CEC ha estat membre fundador i impulsor del Comitè Internacional d'Esquí-alpinisme de competició, CISAC, organisme que organitza la Copa d'Europa d'aquesta modalitat, en la qual participa també el CEC, amb la cursa Molières-Aneto. L'Assemblea de Santiago de Xile va aprovar una proposta de treball de la Comissió d'Alpinisme consistent en l'elaboració d'un informe que ha de permetre, prendre decisions referents a les competicions a muntanya a l'Assemblea de 1994 que se celebrarà a Istanbul.

Un tercer punt objecte de treball va ésser l'aprovació dels principis bàsics referents a una nova estructura de funcionament de la UIAA que la faci més executiva i també més adaptada a la d'una Federació Internacional. La proposta definitiva serà presentada i aprovada també a l'Assemblea de 1994.

Els punts tractats demostren l'interès de la UIAA i concretament del seu president, Pietro Segantini, nomenat ara fa un any, a enfocar decididament temes de vital importància per al futur de l'alpinisme.

Finalment l'Assemblea va aprovar per als propers tres anys la composició de les diferents comissions. El nostre con-

soci i president de la Comissió de Protecció de la Muntanya del CEC, Miquel Rafa, ha estat admès com a membre de la Comissió de la UIAA del mateix nom.

C. B. F.

III CURSA ATLÈTICA I CAMINADA A COLLSEROLA

El passat 3 d'octubre va tenir lloc la III Cursa Popular Atlètica i Caminada a Collserola, organitzada pel Centre Excursionista de Catalunya i emmarcada dins de la III Diada Esportiva a Collserola, que promou l'Ajuntament de Barcelona. Malgrat el cel esplèndid del «dia de la veritat», les pluges d'aquella setmana van fer perillar la participació de la cursa. L'èxit de la primera edició havia fet que els organitzadors confiessin en l'augment anual de les inscripcions; així, doncs, si la Cursa es va inaugurar amb mil corredors, l'any següent es va ampliar en mil més i enguany, en veure que la inscripció havia quedat curta, es va ampliar fins a l'ambiciosa xifra de tres mil. El mal temps, d'una banda, i el canvi de data, d'una altra, no van permetre que el Centre arribés a l'objectiu marcat. Malgrat tot, cal dir que l'últim dia d'inscripció es va arribar a la gens menyspreable xifra de 2.200 persones.

Dos quarts de deu i al Parc de Cervantes els participants esperaven impacients la sortida. Pum! El coet surt disparat i els més ràpids comencen a córrer. Darrera, amb el pas tranquil, avançaven els «caminadors», famílies senceres caminaven sense pressa tot xerrant i admirant el paisatge. Des del meu lloc, em vaig informar sobre els ànims de la gent: molts ja co-neixien la Cursa, d'altres hi participaven per primer cop; tots, però, compartien la muntanya. Aquesta era la intenció principal del Centre donar l'oportunitat a la gent de ciutat de conèixer i estimar la serra que més a prop tenim, i que tot-hom respecti tothom, els que ja

coneixen la muntanya i els que tot just comencen a descobrir-la. Cal destacar la participació dels clubs Braille i Espina Bífida, que van aportar la majoria de les inscripcions d'invidents i de paràlisi cerebral, entre ells, el medalla de plata en relleus als Jocs Paralímpics 93, Marcelino Saavedra.

Sense cap mena de dubte,

S. M. G.

CLASSIFICACIÓ

Homes

1er. Sergi Berges i Rocher	1 h 04' 25"	Club Natació Reus Ploms
2n. Paris Canals i Rovira	1 h 04' 33"	Independent
3r. Josep Roses i Ponce	1 h 04' 41"	CEC

Dones

1a. Remei Charral i Gil	1 h 19' 20"	Agrup. Atlètica Catalunya
2a. Lourdes Guerrera i Alón	1 h 22' 14"	Club Natació Sabadell
3a. Lúcia Torredellot i Oliver	1 h 26' 27"	Gimnàs Gym

MEDALLA DE FORJADOR DE LA HISTÒRIA ESPORTIVA DE CATALUNYA

El dia 18 del propassat mes d'octubre, tingué lloc al Saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat, el lliurament de les medalles de FORJADOR DE LA HISTÒRIA ESPORTIVA DE CATALUNYA, donades pel M. H. S. Jordi Pujol, president de la Generalitat de Catalunya.

El lliurament d'aquesta distinció se celebra cada dos anys, i enguany ja ha assolit la quarta edició.

L'acte fou presidit pel president de la Generalitat, per Joan Antoni Samaranch, president del Comitè Olímpic Internacional, i pel secretari general de l'Esport a Catalunya, Lluís Vilaseca.

S'imposaren 83 medalles a membres pertanyents a 38 federacions esportives. Set d'aquestes medalles correspongueren a socis del Centre Excursionista de Catalunya. Alguns d'aquests socis del Centre pertanyen també a altres entitats i federacions, i han estat elles les que els han proposat per premiar la labor duta a terme en el seu si. El repartiment, doncs, de medalles als nostres socis, d'acord amb

les entitats o les federacions que els han proposat, és el següent:

De la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, proposats pel Centre Excursionista de Catalunya, Hilari Sanz i Gonet i Hermenegild Carreté i Bisbal, i proposat pel Club Excursionista de Gràcia, Alexandre Marcet i Reverté. De la Federació Catalana d'Esports d'Hivern, Josep M. Figueras i Anmella. De la Federació Catalana de Vela, Martí Cornudella i Mir. De la Federació Catalana de Gimnàstica, Pere Rodríguez i Marià. De la Federació Catalana de Ciclisme, Joan Rosell i Molins.

El Saló de Sant Jordi fou insuficient per a encabir totes les persones que assistiren a l'acte, i calgué instal·lar una pantalla de televisió a l'exterior del Saló, perquè els assistents que no hi havien pogut entrar poguessin seguir l'acte. En aquesta ocasió, tingué un caràcter excepcional, ja que en el seu decurs, Joan Antoni Samaranch, president del Comitè Olímpic Internacional, imposà al president de la Generalitat, la medalla d'or dels Jocs Olímpics, que és la més alta distinció que atorga aquest organisme internacional.

En nom de tots els guardo-

nats, el nostre consoci Josep M. Figueras pronuncià uns mots d'agraïment.

Tots els guardonats reberen una acurada publicació amb la biografia de tots i cadascun d'ells.

Cal destacar les paraules del president de la Generalitat, contingudes en el pròleg d'aquesta edició, que en síntesi foren les pronunciades per cloure l'acte:

«La vocació esportiva del nostre poble, nascuda fa més de cent anys, s'ha anat formant per l'associació d'esforços de moltes persones que han treballat desinteressadament pel seu ideal esportiu. Elles són les que han fet avançar el nostre esport. Amb el nomenament de **Forjadors de la Història Esportiva de Catalunya**, la Generalitat fa un acte de reconeixement a un grup d'aquestes persones per la seva contribució a la contínua progressió del nostre nivell esportiu. Totes elles han fet una gran tasca sense esperar res a canvi, només la satisfacció d'haver col·laborat a la promoció de l'esport.

A finals del segle XX, quan sembla que cada vegada és més difícil que les persones dediquin generosament el seu temps en aquesta mena d'activitats, continua essent imprescindible que una nova generació de catalans segueixi les petjades d'aquests predecessors seus per continuar forjant la història esportiva de Catalunya.»

H. S. G.

REFUGI D'AMITGES. INAUGURACIÓ DE LA INSTAL·LACIÓ D'ELECTRIFICACIÓ AUTÒNOMA AMB SISTEMES FOTOVOLTAICS

El passat dia 16 d'octubre es va inaugurar al refugi d'Amitges una instal·lació fotovoltaica per a l'electrificació autònoma, formant part del projecte Transpirinenc, que promou el Departament d'Indústria i Energia de la Generalitat a la banda catalana i l'Agence de l'Environne-

ment et la Maitrise de l'Energie (ADEME) a la banda francesa.

La part del projecte realitzada a Catalunya l'associació d'usuaris, Serveis Energètics Bàsics Autònoms (SEBA), actua com a receptora dels ajuts, promotora de les obres i gestora del manteniment de les instal·lacions. Trama Tecnoambiental S. L. ha estat l'enginyeria encarregada del projecte.

Aquest projecte ha rebut ajuts econòmics de la Comunitat Europea, Ministeri d'Indústria i Energia espanyol i del Departament d'Indústria i Energia de la Generalitat de Catalunya. Gràcies a aquests ajuts, el cost de les instal·lacions ha estat subvencionada fins al 80%.

La descripció d'aquesta singular instal·lació en un refugi d'alta muntanya serà donada amb detall en un article en aquesta revista.

El lloc de trobada dels assistents fou a dos quarts de deu al poble d'Espot, i a les deu ens desplaçarem al refugi, on es donà tota mena d'explicacions d'aquesta instal·lació, amb demostracions directes del seu funcionament i control, que, com a detall singular, està controlada via satèl·lit Meteosat. Acte seguit es féu un dinar de cloenda amb els assistents i es retornà després a Espot amb una nevada bastant intensa, donant per acabada aquesta inauguració.

Assistiren a l'acte, per part del parc natural d'Aiguestortes i Sant Maurici, el tècnic de serveis, Jesús Tartera en representació de la directora; per l'Institut Català d'Energia, Fleming Grove; per la FEEC, el president Francesc Sanahuja, i el vice-president, Jordi Embodes, i pel Comitè de Refugis, Narcís Ferrer, per la FAM, Pepe Díaz, acompanyat de la seva esposa. Per l'enginyeria, Xavier Vallvé, l'instal·lador Celestí Comaposada i la presidenta de SEBA, i pel Centre Excursionista de Catalunya, el president, Conrad Blanc, i també Josep Mª Sala, Andreu Rafa, Francesc Kirchner, Miquel Rafa i el guarda de la Renclusa, Antoni Lafont.

A. R. M.

INAUGURACIÓ DEL CURS 1993-94 DEL GRUP D'ESTUDIS BOTÀNICS RAMON PUJOL I ALSINA

El propassat dia 19 d'octubre, a la sala d'actes del Centre, tingué lloc la inauguració del curs 1993/94 de les activitats del Grup d'Estudis Botànics Ramon Pujol i Alsina i en el decurs d'aquest acte s'atorgà el premi Pius Font i Quer de fotografia botànica. Es féu a mans del guardonat, Joaquim Ferrándiz i Rovira, consoci nostre, un diploma justificatiu d'aquest premi, amb la felicitació del jurat, que també felicità tots els concursants per les seves magnífiques col·leccions. Tot seguit es projectaren les col·leccions presentades i quedà convocat el XVI premi Pius Font i Quer per a l'octubre de 1995, amb el lema «Flors de la Cerdanya».

Es donà a tots els assistents un programa de les activitats d'aquest curs i es feu èmfasi en l'acte d'homenatge a Francesc Masclans, en ocasió del 35è aniversari de la primera edició de la *Guia per a conèixer els arbres* i en el cicle de commemoració del 60è aniversari de

l'inici de l'estudi de la vegetació a Catalunya per un equip dels més prestigiosos botànics europeus, dirigits per Josias Braun-Blanquet.

N. R. F.

CURSA BTT A TUIXÉN

La V Marxa BTT dels Esquiadors va tenir lloc el passat 24 d'octubre a Tuixén. La inscripció es va tancar el mateix diumenge de la cursa amb 50 corredors, nombre superior al de l'edició de 1992, organitzada a Lles. Pels camins de la vall de Tuixén-Lavansa es van establir dos circuits, un de 28 km i un altre de 10 km.

La majoria dels participants eren afeccionats a l'esquí de fons o nòrdic; entre ells hi hauria figures tan importants com Xavi Cadena, campió de Catalunya i medalla de bronze als Campionats d'Espanya d'esquí nòrdic, i Josep Giró, olímpic a Sarajevo.

El fred i els núvols semblava que ens farien tenir una cursa passada per aigua, però el Centre deu tenir algun àngel de la guarda.

CLASSIFICACIÓ:

Circuit 28 km

1r.	Xavi Cadena	1 h 23' 30"	CEC
2n.	Àlex Ponz Fontanet	1 h 24' 10"	indiv.
3r.	Oriol de Manuel León	1 h 25' 58"	CEC

Circuit 10 km

1r.	Jordi Vilana Vilarrubla	32' 19"	CEC
2n.	Aleix Farré Vinyes	32' 40"	CEC-Tuixén
3r.	Joan Badia Biliella	44' 20"	CEC-Tuixén

RESULTATS OFICIALS

Clas.	Dorsal	Cognoms i nom	Edat	Club	Temps
1	50	Cadena Broto, Xavier	27	CEC	1.23.30
2	60	Ponz Fontanet, Àlex	19	Ind.	1.24.10
3	55	De Manuel León, Oriol	18	CEC	1.25.58
4	85	Rivera Villanueva, Carlos	32	SP-Andorra	1.26.00
5	82	Poujarnisc Guix, Francesc	24	CE.Pirinenc	1.27.51
6	86	Aguilera Jiménez, Miquel	25	Sedis	1.29.00
7	76	Giró Roca, Josep	36	CEFUC	1.35.37
8	81	Frares Homedes, Pere	29	CE.Pirinenc	1.36.23
9	73	Bou Maqueda, Joan	27	CEC.Petri T	1.38.24
10	74	Esteve Escrich, Ezequiel	31	CEC	1.39.45
11	51	Botella Giménez, Horaci	16	CEC-Tuixén	1.46.12
12	52	Carrasco Martínez, Sergi	17	CEC	1.47.35
13	57	Esteva Minguell, Claudi	20	Bic.López	1.48.09
14	84	Sánchez García, Francesc	32	CE.Pirinenc	1.49.24
15	71	Serra Palau, Carles	28	Petri Team	1.50.56

16	87	De Toro Victoria, Antonio	32	Sedis	1.51.05
17	62	Padró Xiray, Josep	40	CE.Pirinenc	1.53.27
18	72	Tortosa Domingo, Ramon	30	Petri Team	1.56.09
19	79	Vilana Vilarrubla, Joan	16	CEC-Organyà	1.56.54
20	61	Quer Pera, Guillem	35	CEC	1.56.55
21	75	Ruiz Marín, Mario	31	CEC	1.56.58
22	77	Andreu Escartín, Jesús Ll.	34	CEC	1.59.28
23	59	Ras Jansà, Joan	28	CEC	2.01.07
24	53	Carrasco Martínez, Daniel	15	CEC	2.06.33
25	54	Pérez Crusellas, Marc	18	CEC	2.07.40
26	68	Francas Bonet, Narcís	25	Vilamajor	2.09.48
27	83	Balaguer Bonet, Antoni	41	CEC-Tuixén	2.12.06
28	69	Aguilera Cuchillo, Enric	24	Vilamajó	2.17.57
29	70	Loran Gili, Albert	25	Vilamajó	2.17.59
30	78	Puche Roura, Ubaldo	47	CEC	2.25.35
31	80	Garet Bosch, Lurdes	32	CE.Pirinenc	2.26.04
32	64	Puigmal Manzano, Antoni	23	CEC	2.41.01
33	63	Soler Sabater, Xavier	28	Drac	2.43.57
34	65	Yagüe Ibáñez, Josep	22	CEC	2.51.41
35	67	Torres Álvarez, Xavier	22	CEC	3.02.52
36	66	Guillén Cornet, Xavier	22	CEC	3.03.25
37	58	Ortiz Ramon, Gustau	32	CEC	3.11.25
38	56	Fornara Pinto, Diego	20	CEC	Retirat

RESULTATS OFICIALS

Clas.	Dorsal	Cognoms i nom	Edat	Club	Temps
1	9	Vilana Vilarrubla, Jordi	14	CEC	0.32.19
2	1	Farré Vinyes, Aleix	13	CEC-Tuixén	0.32.40
3	5	Badia Biliella, Joan	10	CEC-Tuixén	0.44.20
4	10	Sallés Garet, Eric	10	CE.Pirinenc	0.44.54
5	2	Botella Giménez, Carolina	13	CEC-Tuixén	0.52.09
6	11	Llaquet Quintilla, Mercè	30	CEC	0.52.23
7	7	Fernández Seguí, Carol	21	Vilamajor	0.52.39
8	3	De Manuel Perelló, Josep	53	CEC	0.53.32
9	4	Ribas Ferrer, Laia	12	CEC-Tuixén	1.09.51
10	8	Domech Caravaca, Montserrat	30	CEC	1.17.02
11	6	Segura Bonet, Marta	27	CEC	1.29.46

CRÒNICA DEL MÓN EXCURSIONISTA

INAUGURACIÓ DEL REFUGI DE RESPOMUSO

El passat 3 d'octubre es va inaugurar el refugi del Respomuso, situat a l'aragonès Valle de Tena, del terme municipal de Sallent de Gállego, en el circ de Piedrafita i a la vorera nord de l'embassament de Respomuso,

a 2.120 metres d'altitud.

Les característiques principals del refugi són: planta soterrani de 170 m² amb aula polivalent per a quaranta places, magatzem, taller guardaesquí i armari per a la roba. Planta baixa de 215 m² amb menjador per a cent places, cuina, lavabos amb quatre dutxes, sis vàters i dotze lavabos, cuina lliure, dormitori hivernal, deu places, vestíbul, armari, i porxo exterior amb doble entrada. Planta primera de 208 m², amb dos dormitoris per als guardes, amb lavabos individuals, quatre dormitoris col·lectius de vuit, deu i dotze places, dos magatzems i deu places més de dormitori hivernal. Planta segona de 121 m². Dormitori de nou places per als ajudants dels guardes, dos magatzems més i dos dormitoris de divuit places cada un. Planta de les mansar-

des amb un dormitori de vuit places. En total 104 places de dormitori general i 770 m² de superfície útil. Com a instal·lacions generals hi ha depuradora d'aigües residuals, una mini-central productora d'energia elèctrica de 30 Kw, un heliport, una plataforma meteorològica del Centre d'Aragó i un sistema de comunicacions de ràdio. És un edifici sòlid amb estructura de ferro i coberta metàl·lica. El seu cost ha sobrepassat els 180 milions de pessetes.

A l'acte inaugural hi assistiren, per part del Govern d'Aragó, la consellera d'Educació i Cultura, Pilar de la Vega, de Presidència, Relacions Institucionals, Ramón Tejedor, el director general d'Esports, Fernando París Roche, i el cap del Gabinet de Presidència J. Albasí; pel Consejo Superior de Deportes, el delegat general d'Infraestructures, Benito Ramos Ramos, i el seu sots-director, Eduardo Ayuso. També hi assistí l'ex-president del Govern d'Aragó, Santiago Marraco Solana. Les federacions asturiana i basca, representada pel seu president, Pachi Iriondo, la Navarra, per Juan Mari Feliu, l'espanyola, per Pepe Forasté, l'andorrana, per Ernest Comas, la catalana, per Jordi Embodas, l'aragonesa, per Jesús Rivas, i per parts dels clubs del CAF, Pierre Claverie i J. Crauste, i pel Centre Excursionista de Catalunya, Josep Mª Sala i Andreu Rafa.

A pesar que el temps no acompanyà en absolut, amb boira, pluja i neu amb un gruix bastant considerable, a l'acte s'aplegaren molts muntanyecs i veïns de Sallent, que, després dels protocolaris parlaments, foren obsequiats amb un aperitiu molt ben assortit.

A. R. M.

INAUGURACIÓ DE L'AMPLIACIÓ DEL REFUGI DE CERTASCAN

El diumenge 17 d'octubre passat tingué lloc l'acte inaugural de l'ampliació del refugi de

Certascan, situat a 2.240 m al desguàs de l'estany de Certascan.

Les obres efectuades han estat de molta importància i són una millora destacada: serveis, dutxes, fossa sèptica, instal·lació elèctrica, emissora amb control remot, nova coberta i plataforma heliport. Tot per a donar un millor acolliment als excursionistes que visiten aquesta bonica zona del Pirineu català al Pallars Sobirà.

L'acte fou molt concorregut, a pesar de les adverses condicions climàtiques, amb representació del Consejo Superior de Deportes, els presidents de la FEM i de la FEEC, la FAM i, entre altres entitats, el Centre Excursionista de Catalunya, representat per Josep Mª Sala i Andreu Rafa. A la fi de l'acte se serví un aperitiu als assistents.

A. R. M.

CRÒNICA ALPINÍSTICA

a cura d'Albert Castellet

EXPEDICIONS

Aquest postmonzó s'ha caracteritzat per la prolongació del mal temps fins a finals de setembre. L'èxit de les expedicions al Nepal i al Tibet s'ha vist limitat per aquest mal temps que tan sols ha deixat un dia i un parell de matins de bon temps fins al dia 29 de setembre.

Xixabangma, cim principal (8.027 m).

L'expedició Santiveri al Xixabangma, que tenia previst obrir un nou itinerari per la cara

S va haver de tornar a Barcelona sense aconseguir l'objectiu, ja que tenien fixada la data límit de sortida del campament base pel 29 de setembre. En el mes que van romandre a la muntanya, van pujar al Perolle Peack (5.800 m), muntaren el Castel Camp (6.000 m) i ascendiren cap al Pungpa Ri (7.445 m) fins a uns 6.500 metres. Finalment, el dia abans de marxar arribà el bon temps i, mentre Carles Vallès anava a buscar els iaks, Joan Jover i Xavi Méta ferer un atac en estil alpi al Nyang Ri (7.071 m). Aquest cim tan sols té una ascensió d'uns eslovens l'any 1989 per l'aresta oest. Ells intentaren pujar per l'encara verge aresta sud, però es veieren obligats a baixar a 6.100 metres per la quantitat de neu acumulada, que feia molt difícil l'ascensió.

Chantal Maudit, Manel de la Matta i Òscar Cadiach ferer una ràpida ascensió a la cara S per la via dels anglesos del 1982. Després d'aclimatar-se per sota dels sis mil metres a causa del mal temps, el dia 30 començaren l'aproximació fins a peu de via, en la qual esmerçaren tres dies. Atacaren la paret per la via dels anglesos i ferer el primer bivac vora els set mil metres. En dos dies més arribaren al cim i baixaren després per l'aresta NE i pel coll abans del Pungpa Ri. Aquesta ascensió, realitzada en el més pur estil alpi, és la tercera per aquesta via, després de la dels anglesos l'any 1982 i una d'uns coreans l'any 1991.

L'expedició de Terrassa que volia fer dos vuit mil en esquís (Cho Oyu i Xixabangma) també arribà al cim per la via normal del vessant nord. Rafael López i Jaume Grosset hi pujaren, però sense utilitzar els esquís en el tram final.

Cho Oyu (8.200 m).

A principis de temporada, el polonès Krzysztof Wielicki, el primer alpinista a pujar l'Eve-rest a l'hivern l'any 1982, escallà el Cho Oyu per l'aresta de la drete de la via normal. Recorre-gué aquesta aresta íntegrament,

realitzant així el seu desè vuit mil.

Una expedició de Girona, en la qual participaven Quico Campos, Joan Cardona, Carles Figueres, Francesc Massó i Berenguer Sabadell, també arribà al cim. El dia 21 de setembre, enmig d'un mal temps persistent, Quico Campos i Berenguer Sabadell arribaven al cim. Baixant hagueren de fer un bivac a quasi vuit mil metres. Tot i portar esquís fins al cim, només pogueren baixar esquiant des de 7.500 fins a 7.000 metres, per la gran quantitat de neu, que feia perillós el descens per risc d'allaus. El dia 30 Joan Cardona també arribà a dalt, juntament amb dos bascos i amb Jean Christoffe Lafaille. Realitzaren l'ascensió sense esquís.

L'expedició que volia fer el Cho Oyu i el Xixabangma amb esquís no arribà al cim pel mal temps.

ALPS

Chamonix

Joan Amils i Ferran Latorre escalen a començaments d'octubre la *goulotte* MacIntyre Colton de la cara nord de les Grans Jorasses. Entren a la via de matinada i, ja bastant amunt, Joan Amils cau i es fa una fissura al peu. Es veuen forçats a fer un bivac a pocs llargs del cim i l'endemà baixen amb mal temps fins al refugi Bocalatte. Troben la via en condicions mediocres, amb molta neu nova que impedia veure on hi havia gel. Es tracta de la primera ascensió catalana d'aquesta via. Ferran Latorre ja havia fet dues vies més a la cara nord de les Grans Jorasses, la Walker i l'esperó Croz en hivernal.

Écrins

Joan Jover i Remi Bresco escalen a finals de juliol la cara nord del pic Sans Nom. Pugen per la via Chapoutot-Mercadier de l'any 1970 i sembla que es tracta de la primera ascensió catalana d'aquesta via.

LLIBRES I MAPES

LES REFUGES DES PYRÉNÉES. 100 itinéraires vers les sommets

Louis Audoubert - Hubert Odier, Ed. Milan, Tolosa 1992.

La fórmula del llibre-àlbum de boniques fotografies, evidentment en color, sembla tenir una bona acollida més enllà dels Pirineus. No passa gaire temps que en les llibreries especialitzades no en vegem algun de nou. Tant de bo que poguéssim dir el mateix a casa nostra! Aquesta nova publicació d'Edicions Milan, que possiblement podrem veure traduïda al català com el precedent *Llacs dels Pirineus*, ens presenta 100 itineraris, la majoria fàcils de seguir, que permeten assolir algun cim pirinenc, prenent com a punt de partida altres tants refugis, on hauréu fet nit, lliures o guardats, que el llarg de la carenada pirinenca s'aixequen a banda i banda de la frontera. De l'Anie al Canigó, els autors, Audoubert com a escriptor i Odier com a fotògraf, ens fan la relació d'aquests 100 refugis, amb els itineraris per arribar-hi i els que ens permetran guanyar algun cim de l'entorn. Un petit retret ens atrevim a fer als autors. Ulldeter i les seves belles muntanyes són també Catalunya i Pirineus mediterranis. Per a una propera edició caldria incloure'ls a la llista.

En unes primeres pàgines de presentació, Audoubert ens parla del naixement dels refugis com a soplug dels muntanyencs i la seva posterior evolució, amb els problemes que això comporta i la diferent posició

dels qui reclamen refugis grans amb totes les comoditats i el confort —vertaders hotels de muntanya!— i els qui voldrien refugis més petits i simples, però suficients i agradables —més muntanyencs! Grans o petits, estan al servei de tots els excursionistes i muntanyencs, i és la nostra obligació respectar-los i respectar la naturalesa al seu entorn.

J. M. S. A.

PYRÉNÉES

Jacques Jolfre. Editions Sud-Ouest. Bordeus 1992.

Un altre llibre dins la mateixa fórmula, boniques fotografies i textos relativament curts que serveixen per a descriure les belleses i particularitats del País Basc, Bearn, Bigorra, Lixon, Aura, Louron, Comenges, Coserans, Cap d'Aran, Pallars, Alta Arieja, Andorra, la Cerdanya, el Capcir, el Canigó i el Rosselló. Jacques Jolfre, pirineista conegut, sobretot com a espeleòleg, ha sabut, amb poques paraules i bones fotos, oferir-nos la màgia dels Pirineus, que, com diu molt bé ell mateix: Sí, els Pirineus són tot això. I és per això que són les muntanyes més belles del món.

Un petit error en la compaginació de fotos i text: hi ha dues fotografies, les de les pàgines 80-81 i 120-121, cadascuna de les quals correspon al text on hi ha l'altra. I la foto de la pàgina 47, no és presa a la sortida del sol, en lloc de ser-ho a la posta? Són petits retrets que no pretenen desmerèixer en absolut el bon fer de l'autor.

J. M. S. A.

AMICS I MUNTANYES

Josep A. Pujante i Conesa, col·lecció Llibres de Motxilla, Pub. de l'Abadia de Montserrat, 1993.

Josep A. Pujante ens ofereix en aquest 45è volum de la col·lecció Llibre de Motxilla,

un recull de les seves vivències a muntanya, des dels seus inicis com a muntanyenc fins a la seva ascensió al Cho Oyu, somni acarolat des de feia anys. Amb una prosa àgil, barreja els records avivats durant els viatges camí dels Alps, amb la descripció de les seves últimes gèstes viscudes a muntanya. Muntanyenc amb un cert afany de protagonisme, pecat venial fàcilment perdonable, ens encomana la seva passió per la muntanya i voldríem, amb ell, petjar els més alterosos cimals.

J. M. S. A.

EL PEDRAFORCA. **Saldes - Gósol - Gisclareny**

Ramon Vinyeta, Edicions Foto-sport, Torelló 1992.

Un altre dels petits llibres, sempre ben il·lustrats, perquè, segons l'autor, val més una imatge que moltes paraules, en què Ramon Vinyeta ens dona a conèixer les peculiaritats de la zona que té com a punt central el massís del Pedraforca. Com de costum, unes breus notes sobre la geografia, el medi natural i la història acompanyen l'abundant il·lustració que incitarà els qui encara no coneixen aquest racó del nostre Pirineu a fer-hi una primera visita.

J. M. S. A.

EL MACIZO DE **BALAITOUS**

José M. Rodríguez, Edita Goilur, Donostia 1992.

Reedició actualitzada de la guia apareguda el 1984, que tracta, d'una manera exhaustiva, de tots els itineraris, tant de vies normals com d'escalada, referits al massís del Balaitós. Abans de tractar dels itineraris pròpiament d'ascensió, l'autor ens dona unes indicacions molt breus de les característiques naturals del massís i de les mane-

res més usuals d'arribar-hi, així com dels refugis que podem fer servir de base i uns apunts de la història muntanyenca d'aquest massís. Encara que d'una presentació tipogràfica molt senzilla i sense gaires preocupacions toponímiques, pot ser una eina molt útil per als qui vulguin conèixer aquest massís, el primer que als Pirineus Occidentals sobrepassa els tres mil metres.

J. M. S. A.

RUTAS Y PASEOS POR **LAGUNAS Y GARGANTAS** **DE GREDOS**

Javier Sánchez-Álvaro Barreiro, SUA Edizioak, Bilbao 1993. 103 pàgs. il·l.

Dins la col·lecció de «Rutas y paseos», SUA Edizioak dedica aquest nou títol a la serra de Gredos. Sobre aquesta serra s'han publicat bastants llibres, però els autors de la present obra tracten de fer-ho per primera vegada des de la perspectiva de visitar i recórrer els seus estanys i barrancs més importants, i, a més, proposen recorreguts a peu i en bicicleta de muntanya.

Això permet descobrir una sèrie de paratges del massís. Els autors proposen 17 itineraris a peu, aptes per a tothom i 5 en bicicleta tot terreny, i acompanyen cada un d'ells d'un mapa del recorregut, fotografies en color i un recull de llocs on pernoctar i menjar.

El llibre també introdueix un resum geogràfic, una descripció general del massís i uns apunts de geologia, vegetació i fauna, i es clou amb la corresponent bibliografia i cartografia.

J. Bordon

PARAPENTE EN LOS **PIRINEOS**

Joan Jover Garcia, Edicions Martínez Roca, S.A., Barcelona 1993. 143 pàgs. il·l.

L'autor, amb l'ajuda de Lluís Giner i Carles Albés, recopila en aquest llibre el resultat de cinc anys de volar pels Pirineus, d'un extrem a l'altre. Aquesta guia és un primer intent de descriure els Pirineus des de l'aire i ressenya 55 vols amb les dades i referències necessàries per a poder-los executar.

El llibre comença amb unes pàgines introductòries amb dades per a entendre millor la descripció que després es fa dels vols. Cada un d'aquests, s'acompanya d'un croquis detallat, on es localitzen els punts de sortida i aterratge, i al final s'inclou un mapa general del Pirineu en què s'indiquen les zones de vol descrites, amb el número del vol.

El llibre s'il·lustra amb 22 magnífiques fotografies en color i és una guia útil per als afeccionats a aquesta modalitat de vol, sigui quin sigui el seu nivell tècnic.

J. Bordon

SENDEROS DE GRAN **RECORRIDO GR-10.** **SIERRAS DE ALBARRACÍN** **Y JAVALAMBRE**

Federación Aragonesa de Montañismo. Comité Aragonés de Senderos GR. Saragossa, 1993. 273 pàgs., il·l.

Dins de la magnífica col·lecció de Topoguies de Senders, el Comitè de Senders de la FAM ha publicat el tram del GR-10 que comprèn les serres d'Albarracín i Javalambre, entre Orihuela del Tremedal i Aberjuela.

Es tracta del número 6 de la col·lecció i, com en els anteriors, el llibre fa una detallada descripció del recorregut senyalitzat, completada amb breus apunts sobre el relleu, la població, la flora i la fauna, acompanyada d'excel·lents fotografies a tota pàgina de les poblacions, els monuments i els indrets interessants del recorregut. També inclouen un mapa de conjunt a escala 1:300.000 i mapes parcials a escala 1:50.000, molt ben im-

presos, croquis i dibuixos, i acaben amb un breu vocabulari de la regió.

J. Bordon

SENDERS DE CATALUNYA **GR-3 Solsona-L'Estany** **i PR-C.130 Pont** **Llarg-Collbaix**

Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya. Manresa 1933.

El Comitè Català de Senders ha dissenyat aquest nou GR, que, amb el número 3, serà un recorregut que travessarà una gran part de la meitat nord de Catalunya. D'aquest GR, se n'han senyalitzat 130 km, entre Solsona i l'Estany, que acaben de publicar-se, dividits en cinc sectors. Hi trobem els horaris parcials i totals, el quilometratge i un gràfic de perfils, a més dels allotjaments de la zona.

A més, per facilitar sortides més curtes, han senyalitzat també un sender de Petit Recorregut que enllaça amb l'anterior de GR. Amb aquesta finalitat, el CE Montserrat ha publicat el PR-C.130 (Sender Manresa), el qual permet visitar les rodalies de la capital del Bages, unint la ciutat amb el GR-3, amb un bonic recorregut que es pot fer en un sol dia.

Són dos llibrets útils per a practicar el senderisme a casa nostra i que es poden consultar a la biblioteca del Centre.

J. Bordon

TREBALLS DE LA **SOCIETAT CATALANA DE** **GEOGRAFIA (33-34)**

Especial dedicat a Lluís Cassas i Simó. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 1992, 345 pàgs.

Hem rebut el primer número que la Societat Catalana de Geografia ha dedicat a Lluís

Casassas i Simó, on es recullen diversos escrits d'homeatge i recordança, i quinze interessants aportacions de diferents autors sobre qüestions de geografia municipal, organització territorial, cartografia, economia, indústria i altres matèries.

El volum es troba a la biblioteca del Centre, a disposició dels lectors interessats.

J. B. S.

LOS TRESMILES DEL PIRINEO

Un estudio enciclopédico

Juan Buyse i 33 pirineïstes espanyols i francesos. 3a ed. revisada i ampliada: Ed. Martínez Roca. Barcelona 1993.

Tercera edició d'aquest llibre publicat per primer cop a l'abril de 1990, amb una segona edició al desembre del mateix any i una versió francesa el 1991. Això sol és un clar exponent de l'interès i l'èxit d'aquest llibre, que, a més d'intentar fixar quins són els pics del Pirineu que assoleixen o ultrapassen els tres mil metres d'altitud, en una extensa varietat de capítols (32 en les primeres edicions i ampliats fins a 50 en la present), s'exposen tota una sèrie de qüestions relacionades amb el Pirineu, des de geològiques, aspectes físics i naturals de la serralada, fins a les històriques i les que assenyalen a grans trets la manera de pujar als diferents tres mils. El gruix més considerable del llibre és el destinat a les llistes dels cims de tres mil metres, classificats per zones geogràfiques, ordre alfabètic, etc. Obra ben editada, amb profusió de fotografies, la major part en color, i dades pràctiques d'utilitat per als excursionistes, és un exemple d'on es pot arribar quan una voluntat és capaç de mobilitzar un ventall tan extens de muntanyencs d'una i altra banda del Pirineu.

J. M. S. A.

GR-11. SENDERS DE GRAN RECORREGUT. Senda pirenaica. Euskadi - Navarra - Aragó - Andorra - Catalunya

Ed. FEEC i Prames, S.A. Saragossa 1993.

Magnífica edició que descriu tot el sender GR-11, que creua el Pirineu des del Cantàbric fins a la Mediterrània, amb un sistema semblant a fitxes presentades en un arxivador a manera de llibre i que permet separar cada una de les descripcions corresponents a un dia de marxa. Els autors, J. A. López Lafuente i J. M. Vicente Blasco, han fet un treball concís i clar, i amb l'ajuda de la reproducció dels mapes a 1:50.000 del SGE que acompanya cada una de les descripcions, no ha de ser difícil seguir sense problemes l'itinerari. Unes notes complementàries assenyalant les principals característiques de cada jornada acompanyen la descripció de l'itinerari i un capítol inicial sobre la geologia, el clima i la vegetació, i un altre sobre les llengües i cultures pirenaïques, introdueixen el lector a un coneixement elemental del Pirineu. Cal destacar la cura amb què ha estat tractada la topinímia de cada zona, les bones fotos en color intercalades entre les fitxes i el bon treball d'adaptació al català —l'obra s'ha editat primerament en castellà— fet per J. M. Jerez i Amat.

J. M. S. A.

CURAR CON LAS FLORES DEL DOCTOR BACH

Irmgard Wenzel. Traducció de Rosa Sala Rose, Edicions Elfos, Barcelona 1993. 111 pàgs. Il·l.

En aquests temps sotmesos a fortes tensions, que tothom busca d'alleujar buscant nous remeis i tornant als més antics, basats en els sistemes naturals, i buscant teràpies a base de les propietats curatives de plantes i flors, proliferen els llibres natu-

ristes que busquen la salut integral de cos i esperit de les persones.

Com és norma en aquests sistemes naturals, en el llibre que comentem es recomana una dieta adequada, tant per al manteniment de la salut com per a la curació de les malalties, enfocant la vida amb una visió positiva, en la seva totalitat i en un sentit harmònic. S'hi defensen l'opinió que la malaltia és una conseqüència d'un comportament equivocat en el nostre organisme, cos i esperit. Així, la teràpia floral del Dr. Bach s'ofereix com una possible oportunitat d'aconseguir aquesta salut integral. Basant-se en el fet que cada pacient necessita un remei individualitzat i que els factors espirituals tenen tanta importància com els símptomes físics, agrupa els homes en dotze tipus caracteriològics, definibles per alguna qualitat destacada.

En el llibre s'indica com s'obtenen les essències, com actuen les flors, com es pot fer un diagnòstic correcte i divideix els remeis en set grups per a una aplicació correcta. Per a facilitar la consulta, s'inclouen les adreces d'una sèrie de terapeutes.

J. Bordons

TAVERTET I ELS SEUS VERALS

Jordi Sanglas i Puigferrer. Ed. Els Cingles. Tàvertet 1993.

Jordi Sanglas, un home curull d'inquietuds i obert a la contemplació de tot allò que la natura ofereix, és fill de Tàvertet. I estima el seu poble, humil, petit, però gloriosament abocat sobre els fondals de Sau, amb el teló de fons de l'alterós Montseny, i, enamorat, ens conta els seus encants en aquest petit llibre. No hi busqueu literatura de gran volada, que no és aquesta la pretensió d'en Sanglas, però sí que hi trobareu el batec d'un cor amarat d'amor a la seva terra i a les petites coses que sovint passarien desaperce-

budes a escriptors de més talla. D'amor als tocoms propers a la casa que l'ha vist néixer i que ell ens dona a conèixer. Records d'uns temps passats, quan la vida no era fàcil, per a fer revivre costums i maneres d'un passat. I ens fa de guia, acompanyat-nos en petites excursions per ensenyar-nos les belleses amagades en les petites raconades o els extensos panorames dels més alts serrats, tot assenyalant-nos de pas les més petites flors boscanes o el rastre d'un animaló. Ànima sensible, enamorat de la natura i de la pau, es dol de les malvestats que assolien el món, però el reconforten «les riques notes d'una harmoniosa melodia, d'aquelles que examplen el cor i allunyen la melangia». Un petit mapa, obra de Ramon Vinyeta, ajuda a localitzar els indrets descrits en el llibre.

J. M. S. A.

REFUGIO Y VALLE DE ESTÓS. Excursiones, ascensiones, esquí de montaña y escalada

Diversos autors, Ed. Prames S. A., Saragossa 1992.

La Federació Aragonesa de Montañismo, mitjançant la societat Prames, de la qual és copropietària, porta a cap una important tasca de promoció i divulgació de la muntanya aragonesa. Una prova n'és aquesta nova publicació, acompanyada de bones fotografies en color, sobre la vall d'Estós i el seu refugi, que facilita durant tot l'any les excursions i ascensions en aquest privilegiat tros del Pirineu aragonès. Unes breus anotacions sobre el refugi d'Estós, la seva història i dades sobre el nou refugi donen pas a uns apunts sobre diferents aspectes de la vall (geologia, vegetació —amb un interessant vocabulari sobre la flora— i fauna), per a passar a descriure 53 itineraris d'estiu i 29 d'esquí de muntanya, seguits per 22 vies d'escalada (amb

fitxes i croquis de situació) i acabar amb unes breus indicacions sobre escalada en gel, espeleologia, ala de pendent, i descens del riu d'Estós, donant així una visió de les moltes possibilitats que la vall ofereix a tots aquells interessats a conèixer-la.

Desmereixen una mica la publicació els errors en els esquemes que assenyalen les excursions als diferents cims, que han obligat a fer una separata per a corregir-los. Acompanya la guia un mapa a escala 1:25.000 recopilat dels publicats recentment per l'IGN de Madrid, amb sobreimpressions afegint-hi noves dades. Observem algunes diferències en qüestions de toponímia de cims, respecte a les proposades en el llibre *Los tres mil del Pirineo* i acceptades per part dels més importants clubs de muntanya i les federacions de banda i banda del Pirineu.

J. M. S. A.

POR LOS VALLES DE ANSÓ, ECHO Y ARAGÜÉS

Diversos autors. Ed. Prames. Saragossa 1993.

Aquesta publicació és la segona de la sèrie «Por los caminos de Aragón», que, promoguda per la Fed. Aragonesa de Montañismo, vol donar a conèixer la rica varietat de les terres aragoneses, en especial de les zones muntanyoses.

Seguint la pauta de la col·lecció, es tracta d'una obra que exposa d'una manera suficientment clara tota la temàtica relacionada amb la muntanya, que les valls més occidentals del Pirineu aragonès, poden oferir al lector. Així, i com és natural, la descripció de 70 itineraris, des de petites excursions a les més importants travessies i ascensions d'estiu, i la de 33 itineraris d'esquí de muntanya és la part més extensa del llibre, que en la seva part esportiva ens ex-

posa, també i d'una manera breu, les possibilitats d'esquí de fons, les de l'escalada en roca, les de la bicicleta tot terreny, les del parapent i les del piragüisme. Però no és solament la intenció de relatar totes les possibilitats esportives que aquestes valls atresoren la que mou els autors, sinó que també ens volen informar, i d'una manera efectiva ho aconsegueixen, de totes les característiques físiques —geologia, vegetació, fauna climatologia— i de les històries, des de la remota prehistòria al naixement d'Aragó com a regne i als temps actuals, amb els seus costums i les seves tradicions, i els monuments artístics, i unes interessants anotacions sobre la parla aragonesa de «as bals ozidentals». Temes aquests que ocupen quasi la primera meitat del llibre, que acompanyen algunes fotografies en color i un mapa a 1:50.000, amb els itineraris ressenyats.

J. M. S. A.

MUNTANYES MALEÏDES

Pep Coll. Col·lecció «Narrativa». Editorial Empúries, Barcelona, 1993, 421 pàgs., il·l., 1 mapa.

Aquest conegut escriptor pal·larès ens fa viure altre cop un viatge per la fantasia i la llegenda dels racons més amagats del Pirineu.

En el seu primer llibre, un recull d'històries pallareses que titula *Quan Judes era fadrí i sa mare festejava*, i que va escriure amb la col·laboració de mossèn Serafi Planesdemunt, ja aplegava una setantena de contalles.

Ara inicia aquest nou viatge a la vall de Benasc i, amb la motxilla a l'esquena, arriba fins a Andorra, puja fins a les capçaleres de les valls, i les ressegueix fins a les serres de Vallabriga, del Sis, de Sant Gervàs i el Boumort, visitant els pastors i estadants dels petits llogarets, on recull, de les poques persones que hi queden, les històries que al llarg dels segles foren

explicades, de generació en generació, en els escons d'aquestes llars pirinenques. Una tradició oral que ara, amb la despoblació i els canvis socials i econòmics, haurien quedat per sempre perdudes en l'oblit.

L'autor fa un recull de cent cinquanta-sis històries i les agrupa segons els temes de què tracten: la neu, els óssos, els llops, les serps, els moros, els mirairons, les encantades, les bruixes i els bruixots, els vistaires, els morts, els frares i els capellans, el dimoni, els bandiders, els beneïts o els espavilats..., un enfilall de contalles que ens faran passar una bona estona, a més d'enriquir-nos en el coneixement de les arrels més profundes que, durant anys i anys, van viure en aquests poblets entaforats en les nostres valls pirinenques.

A l'inici de llibre, l'autor es pregunta si val la pena, a les acaballes del segle XX, fer un recull d'històries tradicionals, quin interès poden tenir avui aquests senzills relats...

Aquestes històries ens fan fer un viatge per la consciència i pels valors espirituals dels nostres avantpassats; per tant, són una part de la nostra consciència col·lectiva.

F. B.

BIBLIOGRAFIA CATALANA RECENT D'INTERÈS EXCURSIONISTA

400 anys del Bisbat de Solsona. A «L'Erol», Revista Cultural del Berguedà. Núm. 41, estiu-tardor 1993. Berga (número extraordinari). 102 pàgs. il·l.

La farga catalana. Descripció i funcionament. Història. Distribució geogràfica. Antoni Gallardo. Santiago Rubio. (Edició facsímil). Rafael Dalmau, Editor. Barcelona, 1993. 96 pàgs. il·l.

Literatura pirinenca contemporània: una antologia. L'Alt Pirineu Català vist pels seus escriptors. Xavier Campillo. Garsineu Edicions. Tremp, 1993. 277 pàgs.

Una croada als Pirineus (1894). Herpburn Ballantine. Garsineu Edicions. Tremp, 1993. 133 pàgs.

Sant Ramon. Recull històric. Ramon Farré. Miquel Vidal. Col·lecció Viles i Ciutats, núm. 13. Diputació de Lleida — Dilagro, S.A. edicions, Lleida, 1992. 221 pàgs. il·l.

Sant Guim de Freixenet. Aproximació a la història d'aquest municipi. Josep M. Llobet. Col·lecció Viles i Ciutats, núm. 18. Diputació de Lleida — Dilagro, S.A. edicions. Lleida, 1992. 311 pàgs. il·l.

Articles matarranyencs i altres escrits. Maties Pallarès. Edició a cura d'Hèctor Moret. Associació Cultural del Matarranya. Col·lecció Lo Trull. Terol, 1993.

Cordada de rescat. Pau Joan Hernández. Col·lecció Columna Jove. Editorial Proa. Barcelona, 1993. 160 pàgs.

Caminant per Catalunya. Montserrat. Sant Llorenç del Munt. Cingles de Bertí i de Gallifa. Antoni Aragón. Jordi Lalueza. Jordi Portell. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1993. 116 pàgs., il·l.

Espais naturals dels Països Catalans. Josep del Hoyo. Jaume Orta. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1993. 483 pàgs., il·l.

Olor de terra. J. J. Rovira Climent. Columna Edicions, S.A., Barcelona, 1993, 153 pàgs.

Masies de les Corts. Imma Navarro i Molleví. Arxiu Municipal del Districte de les Corts. Quaderns de l'Arxiu 2. Ajuntament de Barcelona. Barcelona, 1993. 542 pàgs., il·l.

Les mines d'aigua al Camp de Tarragona: la Canonja. J. Llop i F. Roig. Centre d'Est. Comarcals Ponç de Castellví. La Canonja, 1991. 134 pàgs. il·l.

Lleida romana. A. Pérez. Pagès editors. Lleida, 1991. 220 pàgs. il·l. (Seminari, 4).

Història de Mont-roig del Camp. F. Riba. Centre d'Est. Comarcals J. Iglésies. Reus, 1991. 198 pàgs. il·l.

De la falç a la recol·lectora. J. Salvadó. Ajuntament/Museu del Montsià. Amposta, 1991. 198 pàgs. il·l. (Història. Monografies Ampostines, 3).

TEMPORADA
93 - 94

esports
Duixans

MATERIAL DE LLOGUER,
ESQUÍS DE PISTA I DE MUNTANYA.

BOTES I MATERIALS
PER A TREKKING.

ROBA, INSTRUMENTS
I ACCESORIS PARAPENT.

Consell de Cent, 9.

Hostafrancs.

Tels. 432 22 19 - 431 45 90

EQUIP COMPLERT ALPI

ESQUÍS ROSSIGNOL, FIXACIONS SALOMÓN,
BOTES SALOMÓN, BASTONS I MUNTATGE.

27.950PTS.

EQUIP ALPI EXPERT

ESQUÍS ROSSIGNOL, FIXACIONS TYROLIA,
BASTONS I MUNTATGE.

28.950PTS.

EQUIP MUNTANYA

ESQUÍS HAGAN (CARBÓ),
FIXACIONS SILVRETTA, I MUNTATGE.

36.500PTS.

EQUIP FONS

ESQUÍS ROSSIGNOL,
FIXACIONS I BOTES SALOMÓN,
BASTONS METÀLICS I MUNTATGE.

17.800PTS.

Hipólito Lázaro, 34
(Metro Joanich)

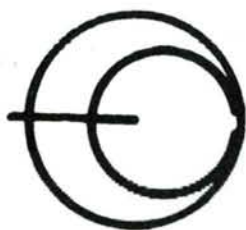
Telèfon 219 14 16
08025 Barcelona

EL VOSTRE ESPECIALISTA

EN

ALPINISME i ESQUÍ

QUI CONEIX BÉ ACONSELLA BÉ

CERCLESPOORT

Sant Lluís, 44-48 (Torrent de les Flors)
Telèfon 219 36 48 - 08024 Barcelona

¡PER ACABAR
LA TEMPORADA,
OFERIM MAGNÍFIQUES
REBAIXES EN TOT
EL MATERIAL D'ESQUÍ!

**MUNTANYA - ESQUÍ NÒRDIC -
ESQUÍ ALPÍ**

LLOGUER DE MATERIAL D'ESQUÍ
TALLER DE REPARACIONS

Es una publicació del

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

ANETO-MALADETA

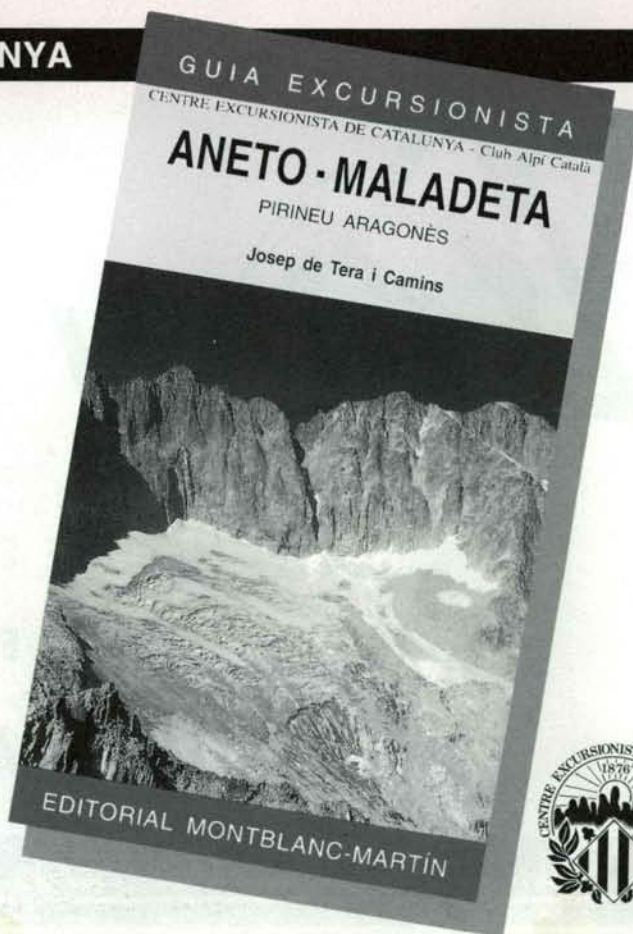
PIRINEU ARAGONÈS

Josep de Tera i Camins

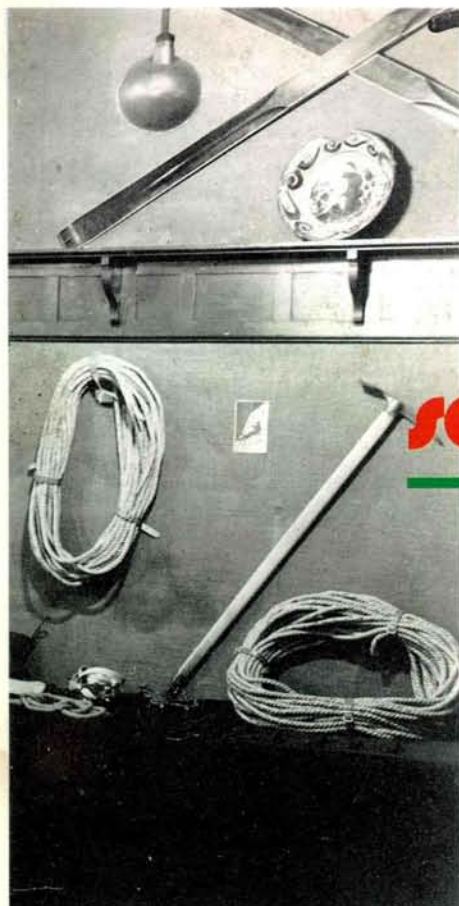
- Aquesta guia del massís de la Maladeta us ofereix un gran repertori de 180 itineraris, de diferents graus de dificultat, per a recórrer aquest massís del Pirineu, en el qual hi ha el cim més alt: l'Aneto.
- També hi trobareu una selecció de les millors escalades.
- Els itineraris d'aquesta guia es divideixen en dos grans apartats: els d'aproximació a indrets o a colls clau i els d'ascensió als cims. Es tracta d'una guia que us permetrà descobrir el massís de la Maladeta des de diferents indrets, especialment des del refugi de la Renclusa, del Centre Excursionista de Catalunya, situat al peu del massís.

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN

cl. Nena Casas, 73-75 - 08017 Barcelona
Tel./Fax: (93) 204 43 97

RESPECTA-LA NO EN TENIM D'ALTRA

**MES DE 70 ANYS AL
VOSTRE SERVEI**

sanjust sports

**DE SEMPRE PER
LA CULTURA I
L'ESPORT**

Canuda, 6
Tel. (93) 302 36 95
Fax. (93) 412 52 76
08002 BARCELONA

A/s seus peus
**calçat
infantil**

- BALMES
PLAÇA MOLINA
- AVDA.
PAU CASALS, 15
- PASSEIG
SANT JOAN, 139